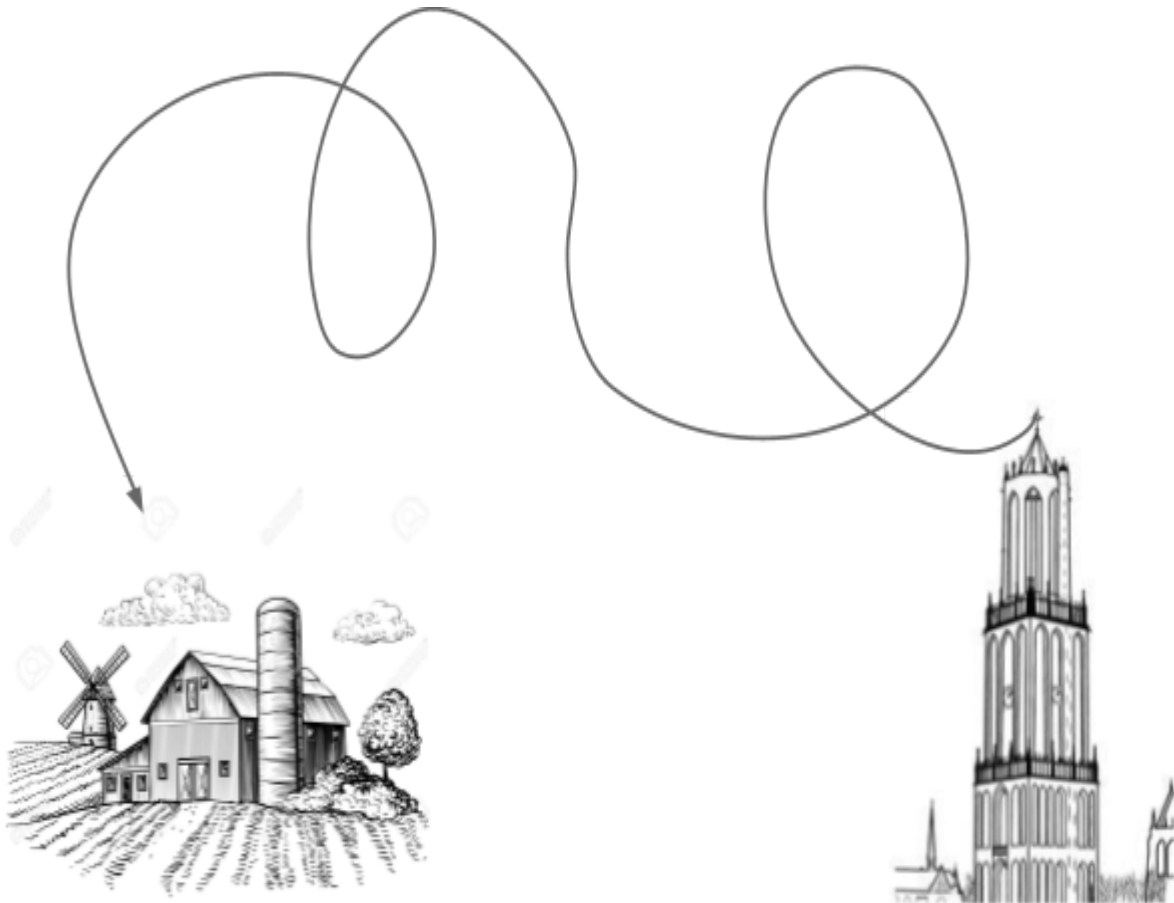

Het Utrechtse Alternatieve voedselnetwerk

Een meta-analyse van de werkzame online initiatieven binnen het Utrechtse alternatieve voedselnetwerk

Datum 2 juli 2021
Betreft Bachelorscriptie Sociale Geografie en Planologie
Naam Bianca Bodewes (6474438)
Begeleider Egbert van der Zee
Woorden 26343

Samenvatting

Het verkorten van de voedselketen tot slechts één schakel tussen producent en consument, brengt economische, sociale en ecologische voordelen met zich mee. Hierdoor, alsmede door de recente Coronapandemie, is er maatschappelijk draagvlak ontstaan voor een voedseltransitie, waarbij het zogeheten alternatieve voedselnetwerk [AVN] het conventionele voedselsysteem aanvult of deels vervangt. Ook binnen de provincie Utrecht wordt deze transitie ondersteunt, blijkt uit het opstellen van de ‘Voedselagenda 2021-2023.’ Daarin worden de ambities van de provincie binnen deze voedseltransitie uiteengezet. Uit deze agenda, alsmede uit de gangbare literatuur, blijkt dat er sprake is van een belemmering bij het opschalen van dit AVN. Er is namelijk slecht zicht op de vragers en aanbieders die binnen deze markt actief zijn. Dit gebrek aan informatie staat de grootschalige organisatie van dit AVN, die nodig is om van transformerende impact te zijn, in de weg.

Middels een meta-analyse van het Utrechtse AVN is onderzocht welke online initiatieven informatie verzamelen over vraag en aanbod uit de provincie en beide ook proberen te verbinden. Daarnaast wordt gekeken in hoeverre zij bijdragen aan de opschaling van dit netwerk. Hiervoor is aangevangen met een literatuurstudie over het AVN en de opschaling daarvan. Vervolgens is een contextanalyse voltrokken, bestaande uit een beschrijvende indexatie van de verschillende initiatieven gevolgd door een bestudering van de werkzaamheid van dit netwerk. Op alle onderzoeksbevindingen is ter afsluiting middels expert-interviews gereflecteerd.

De resultaten uit de literatuurstudie wijzen op een gebrek aan informatie dat ten grondslag ligt aan de opschalingsproblematiek. Dit lijkt volgens theorie te verhelpen middels collectievorming, wat grootschalige organisatie van het AVN mogelijk maakt middels gezamenlijke distributie via centrale *food hubs*. Binnen het Utrechtse AVN maken initiatieven slechts in beperkte mate informatie inzichtelijk over hun netwerk. Toch blijkt er, ondanks dit gebrek aan informatie, sprake te zijn van grootschalige organisatie middels hubs. Echter is er tussen initiatieven geen sprake van onderlinge coördinatie of samenwerking wat deze food hubs verbindt. Dit wijst op een gefragmenteerd AVN in Utrecht. Deze fragmentatie kan worden verholpen door een coördinerende organisatie. Uit de interviews blijkt enerzijds dat er bij de provincie animo bestaat een dergelijk coördinerende rol op zich te nemen, mits hier draagvlak onder de initiatieven voor bestaat. Anderzijds wordt het bestaan van dit draagvlak vanuit het perspectief van een initiatiefnemer nog in twijfel getrokken.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Het alternatieve voedselnetwerk	6
Opschalingsproblematiek	10
Informatiegebrek	13
Belang van marktinzicht	14
Belang van collectieven	15
Online organisatie	21
Conceptueel model	23
3. Methode	24
<i>Deelvraag 1 Wat is de context van het Utrechtse AVN, welke initiatieven zijn hierin werkzaam en wat is hun onderlinge rolverdeling?</i>	26
<i>Deelvraag 2: In hoeverre voldoet het Utrechtse netwerk aan initiatieven binnen het AVN aan de voorwaarden voor opschaling?</i>	27
<i>Deelvraag 3: Wat is de top-down en bottom-up visie op de praktische haalbaarheid van de onderzoeksbevindingen, aangevuld met eventuele suggesties met betrekking tot opschaling van het AVN?</i>	28
4. Contextanalyse	29
Deelvraag 1	29
Contextbeschrijving	29
Indexatie	32
Indexatieresultaten	41
Schematisch overzicht rolverdeling	42
Deelvraag 2	43
Vervulling van de theoretische verwachting	44
Randvoorwaarde 1. Informatievoorziening	47
Randvoorwaarde 2. Grootschalige organisatie	49
Randvoorwaarde 3. Online netwerk	52
Conclusie contextanalyse	53
Deelvraag 3	56
Reflectie op informatie in de opschalingsproblematiek	56
Reflectie op de rol van samenwerking in de opschalingsproblematiek	57
Reflectie op coördinatie in de opschalingsproblematiek	58
Suggesties voor vervolgonderzoek	59
5. Conclusie	60
6. Discussie	62
8. Reflectie	67
9. Literatuurlijst	70
10. Bijlagen	76

1. Inleiding

Het agrarische voedselnetwerk in Nederland wordt gedomineerd door een handjevol groot- en detailhandelaren die voor tienduizenden boeren de afzet aan miljoenen consumenten faciliteren (Arkenbout et al., 2014). Van de uiteindelijke kostprijs die de consument per product betaalt, gaat een groot aandeel naar tussenschakels zoals verwerkers, veilingen, groothandelaren, leveranciers en detailhandelaren, die een aanzienlijk hogere winstmarge ontvangen dan de boer zelf (Bijman, 2002; Provincie Utrecht, 2021; Van Galen, 2003). Volgens Tischner & Kjaernes (in Reisch et al., 2013) groeit deze ongelijkheid en gaat slechts een kwart van de kostprijs in de detailhandel naar de producent, terwijl dit een halve eeuw geleden nog de helft bedroeg. Dit resulteert niet alleen in een lagere winstmarge voor de boer, maar ook in een hogere aankoopprijs voor de consument, door de waarde die ieder onderdeel van de keten aan de eindprijs toevoegt (Arkenbout et al., 2014).

Een alternatieve benadering op dit geglobaliseerde, ofwel conventionele, systeem is het verwijderen van dergelijke tussenschakels door lokaal te consumeren (Arkenbout et al., 2014; Provincie Utrecht, 2021). Dit betreft een zogeheten ‘korte voedselketen’ waarbij het productieproces gelimiteerd is tot slechts één schakel tussen producent en consument (Tacken, 2021). Zo kan de lokale landbouwproductie in directe verbinding worden gebracht met de lokale afzetmarkt (Arkenbout et al., 2014; Provincie Utrecht, 2021). Het belang van deze korte keten is recent onderstreept door de COVID-19 pandemie. Deze crisis illustreerde de kwetsbaarheid van een geglobaliseerde voedselketen door haar impact op de voedselveiligheid en -beschikbaarheid (Cable, Jaykus, Hoelzer, Newton & Torero, 2021). Ben Hassen et al. (in Qi, Yu & Ploeger, 2020) wezen dan ook op een verschuiving in het consumptiegedrag richting lokaal consumeren wegens het belang van voedselzekerheid.

Daarbij brengt het verkorten van de voedselketen beide partijen zowel geografisch als sociaal dicht bij elkaar, wat resulteert in economische, sociale en ecologische voordelen (Arkenbout et al., 2014; Doernberg et al., 2016; Renting et al. in Feagan, 2007; Franco in Giaré & Guica, 2012; Preiss et al., 2017; Provincie Utrecht, 2021). De geografische nabijheid tussen productie en afzetmarkt brengt economisch voordeel, omdat de winstmarge van de producent wordt hersteld en de consument van een lagere eindprijs profiteert (Arkenbout et al., 2014; Preiss et al., 2017; Provincie Utrecht, 2021). De sociale afstand tussen producent en consument vermindert in de korte keten vanwege toegenomen transparantie. Dit zorgt voor meer consumentenvertrouwen en hernieuwde sociale verhoudingen in het consumptiesysteem (Doernberg et al., 2016; Renting et al. in Feagan, 2007). Verder levert de hervorming van het

voedselsysteem ecologisch voordeel op het gebied van transport, energiegebruik en afval ten opzichte van het conventionele voedselsysteem (Franco in Giaré & Guica, 2012; Preiss et al., 2017).

Wegens deze voordelen bestaat een groeiend maatschappelijk en politiek animo om lokaal voedsel te consumeren (Feldmann & Hamm, 2015; Provincie Utrecht, 2021). In 2015 werd bijgevolg het nationaal voedselbeleid opgesteld voor veilig, gezond en duurzaam eten in een zogeheten ‘Voedselagenda’ (Ministerie van Economische Zaken, 2017). Omdat voedsel en plaats geografisch verweven zijn en de context van ieder ‘lokaal’ anders is (Allen et al. in Feagan, 2007), kwam de provincie Utrecht in 2021 met een eigen Voedselagenda 2021-2023, afgestemd op de lokale context. Hierin toont de provincie de wens om de korte keten te versterken en zo verder te komen in de voedseltransitie. Volgens Wiskerke (in Berti & Mulligan, 2016) is opschaling noodzakelijk om een wezenlijk transformerende impact te bereiken in de voedseltransitie. De provincie vormt met 1,3 miljoen consumenten en 2300 boerenbedrijven een groot speelveld voor potentiële uitbreiding van het korte keten netwerk (Provincie Utrecht, 2021). Binnen dit grote netwerk blijkt ook zeker sprake te zijn van vraag naar, en aanbod van, lokaal voedsel (Feldmann & Hamm, 2015; Provincie Utrecht 2021; Vijn et al., 2013).

Een probleem dat zich echter zowel in theorie als in de praktijk voordoet bij het organiseren van korte ketens, is een zogenaamde ‘*mismatch*’. Vraag en aanbod zijn beide aanwezig, maar weten elkaar onvoldoende te vinden (Provincie Utrecht 2021, Van der Voort et al., 2011). Dit komt doordat de onderlinge bekendheid tussen de partijen beperkt is, wat samenwerking in de weg staat (Arkenbout et al., 2014; De Vlieger et al., 1999). Terwijl samenwerking volgens Provincie Utrecht (2021) juist belangrijk is om verder te komen in de voedseltransitie, gezien dit noodzakelijk is in het opschalingsproces (Snels, 2016). Er is sprake van een erkend gebrek aan notie van de lokale marktomvang, informatie over de producenten, evenals beperkt zicht op hun huidige en potentiële mogelijkheden binnen de lokale voedingssector (DHV in Van der Voort et al., 2011; Ilbery et al., 2006). Het gebrek aan zicht op de markt bemoeilijkt de realisatie van de samenwerking en de opschaling van het korte ketennetwerk die de provincie beoogt. Het verwerven van inzicht op de lokale voedselmarkt, zodat vraag en aanbod elkaar beter kunnen vinden, is dan ook een centrale doelstelling van de Utrechtse Voedselagenda. Zo kunnen de kansen worden aangegrepen die de lokale voedselketen te bieden heeft (Provincie Utrecht, 2021).

De laatste jaren wordt daarom op het gebied van onderzoek, beleidsvorming en media in toenemende mate aandacht besteed aan een voedseltransitie, waarbij de lokale producent

en consument met elkaar in contact staan (Feagan, 2007). Zodoende wordt binnen dit thema geëxperimenteerd met nieuwe vormen van informatieuitwisseling, ontmoeting en samenwerking om producent en consument te verbinden (Giaré & Guica, 2012). Voor deze verbinding biedt het internet uitkomst (Arkenbout et al., 2014). Verschillende organisaties proberen via online platformen vat te krijgen op de ontsluiting van lokale vraag en aanbod binnen Utrecht. Een verzamelaar voor de verscheidenheid aan initiatieven om de korte keten tot stand te brengen is volgens Holloway en Kneafsey (in Giaré en Guica, 2012) ‘het alternatieve voedselnetwerk [AVN].’

De samenstelling van werkzame initiatieven binnen het AVN zal per streek verschillen. Volgens Feenstra (1997) moet dan ook per gemeenschap of plaats gekeken worden wat wel en wat niet werkt, afhankelijk van de context. Zo zal binnen ieder lokaal netwerk een andere behoefte bestaan wat betreft de aanvulling op deze initiatieven en is het dus nodig om het AVN van Utrecht afzonderlijk onder de loep te nemen. Hierdoor kan een beter begrip worden gevormd over wat het lokale voedselsysteem inhoudt en wat nodig is om deze te onderhouden (Feenstra, 1997).

Buchan, Cloutier, Friedman en Ostry (in Buchan et al., 2019) stellen dat onderzoek naar korte ketens nog in de kinderschoenen staat. Binnen bestaande wetenschappelijke literatuur ontbreken, volgens Buchan et al. (2019), studies naar hoe een AVN van daadwerkelijk transformerende impact georganiseerd kan worden. Daarnaast is binnen de wetenschap onderbelicht welke rol online initiatieven van het AVN spelen in deze transitie. Daarom zal onderzocht worden hoe het Utrechtse AVN eruit ziet en in hoeverre het bestaande netwerk van initiatieven bijdraagt aan de Utrechtse voedseltransitie. Aldus zal dit onderzoek een antwoord formuleren op de vraag: *Hoe is het Utrechtse alternatieve voedselnetwerk samengesteld en in hoeverre voldoet dit netwerk aan de theoretisch gestelde voorwaarden tot opschaling?* Hiervoor wordt aan de hand van twee stappen een meta-analyse uitgevoerd. Allereerst wordt een theoretische basis gelegd aan de hand van een literatuurstudie over de organisatie van het AVN en de rol die online initiatieven hierin spelen. Vervolgens zal aan de hand van deze theoretische bevindingen een contextanalyse worden opgesteld van het Utrechtse AVN.

2. Het alternatieve voedselnetwerk

De globalisering van het voedselsysteem zorgt ervoor dat producten die om de hoek worden geproduceerd de hele wereld over reizen. Andersom belanden producten uit verre landen bij Nederlanders op het bord (Giarè & Giuca, 2012). Hoewel de wereld meer in verbinding staat dan ooit tevoren, wordt ons voedselsysteem volgens O'Hara en Stagl (in Feagan, 2007) gekenmerkt door vervreemding wegens de fysieke en sociale afstand tussen productie en consumptie. Volgens de definitie van De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (in Provincie Utrecht, 2021) bestaat het voedselsysteem uit twee zaken. Ten eerste de bedrijven die in openvolging bij de productie zijn betrokken en hier eventueel waarde aan toevoegen. Het tweede onderdeel bestaat uit de effecten die de activiteit binnen deze voedselketen heeft op de actoren die werkzaam zijn binnen dit voedselsysteem, evenals de effecten op de maatschappelijke en natuurlijke omgeving. Denk aan de genoemde economisch, sociaal en ecologisch gerelateerde effecten die betrokken partijen - naast producent en consument - binnen het hedendaagse voedselsysteem teweeg brengen.

De uitgebreide samenwerking tussen actoren die het voedselsysteem kenmerkt, ook wel verticale coördinatie, kent volgens Bijman (2002) drie oorzaken: toegenomen concurrentie door liberalisering en globalisering van de markt, toegenomen vraag naar variatie en hogere productkwaliteit en het streven naar innovatie en verscheidenheid. Hierdoor ontstaat schaalvergroting van de industriële landbouwproductie die zich centraliseert in regio's die zowel natuurlijk als financieel een vruchtbare oogst leveren (Kneen, in Kurita et al., 2009). Het resultaat is een conventioneel voedselsysteem dat, ondanks haar bijdrage aan een toegenomen productiviteit en voedselzekerheid, verantwoordelijk is voor een scheiding tussen landbouwproductie en -consumptie (Doernberg et al., 2016).

Tegenstanders van het conventionele voedselsysteem pleiten voor *re-localizing*, ofwel herlokalisatie van de landbouwproductie. Door deze herlokalisatie vermindert de afstand op zowel op geografisch als sociaal vlak (Kurita et al, 2009). Zo komt een korte voedselketen tot stand die de producent en de consument dicht bij elkaar brengt door het aantal betrokken actoren in de productieketen terug te dringen tot maximaal één tussenschakel (Feagan, 2007; Tacken, 2021). Wanneer het echter volledig ontbreekt aan tussenschakels vindt er rechtstreekse interactie tussen consument en producent plaats. Er wordt dan door Giaré en Guica (2012) gesproken van directe verkoop. Voorbeelden van directe verkoop uit de praktijk zijn zelfoogst, lokale boerenmarkten en abonnementen op wekelijkse leveringen.

Korteketenconsumptie daarentegen verloopt bijvoorbeeld aan de hand van collectieve inkoop- en distributiegroepen als schakel tussen producent en consument (Giaré & Guica, 2012). Het AVN heeft volgens de definitie van Holloway en Kneafsey (in Giaré en Guica, 2012) dus enkel betrekking op deze korteketeninitiatieven waar nog wel een vorm van bemiddeling aan te pas komt.

Voordelen van het alternatieve voedselnetwerk

Sonnino en Marsden (in Coley et al., 2009) geven aan dat het belangrijk is om het onderscheid binnen het voedselsysteem niet te zwart-wit te zien. Het is geen keuze tussen het ‘slechte’ conventionele en het ‘goede’ lokale systeem, beide zijn met elkaar vervlochten. Het zijn eerder concurrerende takken van dezelfde landbouwindustrie waarbij de kwaliteit, commerciële positie en mate van horizontale en verticale structuur verschillen (Sonnino & Marsden in Sukkel et al., 2014). Volgens Anderson en Cook (in Feagan, 2007) zal het AVN naar waarschijnlijkheid het conventionele voedselsysteem ook niet vervangen, maar deze wel op duurzame wijze aanvullen. Deze duurzaamheid uit zich volgens Doernberg et al. (2016) in drie verschillende dimensies: de economische, sociale en ecologische dimensie. De manier waarop het AVN een duurzame aanvulling is op het huidige conventionele systeem komt volgens Preiss et al. (2017) dan ook in deze drie dimensies tot uiting.

Economisch

In het conventionele voedselsysteem komt de landbouwproductie van boeren volgens de beschrijving van Tischner en Kjaernes (in Reisch et al., 2013) terecht in een complex systeem van verschillende opeenvolgende toeleveringsketens. Hier maken de producenten slechts een klein onderdeel uit van de verticale coördinatie zoals beschreven door Bijman (2002). Door het beperkte aantal winkelketens en supermarkten aan het uiteinde van dit samenwerkingsverband, in vergelijking met de grote hoeveelheid en verscheidenheid aan agrarische bedrijven, ontstaat een zogeheten ‘*supply chain bottleneck*’. De kleine groep detailhandelaren, de zogenaamde ‘flessenhals’, is dan verantwoordelijk voor de afzet van een naar verhouding grote groep aanbieders, ook wel ‘de buik van de fles’. Dit resulteert in een grote marktmacht van deze detailhandel over zowel de landbouwproducenten als de verwerkingsorganisaties (Oosterveer & Sonnenfeld in Reisch et al., 2013).

Van Galen (2003) geeft een illustrerend voorbeeld van de prijsvorming van groente en fruit, waarbij ook sprake is van deze disbalans tussen de winstmarge van detailhandelaren, en andere tussenschakels, en de winstmarge van de producenten. In verhouding tot de gemaakte

kosten is de winstmarge van de andere actoren aanzienlijk hoger dan die van de boer. Deze ongelijkheid bleek uit het onderzoek tussen 1991 en 1998 enkel te zijn toegenomen. De groei in ongelijkheid werd ook door Tischner & Kjaernes (in Reisch et al., 2013) geconstateerd, zoals in de inleiding is geïllustreerd.

Deze economische ongelijkheid kan verholpen worden door de tussenactoren te verwijderen. Producent en consument worden zo via een korte keten verbonden en ervaren daardoor beide financiële voordelen. De boer maakt meer winst en de consument betaalt minder (Provincie Utrecht, 2021). Volgens Preiss et al. (2017) ontstaat door de korte keten naast eerlijkere prijzen ook een stabiele afzetmarkt. Zo bevordert de korte keten de rurale arbeidsmarkt en de lokale economie (Roininen et al., 2006).

Sociaal

Renting *et al.* (in Feagan, 2007) beschrijven hoe het verkorten van de voedselketen naast de economische leefbaarheid eveneens de sociale leefbaarheid van een gebied bevordert. Wanneer voedselproductie fysiek dichterbij de consument plaatsvindt, wordt volgens Doernberg et al. (2016) de sociale afstand verkleind. Dit is te danken aan toegenomen transparantie en informatie over een product en de herkomst ervan, wat bijdraagt aan de groei van het consumentenvertrouwen (Berti & Mulligan, 2016; O'Hara and Stagl in Feagan, 2007).

Vijn et al. (2013) hebben aan de Universiteit Wageningen onderzoek gedaan naar de houding van Nederlandse consumenten ten opzichte van korteketenproducten, in het onderzoek gedefinieerd als streekproducten. In het onderzoek wordt dit consumentenvertrouwen geïllustreerd door een marktpotentie met perspectief op groei. Het beeld dat de consumenten hebben over korteketenproductie berust op vier centrale waarden. Allereerst een gevoel van authenticiteit door het regionale of lokale aspect. Daarnaast ervaren consumenten deze producten als praktisch in het dagelijks gebruik door onder meer de verkrijgbaarheid en betaalbaarheid. Verder zorgt het idee dat de producten direct van de boer zelf komen voor het vertrouwen dat deze ook vers, gezond en lekker zijn. Allerlaatst belichaamt de korte keten duurzame waarden van de consument door de biologische, milieuvriendelijke en diervriendelijke kenmerken.

Preiss et al. (2017) stellen dat de korte keten waardering, bescherming en behoud van lokale kennis te bieden heeft. Mensen begrijpen meer van hun omgeving, haar biodiversiteit en de bijbehorende voedselcultuur. Dit toegenomen begrip en waardering voor lokaal voedsel komt het gemeenschaps- en identiteitsgevoel van een plaats ten goede (O'Hara and Stagl in

Feagan, 2007). Zo stellen Berti en Mulligan (2016) dat de transparantie van korteketenproductie inzicht geeft in het uniek verhaal achter ieder product. Iets wat volgens de auteurs een gevoel van identiteit teweeg brengt, in tegenstelling tot de grootschalige en homogene conventionele productieketen. Dit is iets wat, naast de gemoeide voordelen voor boer en consument, voor de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de reden is om ondersteuning te bieden aan het lokale voedselsysteem. Ze ziet dit als brug tussen boeren en burgers en tussen stad en land (Schouten, 2019).

Ecologisch

Ecologie heeft betrekking op de relatie tussen organismen en hun omgeving (Van Dale, 2020). De relatie tussen mens en omgeving heeft in het kader van het huidige, conventionele voedselsysteem een negatieve ecologische impact door vervuiling van het milieu. Dit voedselsysteem draagt namelijk bij aan de toename van de broeikasgasuitstoot, wat de voornaamste oorzaak van de wereldwijde gemiddelde temperatuurstijging is (IPCC in Reisch et al., 2013).

De ecologische impact van het voedselproductie en -consumptiesysteem komt volgens Reisch et al. (2013) uit verschillende oorzaken. Kramer (in Sukkel et al., 2014) maakt de voornaamste van deze oorzaken, het directe energieverbruik en de broeikasgasemissie per ketenonderdeel van het Nederlandse voedselsysteem, inzichtelijk. Hoewel de uiteenzetting van Kramer (in Sukkel et al., 2014) is gebaseerd op gegevens uit de jaren 90, geeft dit inzicht in hoe de verhoudingen van verschillende onderdelen van de keten bij benadering verdeeld zijn.

Allereerst waren destijds de overige schakels tussen landbouw en consumptie, namelijk industrie, verwerking, transport en handel, volgens Kramer (in Sukkel et al., 2014) verantwoordelijk voor 45,5 procent van het energieverbruik. Sukkel et al. (2014) actualiseren deze gegevens van Kramer met de kanttekening dat import en bewerking, dankzij een groei van de ketenonderdelen industrie, transport en verpakking, tegenwoordig verantwoordelijk zijn voor een groter aandeel van het energieverbruik. Verder is er ook nuance noodzakelijk wegens het verschil in energieverbruik per voedselcategorie. Zo hebben groente- en fruitproductie, tenzij het broeikasproductie betreft, een aanzienlijk lager energieverbruik dan de productie van dierlijke producten (Dutilh & Kramer in Sukkel et al., 2014).

Wat betreft broeikasgasemissie bedroeg de uitstoot van de overige schakels destijds in totaal 38 procent (Kramer in Sukkel et al., 2014). Door een conventioneel voedselsysteem is het aantal *food miles*, of voedselkilometers, hoog door afstand tussen boer, industrie en

consument (Blay-Palmer in Reisch et al., 2013). Dit heeft een wezenlijke en ook groeiende ecologische impact (Smith et al. in Sukkel et al., 2014). Een deel van deze vervuiling door consumptie is volgens Reinhardt et al. (in Reisch et al., 2013) te danken aan de *'last mile of transport'*. Dit is de weg die voedsel aflegt van het supermarktschap naar het huis van de consument. 47 procent van de Nederlandse consumenten legt deze weg af met de auto (Sukkel et al., 2014). Dit gegeven wordt vaak over het hoofd gezien (Reinhardt et al., in Reisch et al., 2013).

Door via het AVN de overige betrokken tussenschakels, met de hiermee gepaarde broeikasgasemissie en het energieverbruik, te beperken wordt eveneens de hiermee gemoeide milieu impact teruggedrongen. Het aantal transportkilometers, die nodig zijn voor het onderhouden van een korte voedselketen, is aanzienlijk lager (Franco in Giaré & Guica, 2012; Preiss et al., 2017). Naast transportvoordelen levert lokale consumptie namelijk ook milieuvoordelen op op het gebied van voedselverwerking, -koeling, -opslag en -verpakking in de vorm van verlaagde energieconsumptie en uitsootvervuiling (Giaré & Guica, 2012; Preiss et al., 2017).

Opschalingsproblematiek

Opschaling is naar de definitie van de Wageningen Universiteit: *"intensivering en versnelling van bestaande inspanningen, toename van wat als 'good practices' wordt gezien of technische mogelijkheden in lijn brengen met politieke, institutionele- of organisatieprocessen"* (Van den Berg, 2013, Introductiesectie). Kortgezegd betreft het dus een uitbreiding van werkzame initiatieven. Het volume van het AVN en is de afgelopen jaren volgens Wiskerke (in Berti & Mulligan, 2016) aanzienlijk toegenomen. Echter blijft volgens hen verdere opschaling noodzakelijk. Vanuit verschillende hoeken wordt dan ook gewezen op de noodzaak tot uitbreiding.

In het beginsel is opschaling waardevol omdat het AVN zonder opschaling niet van daadwerkelijk transformerende impact kan zijn op het huidige voedselsysteem (Wiskerke in Berti & Mulligan, 2016). Ten tweede vanwege de groeiende afzetmarkt. Provincie Utrecht (2021) stelt dat er onder voedselproducenten sprake is van een toenemend animo om middels de korte keten duurzamer en directer hun productie af te zetten. Feldmann en Hamm (2015) constateren datzelfde animo aan de consumptiezijde. Dit staat in lijn met de bevinding van Vijn et al. (2013) die wijzen op de groeiende marktpotentie van het alternatieve voedselsysteem. Als laatste moet het netwerk groeien omwille van logistieke efficiëntie. Een

kleinschalig alternatief consumptienetwerk is namelijk logistiek inefficiënt wegens gedeeltelijk beladen vrachtwagens of omslachtige bezorgroutes. Opschaling naar een groter netwerk kan dit verhelpen (Monteny & Van der Schans in Snels, 2016; Van der Voort et al., 2011; Vijn et al., 2013).

Typen opschaling

Opschaling betreft een tweeledig proces dat bestaat uit ‘*scaling-up*’, ook wel verticale opschaling, en ‘*scaling-out*’, horizontale opschaling (Berti & Mulligan, 2016). In beide gevallen neemt de afzet van de landbouwsector toe (Van den Berg, 2013). Bij verticale opschaling neemt de verkoop van een bedrijf toe zonder dat de productie toeneemt (Bakker, 2019). Dit is volgens Van den Berg te realiseren door innovatie, dit kan onder meer door het inzetten van meer verschillende verkoopkanalen of marketing (Bakker, 2019). De verantwoordelijkheid voor deze marketing of de organisatie van verkoopkanalen zit bijvoorbeeld hogerop in de keten, bij de groot- en detailhandel organisaties die in contact staan met de consument. Voor verticale opschaling is dus wel samenwerking tussen bedrijven uit verschillende schakels van de keten nodig (De Vlieger et al., 1999). Een ander woord voor deze samenwerking is verticale coördinatie (Bijman, 2002).

Bij horizontale opschaling daarentegen wordt de aangeboden hoeveelheid producten juist wel vergroot (Bakker, 2019). Hierbij blijft het initiatief werkzaam binnen hetzelfde schaalniveau, maar breidt het zich uit in de breedte door te veranderen van context (Van den Berg, 2013). Dit kan volgens Arkenbout et al. (2014) door fusie van verschillende initiatieven of de groei van individuele initiatieven. In de agrarische sector vindt horizontale samenwerking voornamelijk plaats in de vorm van overkoepelende organisaties die productie en promotie van verschillende initiatieven leiden (De Vlieger et al., 1999).

Kanttekening opschaling

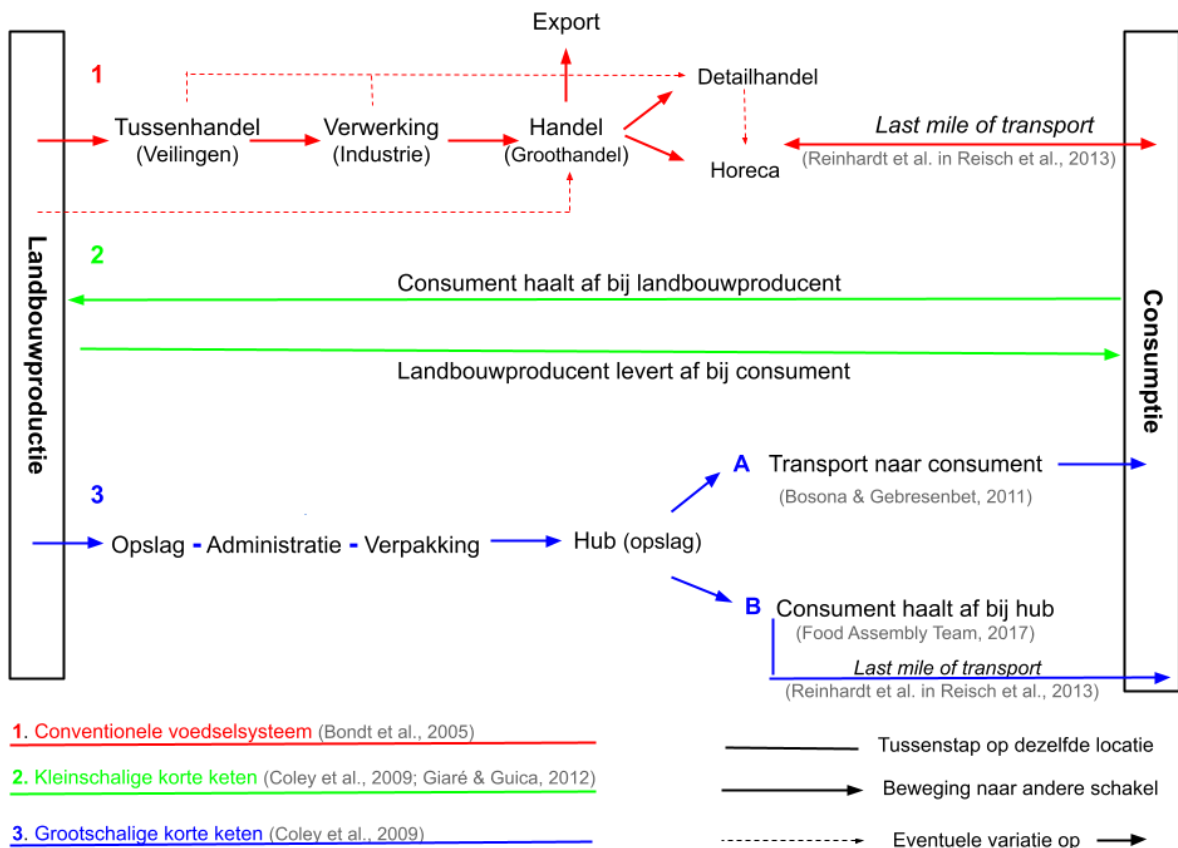
Berti en Mulligan (2016) benadrukken dat het bewerkstelligen van opschaling dient te gebeuren met oog op behoud van de positieve economische, sociale en ecologische effecten van de korte keten. Om dit te waarborgen dient volgens Scheer en Snels (in Snels, 2016) een kanttekening te worden gemaakt aan de mate van opschaling van het lokale voedselnetwerk: ondanks de noodzaak tot uitbreiding moet geografische nabijheid gewaarborgd worden.

Ook Coley et al. (2009) ondervonden deze delicate balans bij het proces van opschaling bij een vergelijkend onderzoek tussen grootschalig en kleinschalig georganiseerde distributie-initiatieven. In een te kleinschalig georganiseerd initiatief gaan consumenten

afzonderlijk op en neer om hun producten te halen. Wanneer gekeken wordt naar de gemiddelde uitstoot die hiermee gemoeid gaat, is deze hoger dan die van het grootschalige distributiesysteem. Ook wanneer een kleinschalig initiatief dit probeert te voorkomen en de producten naar consumenten brengt, blijft er sprake van het risico dat distributievervoer niet volledig beladen is, wat relatief hoge logistieke kosten per product oplevert.

Opschaling resulteert in een complexer korteketennetwerk, waarbij de verbinding tussen producent en consument een nieuwe tussenstap krijgt in de vorm van *hubs* (Berti & Mulligan, 2016; Coley et al., 2009). Zogeheten *food hubs* zijn volgens Kalfagianni en Skordili (2018) fysieke of virtuele plaatsen die voorzien in de collectie van voedsel bij producenten en de distributie aan consumenten. Hierbij bestaat wel de noodzaak de producten te koelen, te verpakken en te transporteren naar de hub en van de hub naar de consument (Coley et al., 2009). Volgens Giaré en Guica (2012) en Preiss et al. (2017) was juist dit een van de aspecten waar lokale consumptie ecologische voordelen teweeg bracht. Coley et al. (2009) illustreert echter dat grootschalige organisatie van de korte keten, ondanks deze noodzaak tot verwerking, milieuvriendelijker is dan een kleinschalig korteketensysteem of het conventionele systeem. Deze noodzaak tot enige mate van verwerking compenseert het grootschalig georganiseerde AVN door middel van logistieke efficiëntie met betrekking tot distributietransport.

Echter kent deze opschaling volgens Scheer en Snels (in Snels, 2016) ook een kantelpunt wanneer distributeroutes, die gebruikt worden om lokaal voedsel te bezorgen, een te grote reikwijdte bereiken. Deze zijn dan niet alleen langer in afstand maar ook in tijd, aangezien er vaker gestopt moet worden. Een beperkte mate van opschaling is noodzakelijk om de economische, sociale en ecologische voordelen van een kleinschalig systeem te benutten zonder dat dit de efficiëntievoordelen van een grootschalig systeem verliest. In andere woorden: het lokale voedselnetwerk moet niet te groot en niet te klein zijn. Figuur 1 illustreert de stappen van het conventionele voedselsysteem evenals de verschillende variaties van het AVN. Stroom 3A blijkt uit de theoretische bevindingen de meest milieuvriendelijke optie, mits de aanbeveling van Scheer en Snels (in Snels, 2016) tot waakzaamheid voor de geografische nabijheid in acht genomen wordt.

Figuur 1. De schakels van de verschillende typen voedselnetwerken

Informatiegebrek

Om de logistieke voordelen van grootschalige organisatie en de economische, sociale en ecologische voordelen van kleinschalige organisatie te benutten, is het nuttig dat het AVN op gematigde wijze opgeschaald wordt. Er is dus een theoretisch geïllustreerd belang tot opschaling. Echter is de manier waarop deze vormen van opschaling kunnen worden georganiseerd een belangrijke uitdaging binnen het hedendaagse voedselsysteem (Wiskerke in Berti & Mulligan, 2016). Hierbij benadrukken Buchan et al. (2019) en De Vlieger et al. (1999) dat er blijkt is van onvermogen om de lokale productie op te schalen. Buchan et al. (2019) noemt dit een van de centrale problemen binnen het hedendaagse AVN.

De moeite om opschaling te organiseren houdt verband met een geconstateerd gebrek aan informatie over het lokale productieaanbod. Hierdoor is er sprake van weinig zicht op de omvang van de lokale markt. Dit resulteert in gebrekkige afstemming tussen vraag en aanbod, wat de mogelijkheden tot opschaling bemoeilijkt (Provincie Utrecht, 2021; Van der Voort et al., 2011). Volgens DHV (in Van der Voort et al., 2011) en Ilbery et al. (2006) zorgt deze beperkte informatie over producenten en de omvang van de markt voor beperkte

mogelijkheden binnen het AVN. Een gebrek aan zicht op de mogelijkheden binnen deze markt maakt de uitbreiding hiervan lastig uitvoerbaar.

Gevolgen voor vraag en aanbod

Voor de aanbodzijde is inzicht noodzakelijk om de onzekerheid te verminderen die nog komt kijken bij toetreding tot deze markt. Een onderzoek van Van der Voort et al. (2011) illustreert dit punt aan de hand van casestudies over de opschaling en professionalisering van korte ketens voor streekproducten. Bij alle onderzochte cases blijkt afstemming tussen vraag en aanbod risicovol door gebrekkig zicht op de bestaande markt, evenals de mogelijkheid hierbinnen opschaling te verwezenlijken. Dit gebrek aan marktinzicht maakt het met name voor producenten van kleine omvang risicovol om zich in het AVN te begeven. Ook Arkenbout et al. (2014) ondervond in diepte-interviews dat lokale initiatieven vanwege het risico op een verkeerde inschatting door beperkte kennis en inzicht, moeite hebben met het kiezen van de juiste afzetmarkt. Volgens Collins et al. (in Bosona & Gebresenbet, 2011) is het essentieel om deze markt voor lokale producenten op te schalen, zodat toetreding tot het AVN ook voor deze groep kleinere producenten toegankelijker wordt. Hiervoor is volgens Bosona en Gebresenbet (2011) een beter zicht op het aanbod nodig om zo de kleinere producenten een kans te geven in concurrentie tegen deze conventionele markt met grote detailhandelaren.

Onderzoek van De Vlieger et al. (1999) vult deze noodzaak tot inzicht aan vanuit het consumentenperspectief. De auteurs constateerden eveneens dat initiatieven binnen korteketenproductie nog niet voldoende van de grond kwamen binnen het AVN. Dit was volgens hen te wijten aan een gebrek aan bekendheid van de werkzame initiatieven binnen het AVN bij de consumenten. Hierdoor is de mate van lokale consumptie beperkt, terwijl hier wel degelijk vraag naar is. Dit illustreert hoe het gebrek aan informatie ook van beperkende invloed is op de consumptiezijde van het AVN.

Belang van marktinzicht

Vanwege de behoefte aan inzicht in het bestaande aanbod voor zowel producenten als consumenten informatievoorziening nodig om deze markt inzichtelijk te maken (De Vlieger et al., 1999). Het verzamelen van informatie over AVN draagt bij aan het verwerven van inzicht in het bestaande en potentiële aanbod van lokale landbouwproductie en voedselconsumptie. Dit kan dan als springplank kan fungeren voor opschaling van het AVN. Verschillende studies stellen het verzamelen van informatie daarom centraal bij het inzichtelijk maken van het AVN. Dit is volgens Kurita et al. (2009) cruciaal om te bepalen in

hoeverre het organiseren van een alternatief voedselnetwerk, ofwel herlokalisatie, haalbaar is. In andere woorden: voor de herlokalisatie van landbouwproductie is het van nut om de bestaande of potentiële lokale kanalen van voedselvoorziening te analyseren. Hiervoor voerde Kurita et al. een zogeheten ‘voedselschuuranalyse’ uit, waarbij de potentiële of bestaande kanalen van het AVN en hun productiecapaciteit worden geïdentificeerd. In de hedendaagse literatuur is volgens Kurita et al. een tekort aan onderzoek naar deze bestaande of potentiële voedselschuren.

Een dergelijke inventarisatie van het bestaande AVN was voor Bosona en Gebresenbet (2011) ook de eerste stap die werd genomen in hun onderzoek naar de mogelijkheden tot opschaling van het Zweedse AVN. Een zogeheten *network interrogation* werd gehanteerd om producentenclusters te linken aan logistieke dienstverleners, collectiecentra, distributiecentra en retail of consumenten. Voor het opschalingsproces doorliep het onderzoek vier stappen. De eerste stap betrof het in kaart brengen van de bestaande lokale producenten en distributiecentra. Vervolgens werden clusters gevormd van nabijgelegen producenten. Op basis van de locaties van deze producentenclusters konden vervolgens collectiecentra worden samengevoegd met bestaande distributiecentra. Als laatste konden routes worden uitgestippeld voor het verzamelen en bezorgen van producten zodat inefficiënte transportbewegingen konden worden voorkomen.

Wanneer deze eerste stap tot opschaling wordt uitgelicht kan worden geconstateerd dat deze tweeledig is. Enerzijds het in kaart brengen van het huidige producentennetwerk, conform aan de door Kurita et al. (2009) beschreven voedselschuuranalyse. Anderzijds gaan Bosona en Gebresenbet (2011) in op eventuele distributiecentra die in de Zweedse context aanwezig waren. Gezien de Nederlandse context nog aan het begin van de voedseltransitie staat ligt de focus allereerst op het in kaart brengen van het bestaande productienetwerk. Dit lost de door Van der Voort et al. (2011) en Provincie Utrecht (2021) beschreven mismatch binnen het AVN op. Informatievoorziening over het bestaande AVN ligt dus ten grondslag aan het oplossen van deze beperkte onderlinge bekendheid tussen vraag en aanbod. Als dit obstakel wordt verholpen kunnen producenten en consumenten zich collectief organiseren en kan opschaling verwezenlijkt worden.

Belang van collectieven

Het centrale belang van het collectief organiseren van producenten en consumenten omwille van de opschaling wordt niet alleen geïllustreerd in de vervolgstappen van de *Network interrogation* van Bosona en Gebresenbet (2011). Ook Snels (2016) stelt dat

samenwerking noodzakelijk is voor horizontale opschaling. Diamond en Barham (2012) beschrijven samenwerking bij horizontale opschaling op dezelfde wijze als De Vlieger et al. (1999), namelijk in de vorm van een netwerk van landbouwproducenten waarbij er een overkoepelende organisatie verantwoordelijk is. Monteny en Van der Schans (in Snels, 2016) hebben een verkennend onderzoek uitgevoerd naar de kansen tot opschaling van de korte keten in Rotterdam. Hierin werden collectieve samenwerkingsverbanden tussen boeren en tuinders als de sleutel tot het opschalingsproces ondervonden. Ditzelfde werd onder meer ook geconstateerd door Bosona en Gebresenbet (2011), Diamond en Barham (2012) en Preiss et al. (2017). Zo kan worden voorzien in productie voor de vraag van de groeiende groep consumenten binnen in het AVN (Feldmann en Hamm, 2015; Vijn et al., 2013). Deze collectieve organisatie is vooral voor de kleinere spelers binnen het AVN van belang.

Dit komt allereerst doordat kleinere bedrijven moeite hebben met toetreding tot deze alternatieve consumptiemarkt (Bosona & Gebresenbet, 2011; Diamond & Barham, 2012; Van der Voort et al., 2011). Dit kan worden verholpen door begeleiding binnen het collectief in de vorm van productie- en marketingtraining (Diamond & Barham, 2012), waarvoor de verantwoordelijkheid binnen de korte keten natuurlijk bij de producenten ligt gezien de rol van de detailhandel vervalft. Verder stelt Van der Voort et al. (2011) nog dat samenwerking de drempel tot toetreding verlaagt door spreiding van financiële risico's en het delen van kennis en kunde.

Ten tweede kunnen kleine producenten op zichzelf niet in grootschalige productie voorzien. Ze zijn te klein om in potentiële vraag, welke volgens Van der Voort et al. (2011) al groter lijkt te zijn dan het aanbod, te kunnen voorzien. Door samenwerking kan het assortiment worden uitgebreid en neemt de beschikbaarheid van producten toe (Snels, 2016). Zo kan de capaciteit van het collectief de marktvraag wel dragen.

Horizontale opschaling middels collectieve organisatie vergemakkelijkt dus enerzijds toetreding tot deze markt door begeleiding en andere samenwerkingsvoordelen. Anderzijds kan een grotere afzetmarkt gezamenlijk verzadigd worden. Diamond en Barham merken op dat deze zogenoemde 'netwerkbenadering' uitzonderlijk geschikt is bij de productie voor de groothandelsmarkt. Er kan worden aangenomen dat hetzelfde ook opgaat wanneer er sprake is van een vergelijkbaar afnamevolume van een groot consumentennetwerk.

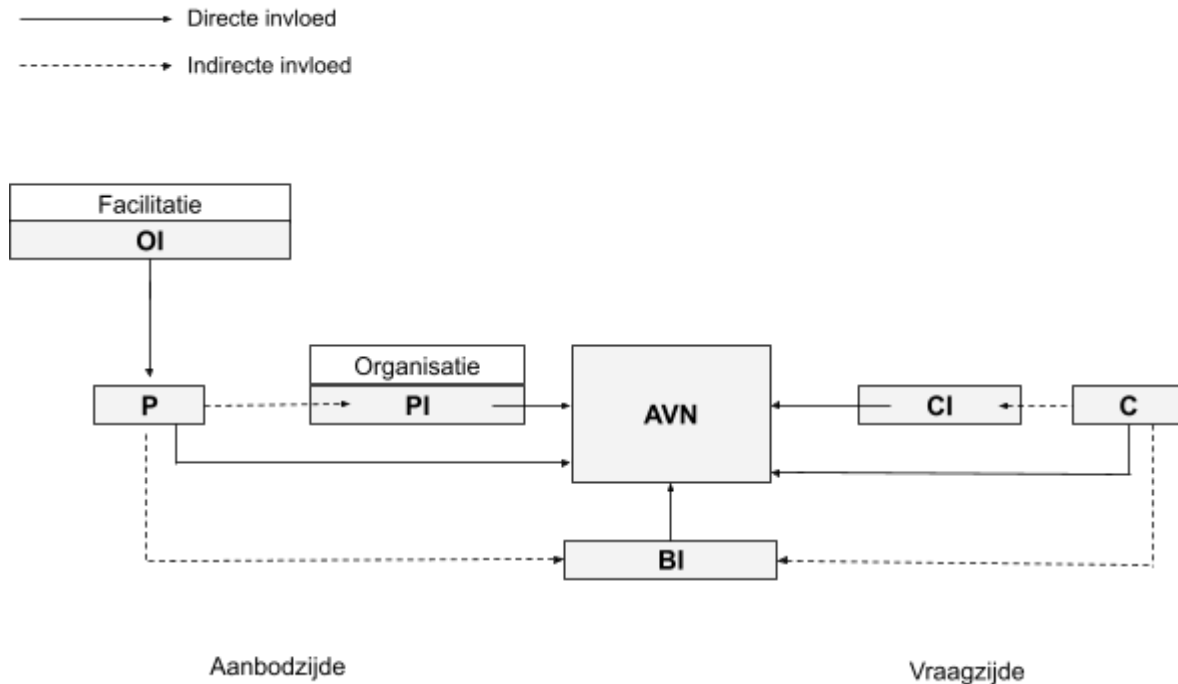
Collectieven in informatievoorziening

Meerdere onderzoeken beschrijven verschillende bestaande typen collectieven die actief zijn binnen het AVN (Arkenbout et al., 2014; Diamond & Barham, 2012; Taskforce

Korte Keten, z.d.). Deze collectieven houden zich bezig met het verzamelen van informatie over het AVN en verbinden op basis van die informatie producenten en consumenten, ofwel met elkaar, ofwel onderling. Gesteld kan worden dat dergelijke initiatieven voorzien in het maken van de vertaalslag van de eerste stap in het onderzoek van Bosona en Gebresenbet (2011) naar de vervolgstappen. Middels informatieverzameling over het bestaande productienetwerk kan de stap naar formatie van producentenclusters worden gezet. Deze worden op hun beurt voor een efficiënte distributie weer gelinkt aan het omliggende consumentennetwerk. Wanneer verschillende typen collectieven voorzien in informatie over potentiële producenten- en consumentennetwerken, wordt het gebrek aan marktinzicht verholpen alsmede het hieruit resulterende gebrek aan afstemming tussen vraag en aanbod. De actoren van deze markt kunnen binnen collectieven worden verbonden en ontsloten, wat bijdraagt aan het faciliteren van opschaling.

Typen initiatieven

Het is nuttig om theoretische context toe te kennen aan de verschillende typen initiatieven die voorzien in informatieverzameling en collectievorming van vraag en aanbod binnen het AVN. Zo kan een beter begrip worden verkregen van de rol die deze initiatieven op zich nemen in de informatievoorziening en ontsluiting van deze markt. Zo onderscheidt de case study analyse van van Diamond en Barham (2012) vier verschillende soorten innovaties binnen regionale voedseldistributie. Deze invalshoeken worden onderverdeeld in vier typen modellen: *consumer-driven model*, *non profit driven model*, *retail-driven model* en *producer-driven model*. De kenmerken van deze verschillende modellen zijn ook te herkennen in het artikel van Arkenbout et al. (2014). Dit onderzoek maakt een globaal onderscheid tussen drie verschillende typen initiatieven die werkzaam zijn in Nederland: burgerinitiatief, boereninitiatief en bedrijveninitiatief. Steunend op de samenhang van beide studies is een theoretische verdeling opgesteld waaronder initiatieven uit de praktijk geschaard kunnen worden. Hoe deze initiatieven zich tot elkaar en het AVN verhouden is schematisch uitgewerkt in figuur 2.

Figuur 2 - schematisch overzicht van de verschillende initiatieven en hun onderlinge verhoudingen binnen het alternatieve consumptie netwerk (AVN)

Allereerst het consumenten initiatief (CI). Diamond en Barham (2012) beschrijven zogeheten *consumer-driven model*, wat collectieve inkoop initiatieven zijn waarbij consumenten zelf actief betrokken zijn in de verzameling en distributie van de producten aan de leden van het collectief. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van online tools voor het vormen van netwerken van consumenten en eventueel voltrekken van transacties. Voor de Nederlandse context is dit te vertalen naar het door Arkenbout et al. (2014) beschreven burgerinitiatief, waarbij de verkoop via afhaalpunten het voornaamste verkoopkanaal van consumenten initiatieven bleek. Hierbij delen de participerende burgers een belang of verantwoordelijkheid jegens elkaar of het initiatief zelf. Figuur 2 illustreert hoe deze consumenten initiatieven een trechter vormen die toetreding tot het AVN voor particuliere consumenten toegankelijk maakt.

De aanbodzijde van deze markt wordt vertegenwoordigd door zogeheten producenten initiatieven (PI). Zoals figuur 2 illustreert kennen PI, evenals de CI, een zogenaamde trechterfunctie, voor particuliere producenten. Dit wordt door Diamond en Barham (2012) omschreven als een *producer-driven model*, een initiatief waarbij niet de consumenten maar een of meer producenten naast de productie ook de distributie zelfstandig organiseren.

Arkenbout et al. (2014) beschreven een soortgelijk concept genaamd het boeren initiatief. Dit bestaat uit collectieve organisatie van boeren die zich, door een samenwerking of fusie, over een afzetkanaal hebben ontfermd. In tegenstelling tot de omschrijving van Diamond en Barham waar producenten distributie zelfstandig organiseren, worden dergelijke afzetkanalen volgens Arkenbout et al. (2014) in Nederlandse context voornamelijk door een bezorgservice bereikt. Verder heeft Arkenbout et al. (2014) het ook enkel over boeren initiatief wanneer er meer dan één producent betrokken is. Omdat Arkenbout et al. (2014) zich toespitst op de Nederlandse context zal deze omschrijving van dergelijke producenten initiatieven als leidend beschouwd worden. Hogeland (in Diamond & Barham, 2012) maakt bij producent collectieven nog onderscheid tussen formele en informele organisatie. Dit zal echter in dit onderzoek buiten beschouwing worden gelaten.

Zoals beschreven door De Vlieger et al. (1999) wordt deze horizontale opschaling vaak vormgegeven middels een overkoepelende organisatie, ofwel een overkoepelend initiatief (OI) die producenten ondersteunt. Een dergelijk faciliterend initiatief voor producenten is te herkennen in het door Diamond en Barham (2012) beschreven *non profit driven model*. Initiatieven die naar dit model zijn vormgegeven ondersteunen kleinschalige producenten in de distributie en marketing diensten om voor hen nieuwe kansen te creëren, op de groothandelsmarkt bijvoorbeeld. Zoals figuur 2 ook weergeeft zijn PI dus verantwoordelijk voor de organisatie van de korte keten en hierin worden zij eventueel ondersteund door OI.

Ten slotte, bedrijfsinitiatieven (BI). Dit zijn zakelijke initiatieven welke door Diamond en Barham (2012) worden omschreven in het *retail-driven model*. Deze bedrijven houden zich bezig met de distributie van voedsel via de detailhandel. Dit doen zij op een manier die de concurrentiepositie versterkt. Bovendien zorgt dit ervoor dat aan de vraag van hun klanten naar lokaal voedsel wordt voldaan (Diamond & Barham., 2012). Deze BI concurreren met de PI en CI binnen de afzetmarkt van het AVN. De BI onderscheiden zichzelf van de voornoemde initiatieven door het winstgedreven motief. Dit rijmt met het door Arkenbout et al. (2014) beschreven bedrijfsinitiatief, wat een commercieel doel dient of is voortgekomen uit een onderneming. Het BI vormt zo de partij die tussen particulieren, zowel producenten als consumenten, en het AVN staat. De klassieke rolverdeling van consument en producent is volgens Arkenbout et al. (2014) aanwezig binnen deze branche volgens. Dit houdt in dat de keuze van de producent het aanbod bepaalt en de consument hier dus geen inspraak op heeft. In deze positie faciliteert een BI de indirecte deelname van particuliere consumenten en producenten aan het AVN, zoals te zien is aan de onderbroken

pijlen van figuur 2. Het BI ontsluit namelijk vraag en aanbod op het eigen gecreëerde online netwerk (The Food Assembly Team, 2017) of fysiek via de detailhandel (Diamond & Barham, 2012), wat een BI bolwerkt door een directe verbinding met het AVN.

Initiatieven en opschaling

De verschillende wijzen waarop de initiatieven vraag en aanbod binnen het AVN verbinden loopt uiteen. Daarbij verschilt ook per type initiatief aan welke wijze van opschaling het bijdraagt. De wijze waarop de verschillende typen initiatieven bijdragen aan de theoretisch omschreven kenmerken van horizontale en verticale opschaling (Bakker, 2019; Berti & Mulligan, 2016; Bijman, 2002; De Vlieger et al., 1999; Van den Berg, 2013) is toegelicht in tabel 1. Hier heeft horizontale opschaling betrekking op uitbreiding van de productie ofwel het productienetwerk, waardoor de afzet toeneemt (Arkenbout et al., 2014). Verticale opschaling betreft het optimaliseren van de wijze waarop de huidige capaciteit wordt benut (Bakker, 2019).

Tabel 1 - De wijze waarop ieder type initiatief bijdraagt aan opschaling

Type initiatief	Type opschaling
<p>Producenten initiatief (PI) Faciliteert de organisatie van de productiemarkt van het AVN in de vorm van een collectief of netwerk particuliere producenten.</p>	<p>Horizontale Opschaling <i>PI maken toetreding voor nieuwe producenten laagdrempeliger, omdat zij zich bij een bestaand PI en het bijbehorende consumentennetwerk kunnen aansluiten. Dit draagt bij aan het uitbreiden van het productienetwerk, wat opschaling mogelijk maakt.</i></p>
<p>Overkoepelend initiatief (OI) Ondersteunt toetreding van kleinschalige producenten tot het AVN, wat uitbreiding bevordert.</p>	<p>Verticale Opschaling <i>Enerzijds zorgen OI middels ondersteuning voor een toename van de efficiëntie, voornamelijk in de organisatie van kleinschalige producenten die lokale afzet beogen. Door deze ondersteuning kunnen producenten die deelnemen aan het AVN de kansen van de huidige markt meer tot potentie benutten.</i></p> <p>Horizontale opschaling <i>Anderzijds maakt het bestaan van de ondersteunende rol van het OI de toetreding van nieuwe producenten laagdrempeliger. Dit draagt bij aan de uitbreiding van het producentennetwerk.</i></p>
<p>Consumenten initiatief (CI) Faciliteert de organisatie van de afzetmarkt van het AVN in de vorm van een collectief</p>	<p>Horizontale opschaling <i>CI maken toetreding van nieuwe consumenten laagdrempeliger, omdat zij zich bij bestaande</i></p>

of netwerk particuliere consumenten.	<i>initiatieven, inclusief het bijbehorende producentennetwerk, kunnen aansluiten. Dit draagt bij aan het uitbreiden van de afzetmarkt, wat draagvlak creëert voor de opschaling van de productie.</i>
Bedrijfsinitiatief (BI) Faciliteert de verbinding tussen vraag en aanbod van het AVN. Een BI neemt de logistieke organisatie, die ten grondslag ligt aan de verbinding tussen vraag en aanbod, uit handen van zowel producent als consument. Zo fungeert het als het ware als de infrastructuur voor een AVN.	Horizontale opschaling <i>Logistieke organisatie faciliteert een laagdrempelige toetreding van nieuwe deelnemers tot de AVN voor zowel nieuwe producenten als ook consumenten.</i>

Online organisatie

De verschillende initiatieven die bijdragen aan de mogelijkheid tot opschaling van het AVN, worden vaak middels online netwerken tot stand gebracht. Zo stellen Berti en Mulligan (2016) dat het algemeen erkende antwoord op het opschalingsvraagstuk de organisatie van zogeheten *online food hubs networks* is. Deze worden door Horst et al. (in Berti & Mulligan, 2016) gedefinieerd als een online plek die middels verzameling en marktforming verbinding tussen producenten en consumenten stimuleert. Ook volgens Arkenbout et al. (2014) biedt de online ontwikkeling van initiatieven uitkomst voor de organisatie van het AVN. Een website kan volgens het artikel als tool in de gewenste informatievoorziening worden gebruikt. Niet alleen het bestaande aanbod, maar ook eventuele promoties en aanvullende informatie over producten, kunnen op deze manier naar de consumenten worden gecommuniceerd. Er zijn volgens Berti en Mulligan (2016) twee typen tools: de *virtual food hubs* en de *e-business food hubs*. Een *virtual food hub* voorziet in de informatieontsluiting van vraag en aanbod, waarbij voltrekking van de transactie buiten het platform plaatsvindt en dus wordt overgelaten aan beide partijen (Venn et al. in Berti & Mulligan, 2016). Verder kunnen binnen een *virtual food hub* producenten en consumenten met elkaar interacteren. De *e-business food hubs* vormen een uitbreiding op de *virtual food hubs*, daarmee worden de transacties namelijk ook online gesloten. Beide vormen kunnen zowel volledig online of middels een combinatie van online en fysiek worden georganiseerd. Diamond en Barham (2012) bevestigen ook de toegevoegde waarde van deze online netwerk- en transactieplatformen in het verbinden van consumenten met producenten.

In de praktijk

Een voorbeeld van een dergelijk online platform is te vinden in Frankrijk. Hier brengt het zogeheten Food Assembly Team producent en consument met elkaar in contact. In het artikel van The Food Assembly Team (2017) wordt gesteld dat de organisatie een pionier is in de versnelling van de opschaling van het alternatieve voedselnetwerk middels technologie en sociale netwerken. In het artikel wordt onder de loep genomen welke factoren ten grondslag liggen aan het succes van het platform en hoe technologie hierin een rol speelt. Het platform is opgericht als respons op de Franse opschalingsproblematiek van initiatieven binnen het AVN. The Food Assembly Team (2017) merkt op dat dit obstakel met betrekking tot opschaling ook in andere landen wordt ervaren, conform de constatering van Wiskerke (in Berti & Mulligan, 2016).

Het webplatform is gericht op ondersteuning van producentennetwerken door begeleiding van zogeheten 'hosts'. Daarnaast biedt het platform de consumenten die lid zijn van dit initiatief de middelen om te communiceren, naar de functionaliteit van een *virtual food hub*, en zich eveneens tot een netwerk te verenigen. Het platform reikt zo de nodige handvatten aan, in de vorm van informeren over deelnemende actoren van het AVN en het faciliteren van communicatie tussen beiden. Zo kunnen producenten- en consumentencollectieven gevormd worden. Ook wordt het mogelijk lokale onafhankelijk initiatieven op te richten, te beheren en te verbinden met andere collectieven binnen het AVN.

Het platform lijkt vergelijkbare stappen te hebben doorlopen als Bosona en Gebresenbet (2011) in hun onderzoek over opschaling. Van de indexatie van het huidige AVN tot het clusteren van producenten en fuseren van collectiecentra met distributiecentra. Enkel de laatste stap van Bosona en Gebresenbet (2011) waarin de bezorgroutes worden bepaald, gepaard met de bijkomende ecologische voordelen, wordt door The Food Assembly niet uitgewerkt. Het platform faciliteert de korte keten tot de derde stap waarbij distributiepunten worden geselecteerd. In het Franse voorbeeld bevinden deze punten zich op openbaar toegankelijke locaties waar mensen zelfstandig heen kunnen gaan. Zoals type 3B grootschaligheid in figuur 1 illustreert, is er in deze organisatie wel sprake van het *last mile of transport* principe (Reinhardt et al. in Reisch et al., 2013). The Food Assembly Team neemt zo eigenlijk de faciliterende rol van een OI op zich. Maar in plaats van zich te richten op producenten, zoals een OI dat volgens Diamond en Barham (2012) zou doen, houdt Food Assembly Team zich bezig met het verbinden van CI met PI. In wezen gelijk aan wat BI doen voor particulieren.

In het onderzoek van Arkenbout et al. (2014) komt naar voren dat in Nederland nog geen OI bestaat die de belangen behartigt van de korteketeninitiatieven en de lokale boeren die hierbij betrokken zijn. Zodoende suggereert het artikel dat er onderzoek gedaan moet worden naar welke vorm OI het best bij de initiatieven in Nederland past. Daarvoor is inzicht nodig in het huidige AVN en de initiatieven die hierin al werkzaam zijn in de informatievoorziening. Dit betreft de organisatie van collectieven in de vorm van BI, CI, PI en OI. Wanneer hier inzicht in wordt verworven, kan worden gekeken in hoeverre dit initiatievennetwerk in Nederland nog aanvulling behoeft en in hoeverre deze constatering van Arkenbout et al. (2014) vandaag de dag nog geldt. Met oog op deze *research gap* zal in het tweede deel van dit onderzoek een context analyse van het Utrechtse AVN worden voltrokken. Zo kan een beeld worden geschetst van in hoeverre de huidige werkzame initiatieven voorzien in de benodigde ondersteuning. Dit koppelt terug naar het gebrek dat Arkenbout et al. hebben aangekaart, toegespitst op Utrecht.

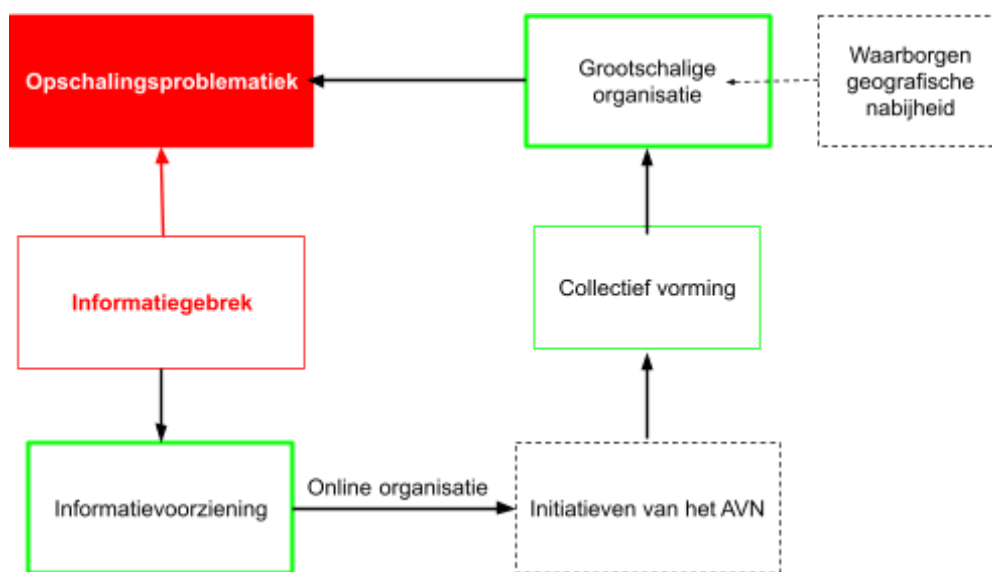
Conceptueel model

De samenhang van de bevindingen uit de literatuurstudie is vertaald naar een conceptueel model, weergegeven in de onderstaande figuur 3. Dit is een schematisch overzicht van de verschillende onderdelen uit het theoretisch kader. Hierin is een zekere stapsgewijsheid te herkennen die in deze paragraaf zal worden toegelicht. Deze stapsgewijsheid ontstaat namelijk vanuit het centrale theoretische knelpunt, ofwel bottleneck, namelijk de opschalingsproblematiek. Opschaling is namelijk gewenst wegens de voordelen die daaruit voortvloeien (Wiskerke in Berti & Mulligan, 2016; Feldmann & Hamm, 2015 Provincie Utrecht, 2021; Monteny & Van der Schans in Snels, 2016; Van der Voort et al., 2011; Vijn et al., 2013;). Echter is er sprake van een probleem vanwege het onvermogen om deze opschaling te realiseren (Buchan et al., 2019; De Vlieger et al., 1999).

Aan dit probleem blijkt deels het gebrek aan beschikbare informatie over het AVN ten grondslag te liggen (Provincie Utrecht, 2021, Vijn et al., 2013). Het informatiegebrek resulteert in een mismatch tussen vraag en aanbod binnen het AVN. Vraag en aanbod kunnen elkaar onvoldoende vinden, wat in de weg staat van opschaling (De Vlieger et al., 1999; Van der Voort et al., 2011; Ilbery et al., 2006).

Om dit informatiegebrek en de hieruit volgende mismatch tussen vraag en aanbod te verhelpen, biedt een online organisatie uitkomst (Arkenbout et al., 2014; Berti & Mulligan, 2016; Diamond & Barham., 2012). Beide partijen binnen het AVN worden namelijk door verschillende typen initiatieven (Arkenbout et al., 2014; Diamond & Barham, 2012) online

georganiseerd en op die manier verbonden. Deze initiatieven voorzien in de vorming van collectieven, wat toetreding tot het AVN voor particuliere producenten en consumenten vergemakkelijkt. Daarnaast legt collectievorming ook de basis, in de vorm van draagvlak, voor een grootschalige organisatie van het AVN aan de hand van hubs (Bosona & Gebresenbet, 2011; The Food Assembly Team, 2017). Door deze grootschalige organisatie kunnen de logistieke efficiëntievoordelen evenals de voordelen van korte ketenorganisatie worden benut (Berti & Mulligan., 2016), mits de geografische nabijheid kan worden gewaarborgd (Scheer & Snels in Snels, 2016). Zodoende levert de grootschalige organisatie een positieve bijdrage aan het oplossen van de opschalingsproblematiek op.

Figuur 3: Conceptueel model op basis van de theoretische bevindingen

3. Methode

Om inzicht te krijgen in het Utrechtse AVN wordt in deze studie een meta-analyse uitgevoerd. Het onderzoek is aangevangen met een literatuuranalyse. Uit de literatuuranalyse blijkt dat opschaling wenselijk is, maar dat hiervoor wel inzicht nodig is in het huidige AVN. Hierbij is het belangrijk om te weten welke initiatieven de beschikbare kennis over producenten en consumenten al gebruiken om de vraag en het aanbod te verbinden. Door een helder beeld te schetsen van het Utrechtse AVN, kan worden bepaald in hoeverre dit netwerk aan initiatieven nog aanvulling behoeft om in opschaling te kunnen voorzien. Zodoende formuleert dit onderzoek een antwoord op de vraag: *Hoe is het Utrechtse alternatieve voedselnetwerk samengesteld en in hoeverre voldoet dit netwerk aan de theoretisch gestelde voorwaarden voor opschaling?* Het voorgaande literatuuronderzoek illustreert behalve de noodzaak tot inzicht ook enkele voorwaarden en knelpunten die komen kijken bij het organiseren van een AVN. Bovendien wordt de waardevolle rol die online initiatieven spelen in het opschalingsproces, namelijk het collectief organiseren en ontsluiten van zowel producenten als ook consumenten.

Na deze wetenschappelijke inbedding kan worden aangevangen met het tweede deel van de meta-analyse. De theoretische bevindingen kunnen namelijk worden toegepast in de contextanalyse van de provincie Utrecht. Hiervoor zal worden aangevangen met een globale beschouwing van de voedseltransitie in Utrecht, gevolgd door een beschrijvende indexatie van de initiatieven die werkzaam zijn in het Utrechtse AVN en van hun onderlinge rolverdeling. Vervolgens worden deze initiatieven op hun functionaliteit geanalyseerd. Dit zal geschieden door te kijken op welke manier de initiatieven mogelijk bijdragen aan het oplossen van de knelpunten die komen kijken bij de organisatie van het AVN. Afsluitend zal aan de hand van twee expert-interviews, met zowel een beleidsmedewerker van de provincie als ook een betrokken actor binnen een werkzaam initiatief, worden gereflecteerd op de onderzoeksresultaten. Deze reflectie zal worden toegespitst op de algehele bevindingen uit het onderzoek en ook zullen mogelijke suggesties met betrekking tot een efficiënte opschaling van het Utrechtse AVN worden besproken. Ook zal de haalbaarheid van deze suggesties worden bevraagd.

Zoals de opzet illustreert, is dit onderzoek gestructureerd door een kwantitatief aspect, in de vorm van een indexatie, in combinatie met kwalitatieve aspecten, in de vorm van interviews en inhoudelijke analyses. Door beide methoden te combineren zal de bijdrage van

de werkzame online initiatieven aan de opschaling van het AVN in Utrecht zo volledig mogelijk worden geanalyseerd. Zo kan inzicht worden verkregen in hoeverre het huidige AVN de theoretische verwachtingen vervult en de voedseltransitie ondersteunt. Zo levert het onderzoek inzicht op de benodigheden om de door Provincie Utrecht (2021) gewenste efficiënte ontsluiting van producent en consument te bereiken. De contextanalyse is onderverdeeld in drie deelvragen. De bijdrage van iedere deelvraag aan de beantwoording van de hoofdvraag evenals de hiervoor toegepaste methode wordt in dit methodehoofdstuk uiteengezet.

Deelvraag 1 *Wat is de context van het Utrechtse AVN, welke initiatieven zijn hierin werkzaam en wat is hun onderlinge rolverdeling?*

In dit hoofdstuk volgt een beschrijving van de context van het Utrechtse AVN, een beschrijvende indexatie van de werkzame initiatieven en een overzicht van de verschillende typen rollen die de initiatieven vervullen. Dit geeft inzicht in de context van het Utrechtse AVN en hoe dit zich uit in de praktijk. Deze methode is los gebaseerd op het voorbeeld van de eerste stap in het onderzoek van Bosona en Gebresenbet (2011), welke overeenkomstig is met het concept van de voedselschuuranalyse door Kurita et al. (2009). Ofwel, het in kaart brengen van de voedselvoorzieningskanalen van het AVN. In deze analyse betreft dit het in kaart brengen van de initiatieven die in Utrecht verantwoordelijk zijn voor het verzamelen van informatie over vraag en aanbod om vervolgens de ontsluiting hiervan te faciliteren. De initiatieven zullen hier uiteen worden gezet naar de kenmerken van de vier theoretisch beschreven typen initiatieven.

Allereerst zal de huidige context van het Utrechtse AVN uiteen worden gezet, door te kijken hoe de theorie zich tot de praktijk verhoudt. Zo wordt een beeld gevormd van het Utrechtse lokaal. Vervolgens zal worden beschreven welke initiatieven precies werkzaam zijn in het Utrechtse AVN. Hiervoor is een indexatie voltrokken aan de hand van een combinatie tussen online verkenning en contact met werkzame actoren binnen het Utrechtse AVN. Via deze contacten is getracht een zogenaamd sneeuwbaaleffect in gang te zetten waardoor via via informatie over het bestaan van initiatieven is verzameld. Tabel 2 geeft een overzicht van deze indexatie. Deze vijftien werkzame initiatieven zullen worden meegenomen in de analyse van het Utrechtse AVN.

Deze initiatieven zullen geanalyseerd worden aan de hand van een globale beschrijving van de doelstelling en kenmerken in de werkwijze van ieder initiatief. Hiervoor is informatie verzameld van de websites van de initiatieven. Op basis van de online

beschikbare informatie zijn de initiatieven geschaard onder één van de vier theoretisch beschreven initiatieven. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen overheid gedreven initiatieven en maatschappelijk gedreven. Met alle verkregen informatie uit de indexatie en deze globale analyse van kenmerken zal afsluitend een schematisch overzicht naar de vorm van figuur 2 worden ingevuld voor de Utrechtse context.

Tabel 2. Overzicht indexatie van de te analyseren initiatieven

	Bedrijfsinitiatieven	Afkorting	Website	Bron
	<i>Voor grootschalige afname (GA)</i>			
1	Local2Local	L2L	https://local2local.nl/	(Local2Local, z.d.)
2	Boerenhart	BH	https://boerenhart.nl/	(Boerenhart, z.d.)
3	BD-Totaal	BD-T	https://www.bd-totaal.nl/default/	(BD-Totaal, z.d.)
	<i>Voor particuliere afname (PA)</i>			
4	PuurDichtbij	PD	https://puurdichtbij.nl/	(PuurDichtbij, z.d.)
5	Locals Utrecht	LU	https://localsutrecht.nl/	(Locals Utrecht, z.d.)
6	De Lokalist	DL	https://lokalist.nl/over-ons	(De Lokalist, z.d.)
	Consumenten initiatieven			
7	Voeselcollectief Utrecht	VOKO	https://vokoutrecht.nl/	(VOKO, z.d.)
8	Voedselcollectief Amersfoort	VKA	http://voedselcollectief.nl/site/	(Voedselcollectief Amersfoort, z.d.)
	Producenten initiatieven			
9	Groene Hart coöperatie	GHC	https://groenehartstreekproducten.nl/	(Groene Hart Coöperatie, z.d.)
	Overkoepelende initiatieven			
	<i>Maatschappelijk gedreven (MG)</i>			
10	Utrecht Food Freedom	UFF	https://www.utrechtfoodfreedom.nl/utrecht/	(Utrecht Food Freedom, z.d.)
11	Food-print Utrecht Region	FPUR	https://foodprint-utrecht.nl/over-foodprint/	(Universiteit Utrecht, z.d.)
12	Taskforce Korte Keten	TKK	https://taskforcekorteketen.nl/	(Taskforce Korte Keten, z.d.)
13	Food Volk	FV	https://www.iedereenisgoedvolk.nl/foodvolk	(GoedVolk, z.d.)
	<i>Overheidsgedreven (OG)</i>			
14	LEADER Utrecht Oost	LEADER	https://leaderutrechttoost.nl/	(Gebiedscoöperatie O-gen, z.d.; Gebiedscoöperatie O-gen, 2020)
15	Lokaal Voedsel Utrecht	LVU	https://lokaalvoedsel-utrecht.nu/	(Lokaal Voedsel Utrecht, z.d.)

Deelvraag 2: *In hoeverre voldoet het Utrechtse netwerk aan initiatieven binnen het AVN aan de voorwaarden voor opschaling?*

Het geschetste netwerk van online initiatieven uit het eerste hoofdstuk van de context analyse zal worden getoetst op functionaliteit. Hiervoor wordt aangevangen met globale omschrijving die toelicht in hoeverre de initiatieven voldoen aan de theoretische verwachting. Deze theoretische verwachting is gestoeld op de omschreven functie van de verschillende typen initiatieven. Nadat de initiatieven aan deze theoretische verwachtingen zijn gemeten, worden de theoretische knelpunten in het opschalingsproces geïdentificeerd, alsmede de hieruit voortvloeiende randvoorwaarden voor opschaling. Vervolgens zal iedere randvoorwaarde aan de hand van de verschillende initiatieven worden geanalyseerd. Zo

wordt per initiatief inzichtelijk gemaakt aan welke voorwaarden voor opschaling al dan wel niet wordt voldaan. Het Utrechtse netwerk van online initiatieven wordt zo getoetst op haar rol in de ondersteuning van het opschalingsproces, door de eventuele bijdrage aan het overwinnen van de ondervonden knelpunten in het opschalingsproces. Zo kan middels terugkoppeling aan de theoretische bevindingen worden ondervonden in welk aspect van het AVN in Utrecht zich eventuele valkuilen bevinden.

Deelvraag 3: *Wat is de top-down en bottom-up visie op de praktische haalbaarheid van de onderzoeksbevindingen, aangevuld met eventuele suggesties met betrekking tot opschaling van het AVN?*

Afsluitend zal op de bevindingen uit deze contextanalyse worden gereflecteerd. Hiervoor worden interviews gehouden met twee experts die beide op een andere manier werkzaam zijn binnen de organisatie van het Utrechtse AVN. Te beginnen met een beleidsmedewerker van de provincie Utrecht die de onderzoeksbevindingen vanuit een *top-down* visie in perspectief kan plaatsen. Daarnaast met een expert die zelf actief is in het veld en die datzelfde vanuit een *bottom-up* visie kan beoordelen. Deze expert-interviews zullen fungeren als reflectie op de bevindingen en suggesties die voortkomen uit het onderzoek. De interviews zullen aan de hand van een semi-gestructureerde *topiclist* worden afgenomen, eventueel toegespitst op de expertise of het werkveld van de geïnterviewde. Zo wordt de haalbaarheid van de suggesties uit dit onderzoek in context geplaatst door ervaringsdeskundigen uit het veld. Eventueel vloeien hier ook verdere suggesties met betrekking tot vervolgonderzoek uit voort.

4. Contextanalyse

Deelvraag 1

Wat is de context van het Utrechtse AVN, welke initiatieven zijn hierin werkzaam en wat is hun onderlinge rolverdeling?

Contextbeschrijving

De contextanalyse zal aanvangen met een contextbeschrijving van het Utrechtse AVN. Hiervoor zullen de politieke context en de strekking van het Utrechtse voedseltransitieproces worden besproken. Dit resulteert in een globaal overzicht van het Utrechtse AVN. Zo wordt duidelijk waar Utrecht zich momenteel bevindt in de voedseltransitie. Ook kan in perspectief worden geplaatst hoe de context van Utrechtse zich verhoudt tot de theoretische bevindingen. Deze contextbeschrijving dient als achtergrondinformatie voor zowel de daaropvolgende initiatievenindexatie, als de praktische invulling van de theoretisch gestelde randvoorwaarden in deelvraag 2.

Politieke context

Feagan (2007) benoemt hoe het lokale aspect van het AVN afhankelijk is van de sociale, ecologische en politieke omstandigheden. De voordelen die in deze drie dimensies bij een verkorte voedselketen komen kijken, zijn ook van toepassing op de Utrechtse context blijkt uit de Voedselagenda van Provincie Utrecht (2021). Dit betreft: een beter verdienmodel voor ondernemers, meer verbondenheid tussen consument en producent, een vergroot inzicht in de herkomst van eten en een verminderde ecologische impact door voedselproductie, verwerking en transport. Echter behoeft de politieke context, zoals geïntroduceerd door Feagan (2007) nog enige verdieping, toegespitst op de Utrechtse context omdat, zoals eerder gesteld door Allen et al. (in Feagan, 2007), ieder lokaal immers anders is.

Vanuit de Nederlandse overheid werd in 2015 de nationale Voedselagenda opgesteld, met hierin een visie op de Nederlandse voedselstrategie. Ter uitwerking van deze nationale Voedselagenda kwam het Ministerie van Economische zaken in 2017 met een zogeheten 'City Deal Voedsel op de Stedelijke Agenda' (Ministerie van Economische Zaken, 2017). Hierin is de rol van steden in de ontwikkeling en invulling van het voedselbeleid uitgelicht. Utrecht is een van de gemeenten die dit contract heeft ondertekend. Aansluitend heeft Utrecht een eigen provinciale Voedselagenda opgesteld om zich actief in te zetten voor initiatieven

aangaande de opbouw van het lokale AVN (Hallema, 2021).

De provincie wil goed zijn aangesloten op bestaande netwerken zodat ze kunnen helpen om kansen te benutten en om knelpunten te verhelpen. De provincie kan dit *top-down* faciliteren door haar invloed uit te oefenen middels lobbykracht (Provincie Utrecht 2021). Het feit dat de organisatie van een alternatief voedselsysteem in Utrecht politieke inbedding vindt, vergemakkelijkt voor deze provincie de voedseltransitie. Bijgevolg leent de politieke context van Utrecht zich namelijk meer voor de ontwikkeling van een initiatief binnen het lokale AVN. Anders dan het geval is in bijvoorbeeld een gemeente of zelfs een gehele provincie die deze City Deal niet heeft ondertekend. Voorbeelden hiervan zijn Zwolle en Maastricht. In dergelijke provincies is minder *top-down* ondersteuning aanwezig voor initiatieven die uitwerking van de Nationale Voedselagenda nastreven. In streken waar een AVN geen politiek agendapunt is, ontbreken ook de voordelen in de vorm van financiële bijdrage of de inzet van lobbykracht, zoals in het AVN van provincie Utrecht het geval is.

De Utrechtse voedseltransitie

De provincie stelt in de Voedselagenda dat voor organisatie van de korte keten op onder meer aanbod, logistiek en verwerking het “...*nodig is dat er voldoende massa is om de onderdelen efficiënt te organiseren en op elkaar aan te laten sluiten*”(Provincie Utrecht, 2021, p.8). Met andere woorden er is belang bij opschaling om draagvlak te creëren voor efficiënte organisatie van het AVN. De theorie wijst erop dat een gebrekkige afstemming tussen vraag en aanbod opschaling belemmert (Van der Voort et al., 2011). De oorzaak hiervoor is een gebrek aan marktinzicht aan zowel de vraag- als aanbodzijde (Arkenbout et al., 2014; De Vlieger et al., 1999). Geen inzicht bemoeilijkt volgens (Wiskerke in Berti & Mulligan, 2016) de doorgaans erkende noodzaak tot opschaling van het AVN (Berti & Mulligan, 2016; Monteny & Van der Schans in Snels, 2016; Van der Voort et al., 2011; Vijn et al., 2013). Dit wordt ook door Scheer en Snels (2016) benadrukt met de kanttekening dat hierbij behoud van geografische nabijheid voorop gesteld moet worden. Kortom: er is een theoretisch geconstateerd informatiegebrek wat resulteert in een mismatch tussen vraag en aanbod, en dus belemmerend is voor de beoogde opschaling van het AVN. Deze bevindingen zullen in de volgende alinea's, toegepast op het Utrechtse AVN, uiteen worden gezet.

Vraag en aanbod in Utrecht. Provincie Utrecht geeft blijk de organisatie van het AVN te aspireren middels het uitbrengen van een provinciale Voedselagenda 2021-2023. Hierin worden twee doelen gesteld die samen de voedseltransitie vormen. Allereerst het verkorten

van de voedselketen in de provincie Utrecht. Daarnaast het gezonder en duurzamer maken van de consumptie in Utrecht (Provincie Utrecht, 2021). Echter vormt het theoretisch geconstateerde gebrek aan afstemming tussen vraag en aanbod ook in de Utrechtse praktijk een belemmering de uitvoering deze twee ambities.

Wat betreft het aanbod bleek in 2017 ruim 10 procent van de Utrechtse boeren zich te richten op de lokale markt, maar werd slechts een afzet van 1 procent gerealiseerd (Provincie Utrecht, 2021). Van der Voort et al. (2011) stelde dat voor het AVN in Nederland de potentiële vraag het bestaande aanbod oversteeg, een contradictie met de constatering van de Voedselagenda. Daarin stelt Provincie Utrecht juist dat er momenteel een groeiende groep voedselproducenten aanwezig is in de provincie die wenst via de korte keten haar producten lokaal af te zetten. De aanbieders in Utrecht zijn er wel maar ze moeten beter vindbaar worden. Anderzijds kent Utrecht ook een actieve vraag naar een lokale voedselmarkt. Die vraag is volgens Provincie Utrecht (2021) evenals de bevinding van Hassen et al. (in Qi, Yu & Ploeger, 2020) sinds de Coronacrisis van 2020 nog sterker gegroeid. De zogeheten ‘Support Your Locals’ campagne is een voorbeeld van de wijze waarop een initiatief ten tijde van corona deze vraag naar lokaal voedsel bekrachtigde (Provincie Utrecht, 2021).

Er bestaan binnen Utrecht dus zowel producenten als consumenten die wensen actief deel te nemen aan lokale korteketenconsumptie en daarom een voedseltransitie ondersteunen. De Voedselagenda sluit zich daarom aan bij de, door Van der Voort et al. (2011) geschetste, noodzaak consument en producent beter met elkaar te verbinden. Zo wil de Provincie de voedseltransitie naar de korte keten versterken, om vervolgens dit AVN efficiënter te kunnen benutten.

Informatie in Utrecht. Uit de theoretische bevindingen is gebleken dat informatievoorziening nodig is voor het verwerven van inzicht in het AVN (De Vlieger et al., 1999). Zonder deze informatie is de organisatie van een alternatief voedselnetwerk niet haalbaar omdat opschaling niet gerealiseerd kan worden (DHV in Van der Voort et al., 2011; Ilbery et al., 2006; Vijn et al., 2013). Niet alleen de theorie maar ook de praktijk wijst op de noodzaak om het zicht op deze markt omwille van opschaling te verbeteren. Zo benoemde Provincie Utrecht (2021) in haar Voedselagenda dat de uitdagingen voor het organiseren van de korte keten voornamelijk liggen bij het in kaart brengen en samenbrengen van vraag en aanbod. Verschillende initiatieven nemen deze taak volgens Provincie ook al op zich.

Volgens de Voedselagenda hebben deze werkzame initiatieven vanuit de provincie maar ook daarbuiten al veel ervaring met de mogelijkheden en knelpunten die de korte keten

te bieden heeft. Verschillende betrokken actoren zoeken elkaar al op om informatie uit te wisselen en samenwerkingen tot stand te brengen. Hierover schrijft de Provincie Utrecht (2021) in de Voedselagenda het volgende: *‘In deze netwerken binnen onze provincie leeft de behoefte aan meer overzicht over wat er al gebeurt of juist ontbreekt, met als doel meer onderlinge relaties te kunnen leggen.’* Het leggen van relaties en organiseren van dergelijke netwerken komt neer op collectieve organisatie van zowel vraag als aanbod wat opschaling faciliteert (Monteny & Van der Schans in Snels, 2016; Van der Voort et al., 2011; Vijn et al., 2013). Daarvoor is informatie over de twee partijen nodig.

Bij deze informatieverzameling is het voor de Provincie Utrecht omwille van de efficiëntie essentieel om voort te bouwen op bestaande informatie over de korte keten. Efficiëntie is namelijk een van de centrale speerpunten in de Voedselagenda. Provincie Utrecht (2021) wijst op het feit dat eerdere kennis en ervaringen benut moeten worden om zo voort te borduren op de bestaande werkkraft van betrokken partijen. Naast het delen van kennis en expertise draagt samenwerking ook bij aan het spreiden van financiële risico's en het vormen van netwerken (Van der Voort et al., 2011).

Omwille van de, door Provincie Utrecht (2021), beoogde efficiëntie zal in dit onderzoek dan ook informatie worden verzameld over de reeds werkzame initiatieven. Door een analyse van de bestaande online initiatieven die werkzaam zijn in het verbinden of het collectief organiseren van vraag en aanbod, hoeft het wiel niet opnieuw uitgevonden te worden. Er kan dan worden gekeken hoe dit netwerk is opgebouwd, waarin het eventueel tekort schiet en of het volgens de theoretisch mogelijke rolverdeling nog aanvulling behoeft.

Indexatie

Binnen het Utrechtse AVN zijn verschillende partijen al bezig zijn met de informatieverzameling over het bestaande vraag en aanbod, evenals de online ontsluiting van beiden. Utrechtse initiatieven die de uitdaging aangaan de mismatch te verhelpen, doen dit ieder vanuit een andere invalshoek. Zoals tabel 2 weergeeft worden er in de contextanalyse van het Utrechtse AVN een totaal van vijftien initiatieven geanalyseerd. In deze paragraaf zullen de initiatieven worden geïndexeerd en beknopt worden beschreven. Hiervoor is de nummering van tabel 2 leidend. De hoeveelheid informatie die per website beschikbaar is varieert. Voor ieder van de vijftien initiatieven is in ieder geval getracht een beeld te schetsen van het doel, de doelgroep, de website functie (*Virtual food hub, e-business food hub of informatief*), het initiatief type en eventueel aanvullende informatie. Vervolgens zullen de initiatieven worden gemeten aan de kenmerken van de vier theoretisch beschreven

initiatieven naar de modellen van Diamond en Barham (2012) en de omschrijving van Arkenbout et al. (2014). Dit betreft de bedrijfsinitiatieven, consumenten initiatieven, producenten initiatieven en overkoepelende initiatieven. Door de combinatie van indexatie en analyse kan het, volgens Feenstra (1997) vereiste, begrip in de context en theorie achter het Utrechtse AVN worden verworven.

1. **Local2Local** (Local2Local, z.d.)

Local2Local (L2L) is een initiatief dat in 2014 begon met een samenwerking tussen twintig producenten die actief werden in lokale voedselvoorziening voor een duurzame voedseltransitie. Inmiddels is het uitgegroeid tot een online *e-business hub* platform dat niet alleen lokale consumptie faciliteert, maar ook jonge talenten die initiatief willen nemen in de voedseltransitie ondersteunt. Het initiatief is op verschillende plaatsen door samenwerkingen betrokken bij de voedseltransitie. In Utrecht is het initiatief al vijf jaar werkzaam en heeft een netwerk opgebouwd van meer dan vijftig producenten waarmee het bestellingen levert in de omgeving. Local2Local beoogt dan ook om van structurele impact te zijn op het conventionele voedselconsumptiesysteem.

Hiervoor ontwikkelde de groep producenten in 2017 het GAIN transitie-model. In dit verticaal gestructureerde model worden verschillende levels onderscheiden. Het begint met level 1 waarbij het gaat om één speler in de lokale korte keten, zoals Local2Local zelf. Wanneer een actor zich op level 2 bevindt, is er een samenwerkend regionaal netwerk opgebouwd, conform aan het nog toe te lichten Utrecht Food Freedom initiatief. Het GAIN transitie-model sluit zich aan bij de door Wiskerke (in Berti & Mulligan, 2016) benoemde noodzaak tot opschaling. Wezenlijke verandering in het voedselsysteem wordt volgens de organisatie pas vanaf level 3 bereikt. Hier vindt samenwerking plaats tussen regionale korte ketens onderling. Hiermee worden grotere uitdagingen overkomen zoals kosten gemoeid met logistiek, marketing en IT. Een voorbeeld hiervan is het nog toe te lichten Taskforce Korte Keten initiatief. Het laatste level 4 beslaat kennisuitwisseling tussen projecten op Europees niveau.

Het GAIN transitie-model streeft naar samenwerkingen tussen initiatieven maar ook tussen verschillende lagen van het verticale samenwerkingsverband. Zo wordt een gemeenschap gevormd die de draagkracht heeft om knelpunten te overkomen. Ook heeft deze gemeenschap de kennis om elkaar te helpen bij opstartmoeilijkheden die kleinere ondernemers tegenkomen bij toetreding tot het AVN. Local2Local fungeert als bemiddelende partij tussen productie distributie aan zakelijke partners en collectieven. Het initiatief is een

individuele speler, op level 1 van het model. Het is vormgegeven naar de kenmerken van een BI door haar rol in de ontsluiting van vraag en aanbod, voornamelijk toegespitst op zakelijke afnemers of consumentencollectieven. Wat startte als PI in 2014 heeft zich in 7 jaar ontwikkeld tot BI met enkele kenmerken van een OI door de ondersteunende rol voor producenten binnen het GAIN transitie-model.

2. **Boerenhart** - (Boerenhart, z.d.)

Het Boerenhart (BH) initiatief levert producten van producenten uit de Veluwe en Gelderse Vallei door heel Nederland, ook in Utrecht. Het initiatief valt onder Neder Groep, een Nederlands bedrijf dat de distributie schakel vormt voor een verzameling aan korte keten bedrijven door het land. Neder Groep verzamelt voor Boerenhart de verschillende producten van boeren op een centrale plek, ofwel hub, en voorziet vervolgens in de distributie naar klanten, wat in het geval van Boerenhart de horeca-, catering- en zorgsector zijn (Neder Groep, 2019). Het netwerk bestaat uit meer dan vijftienduizend producenten. De website is een *e-business hub* tool waarbij er de mogelijkheid is om op de website direct vragen te stellen. Boerenhart draagt zich uit als zijnde de groothandel in lokale en streekproducten. De primaire doelgroep van dit initiatief betreft dan ook geen particulieren maar juist de voornoemde grootschalige afnemers. Het BI ontsluit grootschalige afnemers met een groot collectief bestaande uit lokale kleinschalige producenten.

3. **BD-Totaal** (BD-Totaal, z.d.)

BD-Totaal (BD-T) is een initiatief uit de provincie Utrecht, gevestigd in Houten. BD-T wenst de ecologische voetafdruk van verkochte producten zo klein mogelijk te houden en de biodiversiteit in eigen omgeving te bevorderen. Met zicht op deze doelstelling levert BD-Totaal een breed assortiment van producenten naar het volume van een groothandel aan de afnemers in de retail en horeca uit heel Nederland. Ook particuliere afnemers die in de buurt wonen van hun magazijn in Houten mogen bij BD-T bestellingen plaatsen. Het assortiment van het initiatief bestaat uit lokale en biologische producten. De producten zijn afkomstig van een beperkt aantal voedselproducenten uit de regio Utrecht. De producten worden opgehaald en verzameld in het distributiecentrum, ofwel de hub, in Houten. Vervolgens worden de bestellingen geleverd aan klanten door heel het land. De betalingen vinden buiten het platform plaats middels facturatie. Zodoende heeft de website de rol van een *virtual food hub*. Echter zonder de mogelijkheid tot interactie, dat kan enkel via de mail.

BD-Totaal is dus een BI dat biologische, duurzame, groene en lokale producten aan zakelijke afnemers levert.

4. PuurDichtbij (PuurDichtbij, z.d.)

PuurDichtbij (PD) is een initiatief dat vijftientig lokale aanbieders wil ontsluiten met lokale consumenten. Op de website, die is vormgegeven als een *e-business hub* tool, kunnen consumenten producten bestellen, betalen en gratis laten bezorgen. Dit initiatief werkt evenals Boerenhart onder Neder Groep die verantwoordelijk is voor de distributielogistiek van dit initiatief. PD is werkzaam in vijf regio's in Midden Nederland, waarvan Utrecht er een is. Dit BI focust zich dus op de ontsluiting van lokaal aanbod met particuliere consumenten voor die vijf verschillende regio's. Dit geeft blijk van een horizontaal opgeschaald netwerk.

5. Locals Utrecht (Locals Utrecht, z.d.)

Locals Utrecht (LU) is ontstaan uit een samenwerking tussen vier mensen die allen werkzaam zijn vanuit lokale productmerken: Roze Bunker, De locals, Buitengewone Varkens en Slow Food Youth Network. LU beoogt de voedselketen logischer te maken, dit doel heeft betrekking op vier zaken. Allereerst het verkorten van de voedselketen. Ten tweede hun netwerk van momenteel veertig producenten helpen in de afzet. Ten derde wil Locals Utrecht een inclusief netwerk vormen waarbij toetreding van nieuwe producenten gemakkelijk gaat. Alleraanst poogt het initiatief lokale consumptie toegankelijker te maken middels hun pakket-service. Iedere maand stelt LU een pakket samen met een wisselende inhoud die afkomstig is van acht verschillende producenten. Locals Utrecht bloeide op ten tijde van de Coronacrisis. Toen heeft het initiatief hun producentennetwerk ondersteund in de verkoop van zeventuizend pakketten. De pakketten worden besteld op de website, naar de vorm van een *e-business hub* tool, waar consumenten tegen de groothandelsprijs de producten kunnen kopen. De pakketten worden vervolgens bezorgd met een fietskoerier of ze kunnen worden opgehaald bij een *pick-up point*. Het initiatief richt zich zodoende op het helpen van lokale aanbieders met korteketenafzet middels de pakketdienst. LU heeft de vorm van een BI maar dan met aandacht voor de belangen van de lokale producent.

6. De Lokalist (De Lokalist, z.d.)

De Lokalist (DL) is een vrij jong Utrechts initiatief dat is opgericht in 2020. DL wil het lokale productenaanbod toegankelijk maken voor consumenten uit heel het land, niet enkel

zakelijke afnemers. Ze noemen dit het creëren van een zogeheten ‘met-elkaar-markt.’ Het initiatief brengt verschillende kleinere aanbieders, winkeliers en boeren die lokaal willen afzetten samen. Deze vormen zich nu tot een netwerk van meer dan honderd aanbieders waarbij de consument producten kan bestellen, welke worden afgehaald door DL en naar het sorteercentrum, ofwel hub, worden gebracht. Nadat de bestellingen bij elkaar zijn gezocht, worden deze thuisbezorgd. Bestellen kan via de website, naar de vorm van een *e-business hub* tool waar de transactie plaatsvindt op het platform zelf. Zodoende is De Lokalist een bedrijfsinitiatief dat zich op nationaal niveau oriënteert op lokaal afzetten.

7. Voedselcollectief Utrecht (VOKO, z.d.)

Voedselcollectief Utrecht (VOKO) is een CI dat zich bezighoudt met het beschikbaar maken van lokaal voedsel in Utrecht. Alle boeren waarmee het collectief samenwerkt wonen op maximaal 35 kilometer afstand van Utrecht stad. Tweewekelijks plaatst het collectief gezamenlijk bestellingen bij hun partner boeren. Deelnemers delen de verantwoordelijkheid voor de communicatie naar het collectief, contact met de boeren, administratie, techniek, distributie en transport. Het collectief organiseert ook maandelijks infoavonden over wat lidmaatschap bij het collectief inhoudt. In het kort functioneert het platform als volgt: een door boeren aangeboden lijst met producten wordt in het bestelsysteem geplaatst. De participanten van het collectief kunnen producten uit deze lijst bestellen en online afrekenen, naar de manier van een *e-business food hub*. De geplaatste bestellingen worden door een team binnen het collectief, dat verantwoordelijk is voor transport, opgehaald bij de boeren en gebracht naar de centrale distributie hub, een café in het stadscentrum. Hier is een team aanwezig dat verantwoordelijk is voor het uitdelen van de bestellingen. Zodoende wordt dit CI draaiende gehouden doordat leden gezamenlijk verantwoordelijkheid dragen voor de organisatie en het functioneren van het collectief.

8. Voedselkollektief Amersfoort (Voedselkollektief Amersfoort, z.d.)

Voedselkollektief Amersfoort (VKA) is een initiatief dat de sociale verbinding tussen boeren en burens wil stimuleren door lokale en biologische landbouw te ondersteunen. Dit willen zij doen door de voedselketen te verkorten en de bijbehorende economische, sociale en ecologische voordelen te benutten. Het initiatief hanteert een bereik voor producenten binnen een straal van 25 kilometer rondom Amersfoort. Voedselkollektief Amersfoort is vormgegeven als CI waarbij de leden verantwoordelijk zijn voor alle stappen in de voedselconsumptie. De communicatie met producenten, de administratie, het opstellen van

bestellijsten, het organiseren van pop-up locatie tot het uitdelen en afrekening van bestellingen. De website van het voedselcollectief fungeert niet als webshop, maar voorziet in informatie over het collectief zelf. Deze informerende functie van het online platform komt overeen met die van overkoepelende initiatieven.

9. Groene Hart Coöperatie (Groene Hart Coöperatie, z.d.)

De Groene Hart Coöperatie (GHC) bezorgt producenten uit het rurale gebied tussen de Randstad, genaamd het Groene Hart, bij consumenten uit diezelfde omgeving. Dit doet het initiatief onder het merk STREEK. Het initiatief telt een netwerk van 35 producenten, wiens productie online met de afzetmarkt wordt ontsloten. De website van GHC biedt echter geen mogelijkheid om op dit platform direct lokaal te consumeren. Voor zowel afnemers als geïnteresseerde producenten, die deel willen nemen aan deze organisatie, is contact zoeken via de mail de enige optie. Hier ligt de drempel dus ietwat hoger dan bij een *e-business food hub*, waarbij je direct op bestelling kan overgaan. Het is overeenkomstig met een *virtual food hub* omdat het vraag en aanbod tracht te verbinden maar er geen transactiemogelijkheid op het platform zelf wordt aangeboden. De producten worden na bestelling bij de producenten verzameld bij een centraal punt en vanuit daar gesorteerd en bezorgd bij de consumenten. GHC biedt ook op laagdrempelige wijze directe online afzet via het online platform van hun klant Local2Local, waar GHC één van de aanbieders van de organisatie is.

Door deze samenwerking tussen verschillende boeren uit het Groene Hart wil STREEK een zo volledig mogelijk aanbod van lokale producten voor iedereen toegankelijk maken. Dit kent enerzijds overeenkomsten met een producenteninitiatief, in haar rol binnen Local2Local. Anderzijds heeft het ook overeenkomsten met een BI omdat het wel de mogelijkheid tot direct afnemen biedt aan producenten, alleen enkel na contact via de mail. Zodoende is hier op het platform zelf geen sprake van de laagdrempeligheid die andere bedrijfsinitiatieven kenmerkt, enkel via bemiddeling van L2L. Omdat het hierdoor niet goed strookt met het plaatje van de andere bedrijfsinitiatieven zal Groene Hart Coöperatie onder PI worden geschaard.

10. Utrecht Food Freedom (Utrecht Food Freedom, z.d.)

Utrecht Food Freedom (UFF) is een project uit 2018 in de gehele Nieuw Hollandse Waterlinie, een gebied dat zich uitstrekt vanuit Muiden, langs Utrecht tot de Biesbosch (Nieuwe Hollandse Waterlinie, z.d.). Het initiatief wordt door de provincie gefaciliteerd en richt zich op het verduurzamen van de stedelijke voedselcultuur in dit gebied, waarvan korte

keten organisatie een onderdeel is (Provincie Utrecht, 2021). UFF kent naast de provincie ook samenwerkingen met andere partijen zoals onder meer de Utrechtse gemeente, Universiteit Utrecht en Local2Local. Er wordt beoogd de bestaande expertise binnen het Utrechtse netwerk te gebruiken om de korte voedselketen te ondersteunen en voedselconsumptie te verduurzamen. Hiervoor fungeren zij als platform dat informatie deelt en verschillende partijen verbindt. Het initiatief ondersteunt producenten in het verkrijgen van kennis en expertise. Ook spoort het initiatief aan tot burgerparticipatie.

Zo zet UFF aan tot praktische uitvoering van verduurzamingsideeën. Concrete voorbeelden van een dergelijke projecten binnen het AVN zijn: het organiseren van lokale ketens voor haverproducenten, lokaal voedsel op de menukaarten van ‘Hollandse waterlinie restaurants krijgen en het ontwikkelen van een ‘*Foodmap*’ applicatie. Dit laatste is een initiatief dat bedoeld is om bezoek aan landschappen en producenten in en rond Utrecht te stimuleren. Hierop wordt naast de locatie ook een beschrijvingen van deze locaties gedeeld. De app is echter niet langer in gebruik. De website van UFF voorziet in informatie over deze verschillende projecten maar speelt geen rol in de directe verbinding tussen lokale vraag en aanbod. Hierdoor valt dit platform niet onder een van beide online tools maar voorziet in een informatieve functie. Het platform is een OI door het faciliteren en stimuleren van de positie van producenten.

11. Food-print Utrecht Region (Universiteit Utrecht, z.d.)

Food-Print Utrecht Region (FPUR) is een initiatief dat voortkomt uit een samenwerking tussen Rabobank Utrecht en allerlei verschillende organisaties die samen bezig zijn met de voedseltransitie in Utrecht door het delen van kennis, netwerk en inspiratie. Sinds 2018 wordt hiervoor tweemaal jaarlijks een bijeenkomst georganiseerd. Deze gemeenschap, nu nog bestaande uit een handvol deelnemers, wenst zich uit te breiden van de Food-print Utrecht community tot een groter netwerk onder de noemer ‘Food-print Utrecht Region’. Bij het Food-print Utrecht Region initiatief staat het ondersteunen van de gemeenschap centraal. Dit wil het initiatief doen door voort te bouwen op bestaande kennis, netwerk en inspiratie. Dit brengt de voordelen van samenwerking met zich mee en is overeenkomstig met de kenmerken van een OI. Het initiatief heeft geen online tool maar een informatiepagina op de Universiteit Utrecht website.

12. Taskforce Korte Keten (Taskforce Korte Keten, z.d.)

Taskforce Korte Keten (TKK) is een stichting die ondernemers ondersteunt met een werkzaam korteketeninitiatief of met de wens om een dergelijk initiatief te starten. Dit doen zij door kennis en tools te delen. TKK is volgens het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de leidende organisatie in de ontwikkeling van korte voedselketens. Minister Schouten (2019) stelt in haar kamerbrief deze verbinding van lokale producent en consument te willen stimuleren door de Taskforce Korte Keten officieel te erkennen. Ook heeft provincie Utrecht de Taskforce Korte Keten gesteund in de Support Your Locals campagne (Provincie Utrecht, 2021). Het doel van deze organisatie is om niet alleen de korte keten te versterken en ondersteunen maar ook de hierbij betrokken partijen op één lijn te krijgen. De website van TKK voorziet in informatie over de manier waarop het initiatief dit beoogt te verwezenlijken. De koplopers die werkzaam zijn in het AVN, waaronder Local2Local, steunen dit initiatief samen met meer dan honderdvijftig andere initiatieven in het land. De TKK maakt evenals Local2Local, ook gebruik van het GAIN transitie-model. Daarbij beoogt het initiatief de samenwerking door kennis en tools (onder meer op het gebied van logistiek, marketing en IT) te delen en per level grootschaliger te organiseren. Het is dus een maatschappelijk gedreven OI die een ondersteunende en faciliterende functie vervult voor producenten.

13. Food Volk (GoedVolk, z.d.)

GoedVolk is sinds 2019 een stichting op initiatief van een groep inwoners van de Utrechtse Heuvelrug. Deze stichting wil een positieve bijdrage leveren aan de duurzaamheid van de regio Utrechtse Heuvelrug. Hiervoor wil de organisatie de aanwezige talenten mobiliseren en inzetten. GoedVolk overziet verschillende projecten, zo ook een op het gebied van lokaal consumeren genaamd FoodVolk (FV). Deze werkgroep richt zich op de ontsluiting van duurzaam en lokaal geproduceerde voeding. Hiervoor hebben ze bijvoorbeeld een lijst met lokale leveranciers zodat mensen zelfstandig op zoek kunnen naar lokaal voedsel. Ook hebben ze activiteiten waar vragers en aanbieders elkaar ontmoeten. Hierdoor wil het initiatief bijdragen aan de uitbreiding van de producentenmarkt en onder consumenten kennis vergroten over lokaal consumeren. FV is een OI dat ondersteunende rol vervult door het organiseren van projecten omtrent lokale consumptie evenals het faciliteren van kennis over bestaand aanbod en de effecten van lokaal consumeren. Dit alles ondersteunt de positie van lokale aanbieders. De website van dit initiatief is informatief van aard, er vindt geen ontsluiting van vraag en aanbod of communicatie tussen beide plaats.

14. LEADER Utrecht Oost (Gebiedscoöperatie O-gen, z.d.; Gebiedscoöperatie O-gen, 2020).

De Franse afkorting LEADER is de naam van een Europees subsidieprogramma voor *bottom-up* plattelandontwikkelingen. De subsidies van deze organisatie worden verstrekt aan ideeën die de verbinding tussen stad en platteland versterken, zo ook op het gebied van voedsel. Zo wil LEADER een betere afstemming tussen vraag en aanbod realiseren om in de groeiende vraag naar lokaal voedsel te voorzien. LEADER faciliteert dus de middelen voor innovaties die de voedseltransitie ondersteunen. Het LEADER netwerk kent in Nederland twintig organisaties waaronder LEADER Utrecht-Oost, die de oostelijke helft van Provincie Utrecht overziet. Ook LEADER Weidse Veenweiden is gevestigd in de provincie, namelijk de west- en noordzijde inclusief het stedelijk gebied van het Groene Hart (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, z.d.). In haar financiële ondersteuning functioneert het LEADER als een overheidsgedreven OI. De website van het initiatief is informatief en speelt geen rol in de ontsluiting of communicatie tussen vraag en aanbod.

15. Lokaal Voedsel Utrecht (Lokaal Voedsel Utrecht, z.d.)

Een dergelijk initiatief dat subsidies heeft ontvangen van LEADER is Lokaal Voedsel Utrecht (LVU) (Gebiedscoöperatie O-gen., z.d.). Dit is een initiatief in opdracht van de overheid dat beoogt vraag en aanbod te verbinden door de regionale korte keten (Provincie Utrecht, 2021). Het project loopt van 2019 tot 2022 en is opgericht door de twee eerder genoemde Utrechtse LEADER organisaties. LVU werkt in opdracht van de overheid en koppelt afnemers en aanbieders van lokale producten zorgvuldig aan elkaar op zogeheten ‘meet & match’ bijeenkomsten. Hierbij ligt het accent op ‘zakelijke’ matches tussen bijvoorbeeld horeca of retail afnemers en producenten (Lokaal Voedsel Utrecht, z.d.). De website van het initiatief voorziet niet in de online ontsluiting van beide partijen. Wel dient het dient als informatief platform over de werkzaamheden van LVU. Het initiatief is overeenkomstig met een BI in haar betrokkenheid met zowel consumenten als producenten. Maar omdat het niet winstgedreven en vanuit de overheid georganiseerd is, lijkt het in de aard meer op een *non-profit* initiatief. Daarnaast heeft het een ondersteunende rol in het faciliteren van deze bijeenkomsten. Om deze reden wordt het Lokaal Voedsel Utrecht als overheidsgedreven OI gezien dat, in tegenstelling tot het door Diamond en Barham (2012) beschreven *non-profit dirven model*, niet alleen producenten maar ook consument ondersteunt.

Tabel 3: Schematische analyse van de kenmerken per initiatief binnen het Utrechtse AVN

Kenmerken	Initiatieven														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Producenten initiatief									X						
Voor en door producenten (producentencollectief)					x				x						
Zelfstandige distributie															
Distributie via een derde									x						
Overkoepelend initiatief (ondersteunende rol)	x									X	X	X	X	X	X
In kennis/informatie/expertise	x									x	x	x	x		x
In middelen												x		x	
In minderen van financiële risico's														x	
In logistiek (Distributie)	x											x			
In marketing	x											x	x		
In IT	x											x			
In ontsluiting met afzetmarkten/netwerk												x			x
Consumenten initiatief								X	X						
Voor en door consumenten								x	x						
Collectieve inkoop								x	x						
Consumenten actief betrokken								x	x						
Consumenten delen verantwoordelijkheid								x	x						
Werkt met afhaalpunten/ <i>Pick-up points</i> *								x	x						
Bedrijfsinitiatief	X	X	X	X	X	X									
Verbindt vraag en aanbod															x
Verbindt vraag en aanbod via de detailhandel															
Verbindt vraag en aanbod online	x	x	x	x	x	x			x						
Commercieel ingesteld	x	x	x	x	x	x			x						
In directe verbinding met het AVN	x	x	x	x	x	x			x						
Klassieke rolverdeling (productie bepalend)	x	x	x	x	x	x			x						
X = meeste overeenkomsten met dit type initiatief															
x = deelt deze overeenkomst met dit type initiatief															

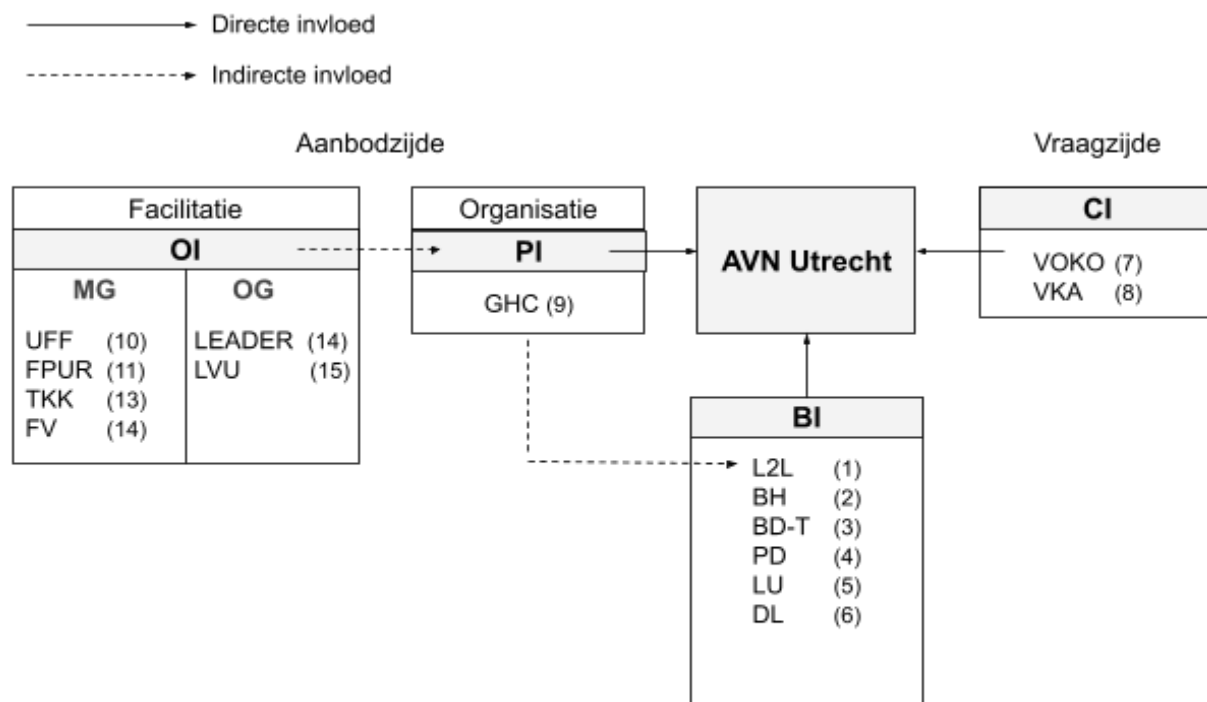
Indexatieresultaten

De bevindingen uit deze indexatie zijn uiteengezet in tabel 3. Dit overzicht is opgesteld aan de hand van een analyse van de online beschikbare informatie voor alle vijftien genoemde initiatieven, zoals grotendeels is toegelicht in de beschrijving. Per initiatief is getracht een zo compleet mogelijk beeld te schetsen van de raakvlakken met de verschillende theoretische kenmerken. Uit de tabel valt te concluderen dat de onderverdeling niet zwart-wit is. Sommige initiatieven kenmerken zich conform aan de theoretische beschrijving. Andere zijn een soort hybride vormen tussen de theoretisch onderscheiden mogelijkheden, ze kennen overeenkomsten met kenmerken uit meer dan 1 van de mogelijke typen. Ze zijn geschaard onder het type initiatief waarmee ze de meeste kenmerken delen. Dat neemt niet weg dat ze nog steeds overlap in functie kunnen kennen met andere typen initiatieven. De meeste voorkomende typen initiatieven zijn OI en BI, welke beide 6 tellen. De OI bieden

ondersteuning voor producenten of bedrijfsvormen die producenten en consumenten verbinden, zoals LEADER.

Schematisch overzicht rolverdeling

De inventarisatie van de initiatieven geeft inzicht in de rolverdelingen binnen het AVN. Op basis van de structuur in figuur 2 kunnen deze verkregen bevindingen schematisch inzichtelijk worden gemaakt. Hiervoor is de originele figuur 2 echter wel aangepast. Zo is allereerst het ondervonden verschil in de OI verwerkt, hier wordt onderscheid gemaakt tussen overheidsgedreven en maatschappelijk gedreven. Vervolgens is de figuur ook versimpeld door de rol van particuliere initiatieven buiten beschouwing te laten. Zodoende is de rol van OI niet meer met een directe pijl op producenten weergegeven. Dit is veranderd in een indirecte pijl naar PI omdat OI invloed uitoefenen op de formatie van PI door opschaling van individuele producenten te ondersteunen. Deze versimpelde weergave is vervolgens ingevuld voor de context van het Utrechtse AVN. Deze vier stappen zijn gevisualiseerd in bijlage 1. De onderstaande figuur 4 weergeeft het versimpelde raamwerk dat is ingevuld voor de context van het Utrechtse AVN. Zo wordt de onderlinge rolverdeling van de initiatieven geïllustreerd.

Figuur 4: De rolverdeling binnen het Utrechtse AVN (aangepast en ingevuld op basis van figuur 2)

Zoals in de figuur 4 zichtbaar is bestaat het Utrechtse AVN uit: 2 consumenten initiatieven (CI), 6 Bedrijfsinitiatieven (BI), 1 producenten initiatief (PI), 2 overheidsgedreven overkoepelende initiatieven (OI) en 4 maatschappelijk gedreven overkoepelende initiatieven. De verdeling van de verschillende typen initiatieven is niet geheel gebalanceerd.

Allereerst valt het op dat er relatief veel OI werkzaam zijn binnen het Utrechtse AVN, zeker naar verhouding met het aantal producenten initiatieven (PI) dat zij indirect zouden vertegenwoordigen. OI en BI tellen beide evenveel initiatieven, alleen vertegenwoordigen de BI natuurlijk naast het aanbod ook de vraag. Gebaseerd op de relatie OI en BI kan ook wat gezegd worden over de marktomvang. Deze initiatieven geven samen een idee van hoeveel particuliere producenten er vertegenwoordigd worden in het AVN Utrecht. Er zou beredeneerd kunnen worden dat deze 6 OI en 6 BI zonder genoeg draagvlak van verschillende particuliere producenten in elkaars vijver zouden vissen. Ditzelfde kan gesteld worden voor vraagkant op basis van de verhoudingen tussen BI, PI en CI, die ieder over een eigen draagvlak aan consumenten moeten beschikken om te blijven bestaan. Afsluitend kan nog worden opgemerkt dat er één PI en twee CI actief zijn die in de bottom-up organisatie van deze partijen. Dit is relatief laag wanneer dit vergeleken wordt met het aantal OI en BI.

Deelvraag 2

In hoeverre voldoet het Utrechtse netwerk aan initiatieven binnen AVN aan de voorwaarden voor opschaling?

Nu de verschillende werkzame initiatieven zijn toegelicht en hun rol binnen het Utrechtse AVN inzichtelijk is gemaakt, kan worden gekeken naar de bijdrage van deze initiatieven aan de voedseltransitie. Dit zal worden gedaan op basis van de zekere stapsgewijsheid die te herkennen is in het conceptueel model (figuur 3). Deze stapsgewijsheid ontstaat rondom de centrale bottleneck (BN) die uit de theorie is ondervonden, de opschalingsproblematiek. Vanuit de theorie worden suggesties aangedragen die bijdragen aan het overkomen van deze problematiek. Deze suggesties om bottlenecks op te lossen vormen in wezen de randvoorwaarden (RV) tot een succesvolle opschaling van het AVN. Dit betreft allereerst de informatievoorziening gevolgd door collectief vorming. Uit de theorie blijkt dat online georganiseerde initiatieven de verbindende schakel vormen tussen beide stappen. Deze collectief vorming legt de basis voor het grootschalig organiseren van het AVN, wat bijdraagt aan het oplossen van de opschalingsproblematiek. In hoeverre aan deze randvoorwaarden wordt voldaan binnen de Utrechtse context zal in deze deelvraag schematisch worden

geanalyseerd.

Belangrijk om op te merken is dat de contextanalyse van dit onderzoek enkel kijkt naar initiatieven die al actief zijn in het bijdragen aan de voedseltransitie. Hiermee zijn de eerste stappen in het opstarten van deze transitie al genomen. Om deze reden kunnen de bottlenecks aan het begin van de transitie, evenals de hieruit volgende randvoorwaarden, buiten beschouwing worden gelaten. Hiermee worden de redenen voor het ontstaan van en noodzaak tot groeien van een AVN als gegeven beschouwd. Dit betreft naast de economische, sociale en ecologische voordelen ten opzichte van het conventionele voedselsysteem ook de noodzaak tot transformatie, de noodzaak tot verzadiging van de groeiende afzetmarkt en de noodzaak tot het bereiken van logistieke efficiëntie. De constatering dat opschaling noodzakelijk is, zal zodoende als startpunt en centrale bottleneck worden gesteld waarvan de randvoorwaarden geanalyseerd zullen worden. Allereerst wordt aangevangen met een globale analyse om te kijken of de initiatieven in eerste instantie wel voldoen aan de verwachting vanuit de theoretisch beschreven functie van de verschillende typen initiatieven. Dit zal per type initiatief uiteengezet worden aan de hand van een korte toelichting en waar nodig een schematische weergave om het overzicht te bewaren. Vervolgens zal toegespitst op de drie randvoorwaarden informatievoorziening, grootschalige organisatie en online organisatie.

Vervulling van de theoretische verwachting

Allereerst de PI waarvan op basis van de theorie verwacht zou worden dat deze initiatieven de collectieve organisatie van de lokale producenten binnen het AVN faciliteren. Naar de indexatie lijkt er slechts één PI werkzaam te zijn in het Utrechtse AVN. Daarbij komt ook dat dit initiatief is toegespitst op producenten uit het Groene Hart en niet specifiek provincie Utrecht. De Provincie Utrecht (2021) stelde dat er sprake is van een toenemend animo onder producenten uit de provincie om werkzaam te worden binnen het AVN. Verwacht zou kunnen worden dat één initiatief, dat zich niet focust op enkel producenten uit provincie Utrecht, niet adequaat kan voorzien in de collectieve organisatie van al deze werkzame en potentiële producenten uit de provincie.

De OI ondersteunen volgens de theorie toetreding van kleinschalige producenten tot het Utrechtse AVN, wat uitbreiding van dit netwerk bevordert. Ieder van de in Utrecht werkzame initiatieven voorziet op andere wijze in deze ondersteuning. Deze verschillende functies die zijn geïdentificeerd en in de onderstaande tabel 4 uiteengezet. In deze tabel zijn ieder van de theoretisch of praktisch geïdentificeerde ondersteunende functies verwerkt. De typen functies waar de initiatieven in voorzien zijn onderling sterk verschillend. TKK is het

initiatief dat het meest brede scala aan functies telt. Gevolgd door UFF en FPUR. De overige initiatieven, FV, LEADER en LVU voorzien ieder slechts in één functie. Het voorzien in informatie en kennis is de functie die het meest terug te herkennen is bij verschillende partijen, hierna volgt verbinding met een afzetmarkt of consumentennetwerk.

Naast de bevindingen uit tabel 4 is het ook noemenswaardig in hoeverre initiatieven voorzien in efficiëntie. Dit is door Provincie Utrecht expliciet benoemd in de Voedselagenda. Hun centrale doelstelling betreft het voortbouwen op bestaande kennis en expertise. UFF, FPUR en FV zijn de drie van de zes OI die dit ook actief als doelstelling uitdragen. Voor UFF is dit niet verrassend gezien de samenwerking met de provincie zelf.

Tabel 4: Kenmerken van de overkoepelende initiatieven binnen het Utrechtse AVN

Ondersteunende functie	Overkoepelende Initiatieven (OI)					
	UFF	FPUR	TKK	FV	LEADER	LVU
Delen kennis/ informatie	X	X	X	X		
Verbondenheid afzetmarkt /netwerk	X	X				X
Financieel					X	
Logistiek			X			
Marketing	X		X			
IT			X			

De twee CI uit het Utrechtse AVN zouden volgens de theorie moeten voorzien in de organisatie van de afzetmarkt. Beide initiatieven voldoen aan deze theoretisch gestelde eis. Dit vormt een gunstige uitkomst voor particuliere consumenten binnen het Utrechtse AVN omdat zij bij de bedrijfsinitiatieven, die vraag en aanbod dienen te verbinden, niet altijd terecht kunnen. Slechts de helft, drie van de zes, van de BI voorzien in kleinschalige afzet aan particulieren. Met oog op het groeiende maatschappelijke animo en verwachte groei van de consumentenkring van het AVN (Vijn et al., 2013) zijn twee collectieven relatief weinig. Zeker omdat VOKO een reikwijdte kent van 35 km rondom Utrecht stad en VKA 25 km rondom Amersfoort. Dit is dus niet toegankelijk voor de gehele provincie. Verder werken beide consumenten ook met afhaalpunten, zoals beschreven door Arkenbout et al. (2014). De consumenten initiatieven voldoen dus wel degelijk aan de theoretische verwachtingen maar zijn niet dekkend voor het gehele geografische gebied van het AVN.

Afsluitend zijn de BI gemeten aan de theoretische verwachtingen. BI faciliteren de verbinding tussen vraag en aanbod van het AVN door de logistieke organisatie, die ten grondslag ligt aan deze verbinding, uit handen te nemen. Zo fungeert het als het ware als de infrastructuur voor een AVN. Tabel 5 zet uiteen welke BI voldoen aan deze twee functies en daarnaast voor welke doelgroepen dit initiatief deze functies faciliteert. Te zien is dat ieder BI voorziet in de centrale functies. Enkel L2L heeft zoals eerder beschreven nog een extra ondersteunende functie, conform aan een OI. Wat betreft de doelgroepen is de verdeling vrij gebalanceerd. L2L is het enige initiatief dat levering aan collectieven expliciet benoemt. De andere initiatieven geven hier geen uitsluitel van, maar dragen dit niet actief uit als zijnde de focus doelgroep. Te verwachten valt dat een collectief wel in aanmerking komt bij BI die zijn toegespitst op zakelijke of grootschalige afname. Dergelijke BI zijn al gericht op het voorzien in bestellingen van groter volume.

Tabel 5: Functie- en doelgroepenkenmerken van de bedrijfsinitiatieven binnen het Utrechtse AVN

Functie	Bedrijfsinitiatieven (BI)					
	L2L	BH	BD-T	PD	LU	DL
Verbinding vraag en aanbod	X	X	X	X	X	X
Logistieke organisatie van eigen netwerk	X*	X	X	X	X	X
Doelgroep						
Particulieren			X**	X	X	X
Collectieven/ CI	X					
Zakelijk	X	X	X			

* Ook ondersteunende functie wegens GAIN transitie model

** Exclusief voor particulieren die rondom de hub wonen

Concluderend is de vertegenwoordiging van producent en consument in PI en CI minimaal en niet dekkend voor de volledige geografische reikwijdte van de provincie. Om deze reden kan opschaling van de PI en CI netwerken nuttig zijn. Zeker gezien er een groeiend animo is vanuit beide partijen om toe te treden tot het Utrechtse AVN (Feldmann en Hamm, 2015; Provincie Utrecht, 2021; Vijn et al., 2013). Wat betreft de OI worden er door de zes initiatieven samen een breed scala aan functies vervuld waarvan het voorzien in

informatie en kennis de voornaamste is. Een aantal initiatieven sluiten ook aan bij de wens tot efficiëntie die de Provincie Utrecht (2021) heeft belicht. Tot slot voldoet ieder van de BI aan de theoretisch gestelde eisen van verbinding en logistieke ontsluiting van vraag en aanbod. De verdeling van de BI is evenwichtig verdeeld over particulieren en zakelijke partijen, echter worden collectieven in de specificering van de doelgroep onderbelicht.

De overeenkomsten tussen theoretische verwachting en praktische uitvoering van de verschillende initiatieven in het AVN blijkt verdeeld. Dit indiceert dat de basis van de initiatieven binnen het Utrechtse AVN slechts deels gestoeld lijkt op de theoretisch gestelde eisen per initiatief. Dit kan van invloed zijn op hun succes in het vervullen van de gewenste functie. Deze bevinding vormt een basis voor de analyse van de bottleneck en de randvoorwaarden. Eventuele knelpunten die blijken voort te komen in Utrechtse praktijk zouden herleid kunnen worden naar de eventuele gebreken in het theoretische basisbeginsel van de initiatieven. Met dit inzicht kan worden aangevangen met het analyseren van de theoretische randvoorwaarden in opschaling van het Utrechtse AVN. Te beginnen met het eerste knelpunt, een gebrek aan informatie over het AVN, die ten grondslag ligt aan de centrale bottleneck, de opschalingsproblematiek.

Randvoorwaarde 1. Informatievoorziening

De oplossing voor het in theorie en praktijk geconstateerde gebrek aan informatie (Provincie Utrecht, 2021; Van der Voort et al., 2011) dat zorgt voor een mismatch tussen vraag en aanbod (Van der Voort et al., 2011) en beperkte mogelijkheden binnen het AVN (DHV in Van der Voort et al., 2011; Ilbery et al., 2006), blijkt het voorzien in informatie (De Vlieger et al., 1999). De theorie geeft blijk van verschillende typen initiatieven die bijdragen aan deze informatievoorziening door de werkzame actoren van het AVN inzichtelijk te maken en eventueel te verbinden (Arkenbout et al., 2014; Diamond & Barham, 2012; Taskforce Korte Keten, 2020). Tabel 6 zet het eerste knelpunt van de opschalingsbottleneck uiteen, namelijk ‘informatiegebrek’, met de bijbehorende randvoorwaarde, ‘informatievoorziening’. Hierbij is gekeken in hoeverre de verschillende initiatieven bijdragen aan het inzichtelijk maken van het huidige AVN. Het aantal producenten, het aantal consumenten en het wel of niet voorzien in algemene informatie over het aanbod zijn hier schematisch weergegeven.

Tabel 6: De bijdrage aan de informatievoorziening per initiatief

Informatievoorziening	Initiatieven														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Hoeveelheid producenten	50	2500	-	25	40*	+100	11	13*	35	-	-	-	-	-	-
Hoeveelheid consumenten	-	-	-	-	-	-	129	178	-	-	-	-	-	-	-
Informatie over het aanbod	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-

* wisselend aantal, in de tabel staat het aantal ten tijde van de indexatie
 Grijs: Aantallen zijn online niet beschikbaar maar zijn door het initiatief op aanvraag inzichtelijk gemaakt

Tabel 6 weergeeft in hoeverre de Utrechtse initiatieven van het AVN voldoen aan de wens van de Provincie Utrecht (2021) om inzicht te krijgen in de lokale voedselmarkt, ofwel voorzien in informatie. Dit inzicht is noodzakelijk om vraag en aanbod met elkaar te ontsluiten. De tabel is ingevuld op basis van een online verkenning en verzameling van de beschikbare informatie. Er is getracht om eventueel ontbrekende gegevens aan te vullen middels telefonisch of mailcontact. Deze gegevens zijn in het grijs weergegeven in de tabel en vormen een aanvulling omwille van de volledigheid van deze analyse. Gezien het geen publiekelijk beschikbare informatie is, draagt het ook niet in directe zin bij aan het overkomen van het informatiegebrek. Wel is inzicht in deze gegevens interessant om een idee te krijgen van het netwerk en de capaciteit van deze initiatieven.

De tabel illustreert dat de OI, ofwel initiatieven 10 t/m 15, geen blijk geven van een vast netwerk aan producenten. Deze initiatieven profileren zich niet in het vervullen van een ondersteunende rol voor een gespecificeerd netwerk, eerder in het voorzien van ondersteuning in algemene zin aan een globale doelgroep. Wat betreft de CI wordt online weinig inzichtelijk gemaakt over het volume producenten en consumenten die samen deze korte keten in stand houden. VKA heeft deze gegevens op aanvraag inzichtelijk gemaakt, maar stelt dergelijke gegevens online niet beschikbaar. De enige openbaar beschikbare gegevens van de CI zijn het aantal producenten (11) binnen netwerk van VOKO. Ditzelfde geldt voor GHC. Dat BI is in Utrecht werkzaam voor 35 producenten en een onbekend aantal consumenten. De meeste informatie is beschikbaar over de BI. Op BD-T na geven de BI inzicht in de omvang van hun producenten netwerk. Hiervan zijn echter alleen het aantal producenten online te achterhalen. De grootte van de BI producenten netwerken geeft wel enig idee van de omvang van het consumenten netwerk dat zij vertegenwoordigen. Over het

algemeen maken de afzonderlijke initiatieven weinig inzichtelijk van de omvang van het AVN. Hoewel deze initiatieven wel de aangewezen partijen zouden zijn om gehoor te geven aan de vraag vanuit Provincie Utrecht naar informatie over vraag en aanbod van het AVN.

Randvoorwaarde 2. Grootschalige organisatie

Een tweede theoretisch geïllustreerde randvoorwaarde voor een succesvolle opschaling is grootschalige organisatie van het AVN (Bosona & Gebresenbet, 2011, Diamond & Barham., 2012; Preiss et al., 2017; Monteny & Van der Schans in Snels, 2016). Zoals geïllustreerd in figuur 2 en gebleken uit de theorie zorgt opschaling van directe verkoop naar korteketenverkoop voor een complexere ketenorganisatie met hubs als tussenstap (Berti & Mulligan, 2016; Bosona en Gebresenbet, 2011; Coley et al., 2009; The Food Assembly Team, 2017). Grootschalig georganiseerde korteketeninitiatieven brengen een wezenlijk efficiëntie voordeel teweeg in collectie en distributie, wat milieuvriendelijker is dan kleinschalige korteketeninitiatieven of het conventionele voedselsysteem (Coley et al., 2009). Bij de nodige grootschalige organisatie zijn er echter een tweetal dingen noodzakelijk.

Allereerst collectieve organisatie. Ondanks het feit dat opschaling het uitbreiden van werkzame initiatieven betreft (Van den Berg, 2013, Introductiesectie), illustreert de theorie dat het uitbreiden van het netwerk aan kleinschalige initiatieven hierbij niet wenselijk is vanwege de negatieve milieueffecten (Coley et al., 2009). Om deze reden is collectieve organisatie van deze verschillende kleinere initiatieven nodig. Dit creëert draagvlak voor hubs die noodzakelijk zijn voor de grootschalige organisatie van het AVN (Bosona en Gebresenbet, 2011; The Food Assembly Team, 2017). Wanneer deze collectieve organisatie gerealiseerd is kan een onderscheid worden gemaakt tussen twee soorten van grootschalige organisatie, welke in figuur 2 en onderstaande tabel 7 zijn aangeduid met type 3A en type 3B. Grootschalige organisatie volgens de A variant betreft initiatieven die na collectie bij producenten de producten bij een centrale hub verzamelen en vanuit hier de bestellingen bezorgen bij de consument volgens de beschrijving van Bosona en Gebresenbet (2011). Bij grootschalige organisatie volgens de B variant wordt de bestelling door de consumenten bij de hub gehaald, zoals bij The Food Assembly Team (2017) het geval is. Bij deze B variant komt wel meer *last mile of transport* uitstoot kijken, indien de consument gebruik maakt van gemotoriseerd vervoer (Reinhardt et al. in Reisch et al., 2013). Om deze reden is collectieve organisatie voor het grootschalig organiseren van initiatieven aan de hand van type A hubs wenselijk.

Hierbij komen de tweede kanttekening aan het licht. Namelijk het waarborgen van geografische nabijheid ondanks deze noodzaak tot grootschaligheid (Scheer & Snels in Snels, 2016). Dit is noodzakelijk om te zorgen dat de opschaling niet een kantelpunt overschrijdt waarna de voordelen van korte keten organisatie komen te vervallen omdat de reikwijdte van het AVN te groot is.

Tabel 7 zal voor de werkzame BI, PI en CI analyseren of deze voldoen aan de kanttekeningen voor grootschalige organisatie. Hierbij zijn de OI niet meegenomen omdat hierover geen informatie te vinden is die blijkt geeft van een directe bijdrage aan het organiseren van producenten of consumenten collectieven. Ze spelen in dit aspect een indirecte ondersteunende rol aan de productiezijde. Voor de drie typen initiatieven die wel geanalyseerd worden, is allereerst gekeken of deze voorzien in de vereiste collectieve organisatie van consumenten en/of producenten. Indien dit het geval is kan onderscheiden worden van welk type hubs, A of B, gebruik wordt gemaakt. Als laatst kan worden gekeken of de vereiste geografische nabijheid wordt gewaarborgd door het bereik van het initiatief te scharen onder een lokaal, regionaal of nationaal bezorggebied.

Tabel 7: Analyse van de mate waarin de Utrechtse BI, PI en CI aan grootschalige organisatie kenmerken voldoen

	Grootschalige organisatie AVN								
	L2L	BH	BD-T	PD	LU	DL	VOKO	VKA	GHC
Collectieve organisatie									
- Producenten	X	X	X	X	X	X			X
- Consumenten	X	X	X	X	X	X	X	X	
Type grootschalige organisatie									
A. Hub → Consument	X	X	X	X	X	X			X
B. Hub ← Consument							X	X	
Geografische nabijheid									
Lokale bezorging	X			X	X		X	X	
Regionale bezorging									X
Landelijke bezorging		X	X				X		

Zoals tabel 7 weergeeft voorzien negen van de vijftien geanalyseerde initiatieven in de collectieve organisatie van producenten ofwel consumenten, hierbij werken initiatieven met hubs om efficiëntie te bewaren. Vanzelfsprekend voorzien het PI (GHC) en de twee CI (VOKO & VKA) in collectieve organisatie van aanbod of vraag. Echter dragen ook de bedrijfsinitiatieven (L2L, BH, BD-T, PD, LU, DL) hieraan bij, dan wel met een commercieel doeleinde, desalniettemin worden per PI wel consumenten- en producentennetwerken opgericht en met elkaar verbonden. Er is wel degelijk sprake van collectieve organisatie in het Utrechtse AVN.

Alle initiatieven geven blijk van grootschalige organisatie (RV2), ongeacht type A of B. Opvallend is wel dat ieder hierbij enkel één centrale hub hanteert. Vanuit die hub wordt de productie gesorteerd en gedistribueerd. Deze wijze van collectieve organisatie verschilt van de theoretische voorbeelden van Bosona en Gebresenbet (2011) en de The Food Assembly Team (2017). Hierbij is een grootschalig netwerk opgebouwd uit meerdere centrale hubs, waarbij sprake is van onderlinge coördinatie over het deelgebied van iedere hub. In tegenstelling tot deze succesvolle Zweedse en Franse voorbeelden zijn de initiatieven van het Utrechtse AVN nog gefragmenteerd georganiseerd. Hier ontbreekt onderlinge coördinatie binnen het AVN over de geografische deelgebieden waar de verschillende initiatieven zich over ontfermen. Dit resulteert in een gefragmenteerd netwerk waar ieder netwerk een eigen centrale hub en geografisch bereik opstelt, zonder dit onderling af te stemmen door rekening te houden met eventuele andere initiatieven netwerken. Zodoende is er ook geen afstemming over de locaties waarop het meest efficiënt gezamenlijke hubs georganiseerd kunnen worden. Hierin is de Utrechtse collectieve organisatie relatief inefficiënt georganiseerd.

Wat betreft het type grootschalige organisatie hanteren alleen de twee CI (VOKO en VKA) type B. Dit betekent dat de CI meer vervuiling teweeg kunnen brengen, indien de afzonderlijke bewegingen van de consumenten richting de hub gemotoriseerd zijn. Dit gaat natuurlijk niet op wanneer zij bijvoorbeeld lopend of op de fiets de bestelling afhalen. Alle BI en PI hanteren een type A organisatie. Dat betekent dat deze initiatieven de logistieke efficiëntie benutten die collectieve organisatie en bezorging via een centrale hub teweeg brengt.

De geografische reikwijdte betreft het bezorggebied van de verschillende initiatieven. Hierbij wordt duidelijk dat zes van de negen initiatieven de geografische reikwijdte beperkt tot Provincie Utrecht, lokaal of regionaal. Opvallend is dat enkel BI, drie van de zes, landelijk

leveren (BH, BD-T en DL). Dit waarborgt niet de geografische nabijheid en hierdoor kunnen de voordelen van korte keten organisatie dus verloren gaan. De keuze voor het drietal BI om het afzetgebied landelijk te organiseren komt vermoedelijk voort uit het winst gedreven motief van deze initiatieven.

Randvoorwaarde 3. Online netwerk

Uit de theoretische bevindingen blijken online platformen de oplossing voor de organisatie en opschaling van het AVN (Arkenbout et al., 2014; Horst et al. in Berti & Mulligan, 2016). In de theorie is onderscheid gemaakt tussen twee typen *online food hubs networks* die vraag en aanbod verbinden of deze verbinding stimuleren (Berti & Mulligan, 2016). Namelijk, de *virtual food hubs* en de *e-business food hubs*. Deze *food hubs* voorzien in het verbinden van vraag en aanbod met eventueel de mogelijkheid tot onderlinge communicatie, alleen breidt de *e-business food hubs* dit uit met de mogelijkheid om online transacties te sluiten. Beide vormen kunnen zowel enkel online ofwel een combinatie van online en fysiek (Diamond & Barham, 2012). LVU is het enige initiatief dat in deze fysieke ontsluiting voorziet, namelijk in de vorm van ‘meet & match’ bijeenkomsten.

Naast de theoretisch beschreven *online food hub networks* bleek, uit de indexatie en beschrijving van de werkzame initiatieven in het Utrechtse AVN (deelvraag 1), dat de online platforms ook een informerende functie kunnen vervullen. Zodoende is deze informerende food hub toegevoegd aan de online organisatie analyse. Hierbij moet worden opgemerkt dat ieder *online food hub network* vanzelfsprekend een informatieve functie over het eigen initiatief kende, maar dit was niet de hoofdzakelijke functie van alle online hubs. Tabel 8 meet het Utrechtse AVN aan de verschillende beschreven kenmerken en maakt op basis hiervan een onderverdeling per type *online food hub network*.

Tabel 8: Analyse van de wijze waarop de initiatieven uit het Utrechtse AVN online georganiseerd zijn

Online organisatie	BI						CI		PI	OI					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	Informerende food hub										X	X	X	X	X
Online ontsluiting vraag en aanbod	X	X	X	X	X	X	X	X	X						
Communicatiemogelijkheid (producent - consument)		X													
Virtual food hub (transactie buiten het platform)			X					X	X						
E-business food hub (transactie op het platform)	X	X		X	X	X	X								

Uit de analyse blijkt dat de BI, de twee CI en het PI nauw aansluiten bij de theoretisch gestelde kenmerken. De typen online tools waarvan gebruik wordt gemaakt variëren, wel is de *e-business food hub* het meest voorkomend. Verder dient ieder OI een informatief doel. Vormgeving van de website naar een *virtual food hub* wordt enkel gedaan door het PI, één CI en één BI. De uiteenzetting van tabel 8 geeft verder weer dat slechts één initiatief, namelijk BH (2), blijk geeft van de mogelijkheid tot online communicatie tussen consumenten en de producent. In het geval van BH vertegenwoordigt het initiatief de communicatie over het aanbod. Hoewel deze mogelijkheid tot communicatie wel in de theoretische beschrijving van Berti en Mulligan (2016) aan bod komt, blijken de *online food hub networks* in het Utrechtse AVN hier vanaf te wijken.

Conclusie contextanalyse

Gebleken uit het eerste deel van de contextanalyse is dat de Utrechtse politieke context gunstig blijkt voor het organiseren en opschalen van het AVN. Het Utrechtse AVN lijkt dan ook al te zijn gestart met deze transitie waar vijftien initiatieven aan bijdragen. Ondanks de bevorderlijke politieke context en het feit dat er wel degelijk sprake is van momentum in de voedseltransitie, zijn de theoretische geconstateerde problemen ook terug te

herkennen in Utrecht. Op basis van deze constatering is gekeken naar de centrale bottleneck en de bijbehorende randvoorwaarden (RV): informatievoorziening (RV1), grootschalige organisatie (RV2) en online organisatie (RV3).

Deze RV, zoals geïllustreerd in het conceptueel model (figuur 3), staan in direct verband met elkaar. Informatievoorziening is nodig om inzicht in het AVN te verkrijgen. Initiatieven dragen hieraan bij door informatie te verzamelen over het AVN en de hierin werkzame actoren. Ook zijn de initiatieven actief in het onderling verbinden van deze actoren zodat collectieven gevormd kunnen worden. Deze collectieven zijn weer noodzakelijk voor het grootschalig organiseren van het AVN aan de hand van hubs. Deze samenhang resulteerde in drie randvoorwaarden die voor de meta-analyse van de Utrechtse context uiteen zijn gezet, eventueel aan de hand van een schematisch versimpelde weergave. Een meer uitgebreide toelichting over de wijze waarop de verschillende initiatieven invulling geven aan de verschillende randvoorwaarden is uiteengezet in bijlage 2.

Alvorens met deze analyse van de randvoorwaarden is aangevangen, is inzicht verworven in de mate waarin typen initiatieven de theoretisch gestelde verwachtingen vervulden. Dit illustreerde dat niet alle typen initiatieven volledig voorzien in hun verwachte functie. De PI en CI geven blijk van een beperkte vertegenwoordiging van het groeiende netwerk van particulieren, evenals beperkte dekking van de gehele reikwijdte van de provincie Utrecht. De BI en OI vervullen de theoretische verwachtingen op meer volledige wijze. Met oog op deze beperkingen als basis van sommige initiatieven, is ingezoomd op de verschillende randvoorwaarden. Hieruit resulteren twee centrale bevindingen. Allereerst een noodzaak tot samenwerking vanwege fragmentatie binnen het Utrechtse AVN en een gebrek aan onderlinge coördinatie tussen initiatieven. Ten tweede is een verband geconstateerd tussen de netwerk- en schaalgrootte van de verschillende initiatieven.

Samenwerking

Op het gebied van de RV1, informatievoorziening, lijkt onvoldoende inzicht in het Utrechtse AVN. Dit is problematisch, gezien dit de RV is die ten grondslag ligt aan de opschalingsproblematiek. Wel illustreert dit gebrek aan inzicht op het AVN, dat de kennis om deze indexatie aan te vullen eveneens ligt bij deze initiatieven. Gebrek aan inzicht in de omvang van deze initiatieven netwerken vormt dus het probleem, maar het vermogen om dit inzichtelijk te maken ten behoeve van de opschaling, ligt ook bij deze initiatieven zelf. Als initiatieven hun netwerk inzichtelijk maken komt dit de onderlinge samenwerking ten goede, die nodig is voor de volgende stap tot opschaling.

Deze volgende stap betreft de RV2, grootschalige organisatie. Hierbij bleek samenwerking belangrijk voor de nodige coördinatie tussen de initiatieven. Coördinatie overziet efficiëntie in de onderlinge verdeling van geografische deelgebieden. RV1 kan dus bijdragen aan het realiseren van efficiënte samenwerking die nodig is voor RV2. Die efficiënte samenwerking is enerzijds van nut bij het verkrijgen nodige informatie over het AVN, wat ten grondslag ligt aan de vervolgstap van collectieve organisatie. Anderzijds is samenwerking nodig bij grootschalige type 3A organisatie van het AVN voor efficiënte logistiek. Dit illustreert hoe samenwerking van initiatieven kan bijdragen aan het oplossen van de opschalingsproblematiek.

Netwerk- en schaalgrootte

De verkregen gegevens bij RV1 (informatievoorziening) over de netwerkgroottes, staan in verband met de geografische reikwijdte van het bezorggebied zoals aan bod kwam bij RV2 (grootschalige organisatie). Er lijkt sprake te zijn van een positief verband tussen de omvang van het producenten netwerk en de geografische reikwijdte van het bezorggebied. De initiatieven die namelijk een landelijke reikwijdte kennen aangaande het bezorggebied (BH, BD-T en DL), geven ook blijk van het grootste producenten netwerk. De gegevens van BD-T zijn niet openbaar beschikbaar, echter steekt het producentennetwerk van BH (2500 producenten) met kop en schouders uit boven de rest van de publieke beschikbaar gestelde aantallen in tabel 6, gevolgd door DL (meer dan 100 producenten). Dit verband lijkt logisch, een initiatief dat landelijk levert behoeft uiteraard ook een grotere productiecapaciteit en dus een groter producentennetwerk. Daarbij is het een nuttige constatering dat enkel BI in deze landelijke bezorging voorzien. Gesteld zou kunnen worden dat dit in verband staat met de winstgedreven insteek van BI. Een grotere reikwijdte van het bezorggebied is immers inherent aan een grotere afzetmarkt. Zodoende kan het hoofdzakelijk winstgedreven motief van BI ten koste gaan van de geografische nabijheid alsmede de hiermee verbonden voordelen van korte keten organisatie.

Afsluitend waarborgen de andere initiatieven wel de geografische nabijheid in hun grootschalige organisatie. De Utrechtse BI en PI benutten de logistieke en ecologische voordelen die voortkomen uit type A grootschaligheid in tegenstelling tot het conventionele voedselsysteem of grootschalige type B organisatie. Deze type B organisatie wordt wel door de CI gehanteerd. Vooralsnog is de netwerk-en schaalgrootte per initiatief afzonderlijk geregeld, zonder onderlinge coördinatie over het afzet of bezorggebied. Hierdoor kan mogelijk overlap ontstaan of juist een gebrek aan adequate dekking van de volledige

geografische provinciale reikwijdte. Dit gegeven onderstreept dan ook het eerder genoemde belang voor samenwerking en onderlinge coördinatie.

Deelvraag 3

Wat is de top-down en bottom-up visie op de praktische haalbaarheid van de onderzoeksbevindingen aangevuld met eventuele suggesties met betrekking tot opschaling van AVN?

Afsluitend op de analyse van het Utrechtse AVN zijn semigestructureerde interviews afgenomen, waarvan de transcripten op aanvraag beschikbaar zijn. De functie van de interviews betreft het voorzien in een reflectie vanuit twee verschillende perspectieven op de onderzoeksbevindingen. Het interview voor een *top-down* reflectie op de onderzoeksbevindingen is afgenomen bij Malou Fraza, beleidsmedewerker van de Provincie Utrecht. Fraza is medeverantwoordelijk voor het voedselbeleid van de provincie en dus ook nauw betrokken in het opstellen van de Voedselagenda 2021-2023. De andere geïnterviewde, René Kwant, vertegenwoordigt deze afsluitende reflectie vanuit een *bottom-up* perspectief. Kwant is naast zijn werkzaamheden aan de Universiteit Utrecht ook medeverantwoordelijk voor het oprichten van verschillende initiatieven binnen het Utrechtse AVN. De relevante bevindingen uit de interviews zijn schematisch uiteengezet in bijlage 3, De algehele strekking van de bevindingen uit de interviews zal in dit hoofdstuk uiteen worden gezet. Hierbij worden de twee perspectieven evenals hun onderlinge verband geanalyseerd. Waar nodig zullen hiervoor illustrerende uitspraken worden uitgelicht.

Reflectie op informatie in de opschalingsproblematiek

De centrale onderzoeksthema's zijn in de loop van beide interviews aan bod gekomen. Beide geïnterviewden gaven aan dat de geconstateerde fragmentatie van het AVN samenhang vond met de uiteenlopende belangen van de verschillende werkzame actoren. Dit speelt volgens hen ook een belemmerende rol in de opschaling. Over het algemeen gaf provincie Utrecht blijk van een overwegend positieve houding ten opzichte van de rol die informatievoorziening zou kunnen spelen bij het verbinden van partijen en overkomen van de opschalingsproblematiek. De provincie vervult eigenlijk al een rol met betrekking tot deze informatievoorziening, namelijk vormt het een aanspreekpunt voor informatie over toetreding tot het AVN.

Opvallend was dat Kwant vanuit het perspectief van de initiatieven juist een andere visie had op wat precies ten grondslag ligt aan de opschaling problematiek. Hij stelt dat

opscaling, naast de fragmentatie van belangen, in de weg wordt gestaan door knelpunten als desorganisatie, kleinschaligheid en kosten op het gebied van logistiek en het onderhouden informatievoorziening. Door deze knelpunten ontstaat een gefragmenteerd AVN, bestaande uit kleinschalige en onderling concurrerende initiatieven. Deze constatering komt overeen met de bevindingen uit de contextanalyse. Verder benoemt Kwant nog expliciet dat het creëren van een hervormde Nederlandse voedselcultuur ook bij zal dragen aan de groei van het AVN. Dit houdt ook verband met het voorzien in informatie, echter dan over de context van het AVN: *“Als je meer bekend bent met het product, groeit ook je waardering en verbinding met je lokale productiesysteem.”* Dit kent lokale producten eigenlijk een cultureel aspect toe, wat het AVN onderscheidt van het conventionele voedselsysteem. Deze bevinding geeft de alternativiteit van dit lokale voedselnetwerk een extra lading.

Reflectie op de rol van samenwerking in de opschalingsproblematiek

Waar Frazza blij gaf van de informatieve en verbindende rol van de provincie, wierp Kwant licht op verschillende andere factoren die naast informatievoorziening meespelen. Ook over de suggestie om fragmentatie van het AVN op te lossen door samenwerking tussen initiatieven of collectieve organisatie, liepen de visies van beide partijen uiteen. Enerzijds wekt de provincie de indruk dat er wel degelijk een belang leeft onder particuliere producenten om samen te werken met initiatieven om zo informatie te vinden over de juiste afzetkanalen en de mogelijkheid tot opscaling. Hiervoor benaderen zij immers de provincie, die hen vervolgens met de juiste partij verbindt.

Anderzijds wordt vanuit Kwant's visie duidelijk dat hij sceptisch is over de impact die verbinding van al deze kleinere initiatieven teweeg kan brengen. Hij suggereert om op een verdienmodel in te zetten met meer zicht op succes. Namelijk door de focus te leggen op een andere dimensie van samenwerking. Hiermee doelt hij op verbinding van grootschalige sectoren, denk aan zorg- of onderwijsinstellingen, met groepen lokale producenten. In de samenwerking met dergelijke markten bestaat garantie voor een afzetmarkt en verdiensten.

In deze suggestie tackelt Kwant gelijk één van de door hem opgemerkte knelpunten die momenteel samenwerkingen belemmeren: concurrentie. Samenwerkingen in het vormen van collectieven wordt volgens Kwant namelijk in de weg gestaan door de onderlinge concurrentie tussen initiatieven: *“...op papier beleiden ze wel samenwerken maar in de praktijk valt dit wel mee.”* Ook Frazza stelde dat doordat *“verschillende partijen vanuit verschillende belangen hieraan werken, het ook wel lastig verbinden is.”* Naar de mening van Kwant moeten verbindingen dus niet worden gezocht tussen de initiatieven onderling, omdat

de daadwerkelijke effectiviteit hiervan wordt belemmerd door concurrentie. Wel is het volgens hem nuttig te kijken naar verbindingen tussen de initiatievenmarkt met een aangewezen afzetmarkt. Door garantie op een grote afzetmarkt kunnen meerdere initiatieven samenwerken in het voorzien van productie, zonder risico op verlies van hun individuele verdiensten.

Reflectie op coördinatie in de opschalingsproblematiek

Met een verschillende visie op de rol van samenwerking binnen het AVN, is het ook niet opmerkelijk dat beide geïnterviewde uiteenlopende visies hebben over de rol van eventuele coördinatie bij het tot stand brengen van samenwerkingen.

De provincie is verantwoordelijk voor het stimuleren van samenwerking door het onderling verbinden van verschillende actoren, wiens benaderingswijzen met elkaar rijmen. Binnen dit nieuwe voedselbeleid, tast de provincie gaandeweg af hoe zij kunnen bijdragen aan het slagingssucces van deze sector. Wanneer wordt bevraagd of de provincie omwille van de efficiëntie ook een coördinerende rol wil vervullen in het samenwerkingsproces, stemt Fraza in met één kanttekening: “*draagvlak*”. De provincie wil enkel in ondersteuning gaan voorzien wanneer hier ook daadwerkelijk behoefte voor is gepeild bij de werkzame actoren in het veld. Verder blijkt ook de looptijd en dus het zicht op de toekomst van de voedselagenda een beperkende factor.

Als vertegenwoordiger van het initiatieven perspectief, is het aannemelijk dat Kwant enigszins zicht heeft op het belang van initiatieven bij coördinatie van deze samenwerking. Hij zegt te verwachten dat hiervoor geen draagvlak zal zijn. Dit verwacht hij vanwege de problematiek die gemoed gaat met de praktische uitvoering van deze coördinatie. Daarbij wijst hij op de eerder genoemde onderlinge concurrentie, gebrek aan efficiëntie en beperkingen op het gebied van politieke haalbaarheid.

Begeleiding of coördinatie kan volgens Kwant wel ten goede komen van efficiëntie die volgens hem in het huidige AVN ontbreekt. Maar persoonlijk twijfelt hij of een politieke organisatie, zoals de provincie, de aangewezen partij is om in deze coördinatie te voorzien. Hier geeft Kwant een nuttig inzicht, een dergelijk coördinerende rol hoeft niet bij de overheid te liggen. Er zijn volgens hem meerdere oplossingen mogelijk “*of dit nou vanuit de overheid moet of vanuit een onafhankelijke kennisinstelling of dat je daar een apart netwerk voor instelt.*” Op deze manier zou de door Kwant genoemde belemmering van een provincie die afhankelijk is van wet-en regelgeving, ook worden omzeild.

Suggesties voor vervolgonderzoek

Beide geïnterviewden hadden een andere visie op de problemen binnen het AVN. De provincie is aftastende over een mogelijke positie in het AVN, ze willen met oog op efficiëntie alleen een aanvullende bijdrage leveren en niet "opnieuw het wiel uitvinden." Zodoende zijn ze nu bezig met verbinding en ondersteuning door te fungeren als aanspreekpunt en partijen door te verwijzen. Vanuit deze werkzaamheden ziet de provincie de mogelijkheid om dit door te trekken naar een coördinerende rol voor initiatieven binnen het AVN, mits hier draagvlak voor is bij de initiatiefnemers. Kwant is van mening dat informatiegebrek niet zozeer het grootste probleem is, eerder desorganisatie door fragmentatie van de verschillende initiatieven en hun concurrerende belangen. Hierdoor komt ziet Kwant coördinatie in de vorm van informatievoorziening over het AVN en verbinden van werkzame kleinere afzetmarkten ook niet als de oplossing voor de opschalingsproblematiek. Opschaling wordt volgens hem eerder bereikt door het zoeken naar afzetmarkten met grote volumes en hier lokale producenten mee ontsluiten.

Het uiteenlopen van de visies van Fraza en Kwant geeft blijk van een spanningsveld over het nut van eventuele coördinatie, met welke insteek deze coördinatie gerealiseerd zou moeten worden en welke actor op welk schaalniveau in deze coördinatie zou moeten voorzien. Dit lijkt een vruchtbare bodem voor vervolgonderzoek naar in hoeverre de belangen van de verschillende betrokken partijen op hoog en laag schaalniveau met elkaar stroken.

5. Conclusie

Het AVN bekommt door het gebruik van korteketenorganisatie economische, sociale en ecologische voordelen ten opzichte van het conventionele voedselsysteem. Vanwege deze voordelen is er sprake van een groeiend animo onder producenten en consumenten om toe te treden tot het AVN. Bestuurlijk wordt er dan ook ingespeeld op deze trend: Provincie Utrecht buigt zich over het opstellen van voedselbeleid en heeft in april 2021 haar ambities vertaald naar de Voedselagenda 2021-2023. Zowel de theorie als deze Voedselagenda ondervonden een informatiegebrek over de werkzame partijen binnen het AVN. Dit biedt beperkte mogelijkheden met betrekking tot opschaling van het AVN in Utrecht.

Verschillende online initiatieven zijn binnen het AVN werkzaam in het verzamelen van informatie over aanwezige consumenten en producenten om beide partijen zo te mobiliseren en verbinden. Er worden vier typen initiatieven onderscheiden: bedrijfsinitiatieven (BI), consumenteninitiatieven (CI), producenteninitiatieven (PI) en overkoepelende initiatieven (OI). De eerste drie voorzien in directe verbinding van vraag en aanbod. Hierbij doen de BI dit met oog op commercie, terwijl de andere twee de nadruk leggen op korteketenorganisatie vanuit consumenten- of producentenperspectief. De laatste groep, de OI, vergemakkelijken toetreding tot het AVN voor particuliere kleinschalige producenten door hen te ondersteunen met kennis, verschillende middelen of netwerkvorming. Naar voorbeelden uit de praktijk speelt het collectief organiseren van de netwerken, zoals gedaan wordt door deze initiatieven, de sleutel in het oplossen van de opschalingsproblematiek. Door het opzetten van netwerken consumenten en producenten rondom centrale hubs kan draagvlak worden gecreëerd voor grootschalige organisatie, waarmee efficiëntie in distributie kan worden gewaarborgd. Zo kan grootschalige organisatie bijdragen tot het succesvol opschalen van een AVN. Deze theoretische bevindingen leggen de basis voor beantwoording van de onderzoeksvraag: *Hoe is het Utrechtse alternatieve voedselnetwerk samengesteld en in hoeverre voldoet dit netwerk aan de theoretisch gestelde voorwaarden voor opschaling?*

Om deze vraag te beantwoorden volgde op het literatuuronderzoek een meta-analyse die de Utrechtse context, aan de hand van drie deelvragen, meet aan de theoretische bevindingen. De basis van de analyse werd gevormd door een indexatie en uiteenzetting van de vijftien Utrechtse initiatieven die het Utrechtse AVN vormgeven, evenals hun onderlinge rolverdeling. Vervolgens is inzicht verworven in hoeverre initiatieven voldoen aan de

theoretische verwachtingen, evenals hun bijdrage aan het tackelen van de centrale opschalingsproblematiek. Afsluitend is op deze bevindingen gereflecteerd aan de hand van expert-interviews.

Ter concrete beantwoording van de onderzoeksvraag: Het Utrechtse AVN is samengesteld uit een netwerk van vijftien verschillende initiatieven die ieder een eigen benadering hanteren in het bijdragen aan de Utrechtse voedseltransitie. Uit de onderlinge rolverdeling wordt een zekere disbalans zichtbaar. Met name de huidige capaciteit van de CI en de PI lijkt slechts beperkt in staat te zijn om de potentiële groei van het deelnemersnetwerk, evenals de geografische verdeeldheid hiervan, op te vangen. Hoewel het Utrechtse AVN in functie wel voorziet in de online verbinding van vraag en aanbod, voldoet het in beperkte mate aan de verdere gestelde voorwaarden voor opschaling.

Doordat ieder initiatief weinig inzicht in het eigen netwerk verschaft, is er beperkte informatie beschikbaar over de grootte van het Utrechtse AVN en de wijze waarop de verhoudingen tussen vraag en aanbod zijn verdeeld. Initiatieven zijn hierin naast de oorzaak ook de oplossing voor het opschalingsprobleem. Dit komt door de mogelijkheid van deze initiatieven om hun eigen netwerkinformatie inzichtelijk te maken. Zo kan het informatiegebrek, dat perken stelt aan de mogelijkheid het AVN grootschalig te organiseren, worden opgelost. Er is momenteel wel enigszins sprake van grootschalige organisatie aan de hand van hubs, zowel type A als B. Maar deze grootschaligheid lijkt in beperkte mate de efficiëntie op het gebied van logistiek in transport te bereiken op de wijze waarop de theoretische voorbeelden dit doen. Dit komt doordat er per initiatief slechts sprake is van één hub, waarvan de locatie gebaseerd is op de reikwijdte van het eigen netwerk. Dit resulteert in een gefragmenteerd AVN waar ten behoeve van opschaling het raadzaam is om samenwerking tussen de verschillende initiatieven te stimuleren. Deze samenwerking kan het verwerven van inzicht in het AVN faciliteren en creëert gelijktijdig draagvlak voor onderling gecoördineerde organisatie van grootschaligheid, ofwel opschaling ervan.

Vanuit het *top-down* perspectief van de provincie werd gesteld dat, mits er draagvlak is, een eventuele rol van de provincie in deze samenwerking wel degelijk een haalbare suggestie is. Bovendien zou deze ook rijmen met de eigen ambities van de provincie. Het perspectief van de geïnterviewde initiatiefhouder trok de haalbaarheid van een dergelijke suggestie en mogelijk draagvlak hiervoor echter in twijfel.

6. Discussie

Voor dit onderzoek zijn verschillende methoden gecombineerd om tot een meta-analyse van het Utrechtse AVN te komen. Enerzijds is een literatuuranalyse uitgevoerd om het onderzoek in te bedden in de theoretische context. Anderzijds is een contextanalyse uitgewerkt middels verzameling van zowel kwantitatieve als kwalitatieve data over het Utrechtse AVN. Samen resulteerde dit in een onderzoek dat bekeek hoe de theorie rondom AVN en de opschaling hiervan, zich verhoudt tot de praktijk in provincie Utrecht. In dit onderzoek is beoogd een zo compleet mogelijke analyse te realiseren van de theorie en de praktijk. Echter dienen enkele aanmerkingen te worden gedaan over factoren die mogelijk van invloed zijn geweest op de juistheid van sommige resultaten van het onderzoek. Deze aanmerkingen kunnen dan eventueel als aantekening worden meegenomen in het opstellen van vervolgonderzoek. Afsluitend zal een suggestie worden uitgewerkt op basis van de onderzoeksbevindingen voor een mogelijk efficiënte wijze van opschaling.

Cultuur

Verder is het nodig nog een opmerking te plaatsen bij de volledigheid van dit onderzoek op het gebied van de verschillende thema's waarin verdieping wordt aangebracht. Hoewel er is getracht een zo dekkend mogelijke literatuurstudie uit te voeren, met betrekking tot relevante onderwerpen omtrent het AVN, is er een tekortkoming gebleken. Dit werd duidelijk door een opmerking uit het reflectieve bottom-up interview. Hier werd namelijk teruggekoppeld naar een aspect dat in de literatuurbespreking, over de sociale voordelen van korteketenorganisatie, aan bod is gekomen. Daar werd gesproken van een toegenomen waardering voor lokaal voedsel, wat het gemeenschaps- en identiteitsgevoel van een plaats ten goede komt (O'Hara and Stagl in Feagan, 2007). Dit benadrukt de toegevoegde waarde die korteketenconsumptie heeft voor de lokale cultuur. Daarnaast werd binnen dit thema werd bij het expert-interview vanuit bottom-up perspectief het creëren van deze lokale voedselcultuur als erg belangrijk aspect van deze voedseltransitie aangekaart. De culturele dimensie van het AVN is binnen dit onderzoek onderbelicht gebleven. Verdieping in de bijdrage van lokale identiteit aan de consumptie van lokale producten is een nuttige relatie om te overwegen in vervolgonderzoek.

Overkoepelende initiatieven (OI)

Binnen de contextanalyse zijn de initiatieven van elkaar onderscheiden op basis van bepaalde kenmerken. Deze set van kenmerken bleek voor OI echter nog niet compleet. Tijdens de literatuurstudie zijn enkele additionele kenmerken meegenomen, gebaseerd op zaken die opvielen tijdens de uitvoering van de contextanalyse. Deze kenmerken zullen hier worden toegelicht.

De kenmerken van OI waren aanvankelijk enkel gebaseerd op de omschrijving van De Vlieger et al. (1999) en op het *non profit driven model* van Diamond en Barham (2012). De auteurs spraken hierbij over ondersteuning van kleinschalige producenten in de distributie- en marketingdiensten. Deze set aan faciliterende diensten is in op basis van de contextanalyse aangevuld met de wijze waarop het GAIN transitie-model initiatieven ondersteunt. Dit model wordt door Local2Local (z.d.) en Taskforce Korte Keten (Taskforce Korte Keten., z.d.) gehanteerd en vult marketing en distributie aan met ondersteuning bij de thema's: kennis, middelen, spreiding financiële risico's, productie, logistiek, IT en verbondenheid met de afzetmarkt. Deze verzameling kenmerken komt beter overeen met de kenmerken die waren te herkennen bij geanalyseerde OI.

Verder bleek uit de contextanalyse dat onder de OI onderscheid gemaakt kan worden tussen door de overheid gedreven initiatieven en door de maatschappij gedreven initiatieven. Dit onderscheid kwam in de literatuurstudie niet aan bod, maar het is wel een onderscheid dat logisch volgt uit de contextanalyse. Deze tweedeling komt namelijk het overzicht met betrekking tot onderlinge rolverdeling ten goede, en is om deze reden dan ook meegenomen in de aanpassing van figuur 2 naar figuur 4. Voor een vollediger representatie van de praktijk is het aan te raden om deze aanvullende kenmerken, net als de tweedeling bij de beschrijving van een OI, mee te nemen in eventueel vervolgonderzoek.

Online organisatie

Ook de theoretische beschrijving van online organisatie heeft nog enige heroverweging op basis van de ondervindingen uit de analyse. In de theorie werd naar de beschrijving van Berti en Mulligan (2016) namelijk onderscheid gemaakt tussen twee variaties op *online food hub networks*: de *e-business food hub* en de *virtual food hub*. Echter blijkt er sprake te zijn van een verschil tussen theorie en praktijk. De communicatiemogelijkheid die in de beschrijving van beide *online food hub networks* aan bod kwam, bleek uit de analyse niet te herkennen in het Utrechtse AVN. Dit valt wellicht te verklaren op basis van de herkomst van de literatuur. Het artikel betreft namelijk een

onderzoek dat is uitgevoerd aan Imperial College London, waar het AVN zich natuurlijk in een andere context bevindt. In vervolgonderzoek naar het AVN in Nederlandse context is het wellicht nuttig om de mogelijkheid tot communiceren binnen online tools als eventueel aanvullend kenmerk te framen, niet als een gegeven.

Verder bleek dit theoretische onderscheid gedurende de contextanalyse nog aangevuld te moeten worden met een derde type *online food hub network*. Namelijk de ‘*informative online food hub network*’. Alle OI gaven blijk van deze hoofdzakelijk informatieve functie en sloten niet aan bij een van de theoretisch beschreven online tools. Daarom is dit derde type online tool toegevoegd aan de analyse in tabel 8 uit deelvraag 2 van de contextanalyse. Voor een completer beeld van de mogelijke functionaliteiten van *online food hub networks*, is het raadzaam deze informatieve functie toe te voegen aan de theoretische omschrijving van online tools in vervolgonderzoek.

Grootschaligheid

Er kan een opmerking gemaakt worden over de mate van volledigheid in de beschrijving van, en juistheid van de conclusies over, verschillende schaalgroottes waarop initiatieven binnen het Utrechtse AVN georganiseerd kunnen zijn. In de contextanalyse worden de Utrechtse initiatieven die werken met hubs namelijk geschaard onder grootschalige AVN-initiatieven. Echter sluit de wijze waarop de Utrechtse initiatieven gebruik maken van hubs, niet volledig aan bij de theoretische voorbeelden.

In de theoretische voorbeelden zijn de hubs per geografisch deelgebied verdeeld. Daarentegen heeft in de provincie Utrecht ieder initiatief een hub waarvan de locatie centraal gelegen is ten opzichte van het bijbehorende netwerk, ongeacht de locatie. Onderling is hierbij geen sprake van afstemming over de beste vestigingslocatie van deze hubs. Dit zorgt ervoor dat de efficiëntie voordelen van grootschaligheid, op gebied van logistiek in transport, niet kunnen worden ervaren zoals dat bijvoorbeeld in Zweden gebeurt. In die grootschalige organisatie van het AVN wordt een transportroute langs de verschillende hubs uitgestippeld, en vanuit daar wordt het in één beweging naar het gehele deelgebied gedistribueerd. Hiervoor is samenwerking in de vorm van onderlinge coördinatie nodig. Deze efficiëntie kan moeilijk georganiseerd worden in een gefragmenteerd AVN zoals Utrecht. Daar hebben verschillende initiatieven eigen hubs met eventueel eigen bestelroutes opgesteld. Hypothetisch gezien zouden deze routes elkaar binnen hetzelfde gebied kunnen kruisen, omdat daar consumenten van verschillende initiatieven wonen. Dit geeft blijk van inefficiëntie en fragmentatie in de organisatie van het AVN.

Een suggestie voor vervolgonderzoek is daarom het hanteren van een onderscheid, dat ook dekkend is voor dit ondervonden verschil tussen de theorie en analyse. Derhalve zou er onderscheid gemaakt kunnen worden tussen drie schaalgroottes in de organisatie van het AVN. Allereerst kleinschalige organisatie, waarbij sprake is van directe verbinding tussen producent en consument. Daarnaast middelgrote organisatie, zoals het Utrechtse AVN, waarbij al wel sprake is van collectieve organisatie met behulp van hubs. Dit netwerk is echter nog wel gefragmenteerd door individuele organisatie en oriëntatie van de initiatieven achter deze hubs. Als laatste grootschalige organisatie, waarbij er ook sprake is van onderlinge coördinatie tussen de hubs, wat efficiëntie teweeg brengt die zich uit in logistieke en transport gerelateerde voordelen.

Samenwerking

Wanneer de gefragmenteerde ‘middelgrote’ organisatie van het Utrechtse AVN wordt vergeleken met de grootschalige theoretische voorbeelden, wordt duidelijk dat het verschil zit in de mate van samenwerking. Een logische vervolgstap in de organisatie van opschaling lijkt dan ook het stimuleren van dergelijke samenwerkingen. De wijze waarop deze vervolgstap zou kunnen worden uitgevoerd valt buiten het bereik van deze scriptie. Echter is dit aspect wel meegenomen in de reflectieve expert-interviews. Hierdoor kon enig inzicht worden verworven in de haalbaarheid van het stimuleren van deze samenwerkingen. Ook konden eventuele aanbevelingen voor alternatieve benaderingen besproken worden. Hieruit bleek de top-down visie van de geïnterviewde provincie-medewerker ten opzichte van deze samenwerkingen alsmede de ondersteunende rol die de provincie daarin zou kunnen vervullen overwegend positief. De geïnterviewde actor die werkzaam is binnen verschillende initiatieven, stond daarentegen sceptisch tegenover de haalbaarheid van dergelijke samenwerking. Vanuit dit bottom-up perspectief leek voornamelijk concurrentie hiervoor een belemmerende factor. De rol van deze concurrentie is interessant om te overwegen in eventuele vervolgstudies.

Suggestie

Een eventuele suggestie die voortkomt uit deze constatering met betrekking tot samenwerking, is het implementeren van een vorm van coördinatie. Hierbij zou samenwerking of verbinding tussen de gefragmenteerde initiatieven ondersteund kunnen worden door bijvoorbeeld de provincie, of, zoals gesuggereerd is in het interview, een andere (onafhankelijke) partij. Deze partij zou evenals de theoretisch beschreven OI een

ondersteunende rol kunnen vervullen in horizontale opschaling, echter dan voor het gehele AVN. Door samenwerking en coördinatie te voorzien middels het delen van informatie over de aanwezige netwerken kunnen initiatieven efficiënter worden georganiseerd.

Zo kunnen samenwerkingen ontstaan tussen de verschillende initiatieven. Dit brengt voor zowel producent als consument voordelen met zich mee door uitstootreductie en kostenbesparing vanwege logistieke efficiëntie. Ook zullen de producenten- en consumentennetwerken beide opschalen door samenwerking omdat ze dan bestaan uit zowel alle individuele leden die al deel uitmaakten van dit initiatieven als de gezamenlijke productie- en consumptiecapaciteit van deze groepen.

Door dergelijke samenwerking bereikt het AVN een groter volume, wat toetreding tot beide kanten van het netwerk ook toegankelijker maakt. De infrastructuur is namelijk al gelegd. Zo kan worden toegewerkt naar grootschalige opschaling die zich beperkt tot de geografische grenzen van Provincie Utrecht.

Een kanttekening hierbij is wel dat bedrijfsinitiatieven niet beter worden van een deelname aan een dergelijke samenwerking. Dit komt door de commerciële insteek en dus het streven naar bevordering van de eigen concurrentiepositie. Door samenwerking zouden ze hun afzetmarkt moeten delen met de concurrent. Hierdoor kan verwacht worden dat de bedrijfsinitiatieven als tweede partij, buiten een dergelijke samenwerking, zullen blijven bestaan. Iets wat eventueel gunstig kan zijn voor de consument die financieel voordeel kan ervaren uit een dergelijke concurrentie.

8. Reflectie

Validiteit

Gezien de bevindingen van dit onderzoek zijn toegespitst op de Utrechtse context, kunnen deze niet als algemeen generaliseerbaar worden beschouwd. Voornamelijk vanwege verschil in politieke en maatschappelijke context, die voor iedere streek resulteert in een uniek netwerk van consumenten, producenten en verschillende initiatieven. Iedere geografische entiteit kent weer andere verhoudingen die resulteren in een AVN met eigen kwaliteiten en valkuilen. Daarbij komt ook dat niet met zekerheid kan worden gezegd dat de resultaten van deze analyse volledig dekkend zijn voor het gehele Utrechtse AVN. Want enkel de initiatieven die binnen de beperkte tijd van de indexatie zijn gevonden, konden worden meegenomen in de analyse. Zodoende kan niet met zekerheid gesteld worden dat de analyse uitspraak doet over het gehele Utrechtse AVN.

Interpretatie resultaten

Wat betreft de overeenstemming tussen de theoretische bevindingen uit het literatuuronderzoek en de praktische bevindingen uit de analyse, bestaat er een zekere kloof tussen verwachting en resultaat. Dit kwam voornamelijk naar voren uit de reflectie interviews. Gebaseerd op de theorie lijken de stappen informatievoorziening, collectieve organisatie en grootschalige organisatie een algeheel omvattend beeld te geven van de benodigde stappen tot opschaling van het AVN. In de analyse werd dit bevestigd. Volgens de analyse blijken in Utrecht het gebrek aan inzicht, samenwerking en de respectievelijke fragmentatie, de grootste belemmering voor opschaling van het AVN te zijn. Informatievoorziening lijkt dan de noodzakelijke eerste stap die ten grondslag ligt aan opschaling. Dit kwam ook naar voren uit de eerste stap die, bij succesvolle voorbeelden van dergelijke opschaling in andere landen, is genomen. Echter kwam uit het reflectieve *bottom-up* interview naar voren dat informatievoorziening kan worden gezien als één van de, maar zeker niet de enige, mogelijke visie op het overkomen van de opschalingsproblematiek.

De Provincie reageerde overigens instemmend op de suggestie tot samenwerking. Zij zagen een mogelijk coördinerende rol van de provincie als een zekere extensie van hun ambitie om te verbinden en faciliteren. Een rol die zij, op voorwaarde van voldoende draagvlak, graag zouden vervullen. In tegenstelling tot de persoonlijke verwachting, dat een ondersteuning in de vorm van coördinatie zeker iets zou zijn waar onder initiatieven

draagvlak voor zou bestaan, wordt dit als onwaarschijnlijk geacht vanuit het initiatiefnemers perspectief.

Verder werd uit deze reflectie interviews duidelijk dat binnen de opvatting over de centrale problematiek, net als in het AVN zelf, sprake lijkt te zijn van fragmentatie. Nieuwe inzichten kwam hier aan het licht. Onder meer knelpunten in het beperkte financiële en bestuurlijke instrumentarium voor de nodige regie in de vorm informatievoorziening en kostbare logistieke organisatie. Het feit dat de problematiek breder blijkt dan bij aanvang van de analyse de verwachting was, illustreert goed de complexiteit van dit onderwerp. Dit is op zichzelf een nuttige bevinding omdat het de maatschappelijke relevantie van mogelijk vervolgonderzoek onderstreept.

De resultaten van dit onderzoek leveren een bijdrage aan het begrip van de context van het Utrechtse AVN en de theorie die hieraan ten grondslag ligt. Dit geeft inzicht in een tot nog toe relatief nieuw onderwerp binnen de politiek, maatschappij en wetenschap. Zoals bijvoorbeeld uit het interview is gebleken, is de provincie ook nog aftastende in de mogelijke rol die zij kunnen vervullen in dit AVN. Dit onderzoek zou de provincie kunnen ondersteunen in het verkrijgen kennis en inzicht over het AVN, wat van belang is bij het opstellen van voedselbeleid. Ook geeft het zicht op waar mogelijke oplossingen maar ook valkuilen te vinden zijn in het proces van opschaling.

Beperkingen

Ondanks het voorspoedige verloop, kende het onderzoek een aantal beperkingen die van invloed zijn geweest op de uitkomsten van dit onderzoek. Zoals in de interviews namelijk ook werd benoemd staat deze voedseltransitie, evenals het beleid dat hierop wordt geschreven, nog in de kinderschoenen. Enerzijds betekent dit dat deze scriptie een bijdrage levert aan de uitbreiding van de literatuur over opschaling van het AVN en de rol die initiatieven en informatievoorziening hierin spelen. Anderzijds is dit een enigszins beperkende factor omdat niet alle theoretische verbanden met de meest recente literatuur onderbouwd konden worden.

Verder was ook het beperkte tijdsbestek een belemmerende factor in dit onderzoek. Hierdoor was er beperkte ruimte voor diepgang in bepaalde aspecten of eventuele uitweiding naar randzaken. Omwille van de tijd is dit onderzoek dan ook gestructureerd als meta-analyse waar de globale structuur van het Utrechtse AVN bekeken is. Het zou raadzaam zijn om in vervolgonderzoek eventuele diepgang te verschaffen in een aantal spanningsvelden die uit dit onderzoek naar voren zijn gekomen. Een drietal zaken konden in dit onderzoek namelijk

maar in beperkte mate worden uitgediept. Allereerst is inhoudelijke diepgang over de huidige maar ook potentiële relatie tussen initiatieven onderling wenselijk. Zo kan worden achterhaald in welke maten er draagvlak bestaat voor samenwerking en eventuele coördinatieve ondersteuning hierin. Daarnaast is het nuttig de relatie tussen de provincie en de initiatieven te onderzoeken. Zo kan worden gekeken hoe de belangen van de verschillende betrokken partijen, op hoog en laag schaalniveau, op één lijn gebracht kunnen worden. Hiermee kan worden onderzocht of het mogelijk is de uiteenlopende visies, over de voornaamste problematiek, samen te brengen. Afsluitend is vervolgonderzoek naar de relatie tussen het conventionele en alternatieve systeem waardevol. Zoals benoemt dient de opschaling van het AVN als aanvulling op het conventionele systeem. Deze scriptie zoomt in op dit alternatieve systeem maar verdiept zich niet in wat dit alternatieve precies omvat in relatie tot het conventionele. De eventuele suggestie verdieping te zoeken in de culturele dimensie van AVN staat hiermee in verband. Omwille van maatschappelijke inbedding zou het verwerven van inzicht in deze dimensie nuttig zijn. Dit alles zijn zaken die buiten de reikwijdte van deze scriptie vallen en in mogelijk vervolgonderzoek kunnen worden meegenomen.

9. Literatuurlijst

Arkenbout, L., Prause, K., & van Kampen, B. S. (2014). *Boer en consument heffen de vork; herverdeling van de voedselketen Een inventarisatie van regionale korte keten initiatieven in Nederland. Hoe kan deze beweging groeien?* [Dissertatie, Hogeschool van Amsterdam]. WUR E-depot. <https://edepot.wur.nl/318743>.

Bakker, P. (2019, 1 november). *Opschalen van uw onderneming, hoe doet u dat?* BusinessPartners. <https://businesspartners.nl/opschalen-van-uw-onderneming-hoe-doet-u-dat/>

BD-Totaal. (z.d.). *BD-Totaal*. Geraadpleegd op 19 mei 2021, van <https://www.bd-totaal.nl/default/>

Berti G, Mulligan C. Competitiveness of Small Farms and Innovative Food Supply Chains: The Role of Food Hubs in Creating Sustainable Regional and Local Food Systems. *Sustainability*. 2016; 8(7):616. <https://doi.org/10.3390/su8070616>

Bijman, J. (2002). Effecten van verticale coördinatie en internationalisatie op de Nederlandse land- en tuinbouw. *Tijdschrift voor sociaalwetenschappelijk onderzoek van de landbouw*, 17(3), 168-176. <https://www.akk.nl/pdf/TFK-096.093b-S8.pdf>

Boerenhart. (z.d.). *Boerenhart*. Geraadpleegd op 21 mei 2021, van <https://boerenhart.nl/>

Bosona, T. G., & Gebresenbet, G. (2011). Cluster building and logistics network integration of local food supply chain. *Biosystems Engineering*, 108(4), 293-302. <https://doi.org/10.1016/j.biosystemseng.2011.01.001>

Buchan, R., Cloutier, D. S., & Friedman, A. (2019). Transformative incrementalism: Planning for transformative change in local food systems. *Progress in Planning*, 134, 100424. <https://doi.org/10.1016/j.progress.2018.07.002>

Charreire, H., Casey, R., Salze, P., Simon, C., Chaix, B., Banos, A., Badariotti, D., Weber, C., & Oppert, J. M. (2010). Measuring the food environment using geographical information

systems: a methodological review. *Public health nutrition*, 13(11), 1773–1785.

<https://doi.org/10.1017/S1368980010000753>

Coley, D., Howard, M., Winter, M. (2009). Local food, food miles and carbon emissions: A comparison of farm shop and mass distribution approaches. *Food Policy*. 34. 150-155.

10.1016/j.foodpol.2008.11.001.

De Lokalist. (z.d.). *Over ons | De Lokalist - De online supermarkt van lokale winkeliers en boeren - De Lokalist*. Geraadpleegd op 19 mei 2021, van <https://lokalist.nl/over-ons>

De Vlieger, J. J., van Ittersum, K., & van der Meulen, H. S. (1999). *Streekproducten: van consument tot producent* (No. 3.99. 13). LEI. <https://edepot.wur.nl/26263>

Diamond, A., & Barham, J. (2012). *Moving Food Along the Value Chain: Innovations in Regional Food Distribution* (No. 1470-2016-120669).

<https://doi.org/10.9752/MS045.03-2012>.

Doernberg A, Zasada I, Bruszezwska K, Skoczowski B, Piorr A. Potentials and Limitations of Regional Organic Food Supply: A Qualitative Analysis of Two Food Chain Types in the Berlin Metropolitan Region. *Sustainability*. 2016; 8(11):1125.

<https://doi.org/10.3390/su8111125>

Feenstra, Gail. (1997). Local Food Systems and Sustainable Communities. *American Journal of Alternative Agriculture*, 12(1), 28-36. <https://doi.org/10.1017/S0889189300007165>.

Feagan, Robert. (2007). The place of food: Mapping out the 'local' in local food systems. *Progress in Human Geography*, 31(1), 23-42. <https://doi.org/10.1177/0309132507073527>.

Feldmann, Corinna & Hamm, Ulrich & Hempel, Corinna. (2014). Consumers' perceptions and preferences for local food: A review. *Food Quality and Preference*, 40, 152-164. <https://doi.org/10.1016/j.foodqual.2014.09.014>.

Gebiedscoöperatie O-gen. (2020, 18 mei). *LEADER Utrecht-Oost 2015–2020* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=IOGyz0KTO6o&t=60s>

Gebiedscoöperatie O-gen. (z.d.). *Welkom bij LEADER Utrecht Oost*. Geraadpleegd op 18 mei 2021, van <https://leaderutrechttoost.nl/>

Giare, F., & Giuca, S. (2012). Farmers and short chain: Legal profiles and socio-economic dynamics. *National Institute of Agricultural Economics*.

http://dSPACE.crea.gov.it/bitstream/inea/770/1/Farmers_short_chain.pdf

GoedVolk. (z.d.). *FoodVolk!* Geraadpleegd op 20 mei 2021, van

<https://www.iedereenisgoedvolk.nl/foodvolk>

Groene Hart Coöperatie. (z.d.). *STREEK producten uit het groene hart*.

groenehartstreekproducten. Geraadpleegd op 18 mei 2021, van

<https://groenehartstreekproducten.nl/>

Hallema, T. (2021, 19 april). *Utrecht zet in op lokaal voedsel*. Nieuwe Oogst.

<https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2021/04/19/utrecht-zet-in-op-lokaal-voedsel>

Ilbery, B., Watts, D., Simpson, S., Gilg, A., & Little, J. (2006). Mapping local foods: evidence from two English regions. *British Food Journal*, 108(3), 213-225.

<https://doi.org/10.1108/00070700610651034>

Kalfagianni, A., & Skordili, S. (Eds.). (2018). *Localizing global food: short food supply chains as responses to agri-food system challenges*. Routledge.

Kurita, H., Yokohari, M., & Bolthouse, J. (2009). The potential of intra-regional supply and demand of agricultural products in an urban fringe area: A case study of the Kanto Plain, Japan, *Geografisk Tidsskrift-Danish Journal of Geography*, 109(2), 147-159.

<https://doi.org/10.1080/00167223.2009.10649604>

Local2Local. (z.d.). *Local2Local*. Geraadpleegd op 18 mei 2021, van <https://local2local.nl/>

Locals Utrecht. (z.d.). *Homepage*. Geraadpleegd op 18 mei 2021, van <https://localsutrecht.nl/>

Lokaal Voedsel Utrecht. (z.d.). *Lokaal Voedsel Utrecht*. Geraadpleegd op 19 mei 2021, van

<https://lokaalvoedsel-utrecht.nu>

Ministerie van Economische Zaken. (2017, maart). *CITY DEAL Voedsel op de Stedelijke Agenda* (11558). Ministerie van Buitenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2017-11558>

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. (z.d.). *LEADER-gebieden. Wat is POP3? | Netwerk Platteland*. Geraadpleegd op 24 mei 2021, van

<https://www.netwerkplatteland.nl/wat-is-pop3/themas-pop3/leader/leader-gebieden>

Neder Groep. (2019, december). *Merkdocument Neder Groep - Het lekkerste van dichtbij*.

Geraadpleegd op 19 mei 2021, van <https://nedergroep.nl/samenwerken>

Nieuwe Hollandse Waterlinie. (z.d.). *Kaart*. Geraadpleegd op 21 mei 2021, van

<https://nieuehollandsewaterlinie.nl/kaart-nieuwe-hollandse-waterlinie/>

Preiss, P., Charão-Marques, F., Wiskerke, J.S. (2017). Fostering Sustainable Urban-Rural Linkages through Local Food Supply: A Transnational Analysis of Collaborative Food Alliances. *Sustainability*. 2017; 9(7), 1155. <https://doi.org/10.3390/su9071155>

Provincie Utrecht. (2021, april). *Gezond en duurzaam eten in en uit de regio: Voedselagenda provincie Utrecht 2021–2023*.

<http://www.stateninformatie.provincie-utrecht.nl/documenten/Ingekomen-stukken-van-GS-na-ar-PS/Bijlage-1-3-Voedselagenda-2021-2023.pdf>

PuurDichtbij. (z.d.). *Koop eten van de boer uit je buurt | PuurDichtbij*. Geraadpleegd op 20 mei 2021, van <https://puurdichtbij.nl/>

Reisch, L., Eberle, U., & Lorek, S. (2013). Sustainable Food Consumption: An Overview of Contemporary Issues and Policies. *Sustainability: Science, Practice, and Policy*. 9(2), 7-25.

<https://doi.org/10.1080/15487733.2013.11908111>.

Roininen, K., Arvola, A., & Lähteenmäki, L. (2006). Exploring consumers' perceptions of local food with two different qualitative techniques: Laddering and word association. *Food quality and preference*, 17(1-2), 20-30. <https://doi.org/10.1016/j.foodqual.2005.04.012>

Schouten, C. (2019, 2 augustus). *Kamerbrief met reactie op initiatiefnota over verbinding boer(in)- burger, voedsel dichtbij* [Kamerbrief]. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/08/02/kamerbrief-reactie-initiatiefnota-van-het-lid-dik-faber-over-verbinding-boerin-burger-voedsel-dichtbij>

Snels, J. (2016). *Lokaal voedsel in de Regio FoodValley; een verkenning: Inzicht in marktpositie & -potentieel, regionale logistiek en verpakkingen voor vlees en bewerkte groente*. (No. 1644). Wageningen Food & Biobased Research. <https://edepot.wur.nl/511841>

Sukkel, W., van Dijk, S. M., & van Wijk, C. A. P. (2014). *Duurzaamheid van een regionale voedselketen : Energieverbruik, emissie van broeikasgassen en voedselvoertuigkilometers voor de keten Oregional – Sint Maartenskliniek* (604). PPO AGV. <https://edepot.wur.nl/299919>

Tacken, G. M. L. (2021, 11 maart). *Afstand van boer tot bord kan korter; detailhandel en de horeca willen wel*. WUR. <https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksinstituten/Economic-Research/show-wecr/Afstand-van-boer-tot-bord-kan-korter-detailhandel-en-de-horeca-willen-wel.htm>

Taskforce Korte Keten. (z.d.). *Video: GAIN transitie model* [Video]. Taskforce Korte Keten. <https://taskforcekorteketen.nl/video-gain-transitiemodel/>

The Food Assembly team. (2017). Reinventing local food supply in connected cities: The example of The Food Assembly. *Field Actions Science Reports*, (16), 44-49. <https://journals.openedition.org/factsreports/4330>

Universiteit Utrecht. (z.d.). *Over Food-Print Utrecht Region*. Food-Print Utrecht Region. Geraadpleegd op 19 mei 2021, van <https://foodprint-utrecht.nl/over-foodprint/>

Utrecht Food Freedom. (z.d.). *Utrecht Food Freedom - Operation Food Freedom*.

Geraadpleegd op 20 mei 2021, van <https://www.utrechtfoodfreedom.nl/utrecht/>

Van den Berg, J. (2013). *Opschalen van innovaties in de agrofoodsector*. WUR.

<https://www.wur.nl/nl/project/Opschalen-van-innovaties-in-de-agrofoodsector-1.htm>

Van Dale. (2020). Ecologie. In *Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal*.

<https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/ecologie>

van der Voort, M. P. J., van Dijk, S. M., & Roest, A. E. (2011). *Het opzetten van korte ketens met streekproducten (3250178310)*. PPO AGV.

<https://edepot.wur.nl/192850>

Van Galen, M. A. (2003, februari). *Prijzen en marges in de keten voor verse groente en fruit*.

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur.

<https://www.rli.nl/sites/default/files/boerinketen9-2003achtergrondstudieii.pdf>

Vijn, M. P., Schoutsen, M. A., & van Haaster-de Winter, M. A. (2013). *De marktpotentie van streekproducten in Nederland : uitkomsten van een consumentenonderzoek en SWOT analyse (539)*. PPO AGV.

<https://edepot.wur.nl/254609>

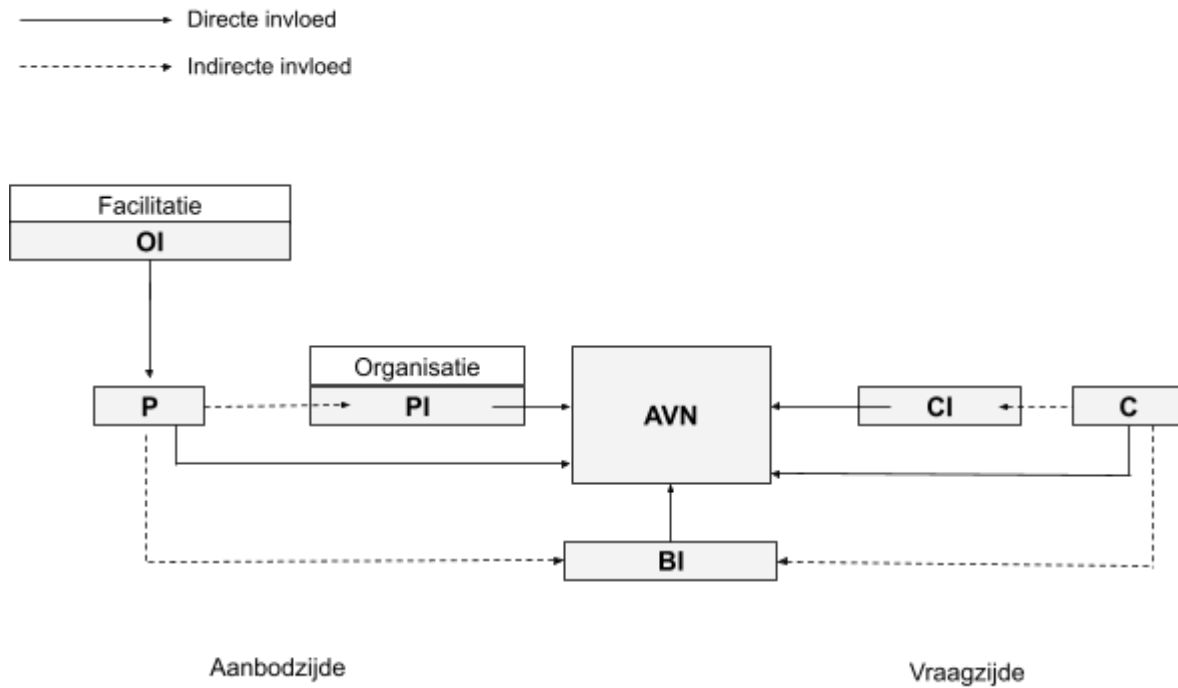
Voedselkollektief Amersfoort. (z.d.). *Voedselkollektief Amersfoort*. Geraadpleegd op 19 mei 2021, van <http://voedselkollektief.nl/site/>

VOKO. (z.d.). *Voedselcollectief Utrecht*. VOKO Utrecht. Geraadpleegd op 27 maart 2021, van <https://vokoutrecht.nl/>

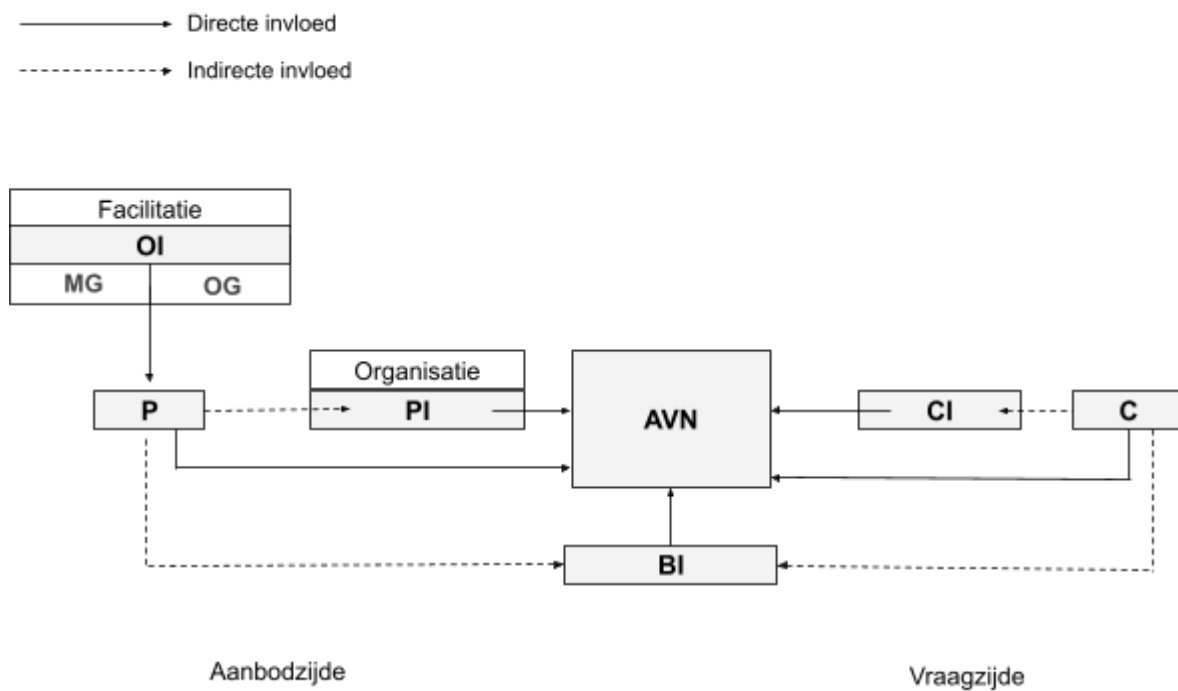
10. Bijlagen

Bijlage 1: De vier tussenstappen voor de versimpeling van figuur 2 naar figuur 4

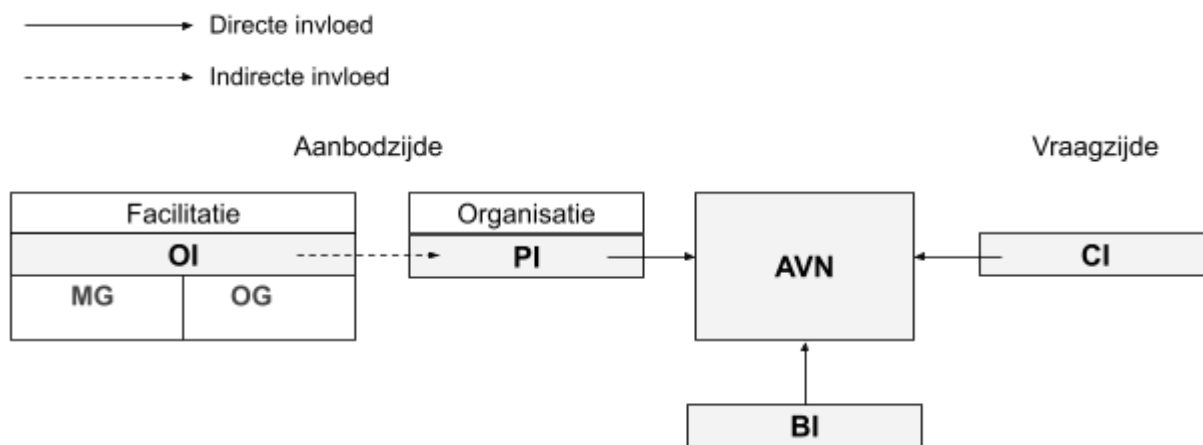
Figuur 2: verhoudingen verschillende typen initiatieven binnen het AVN

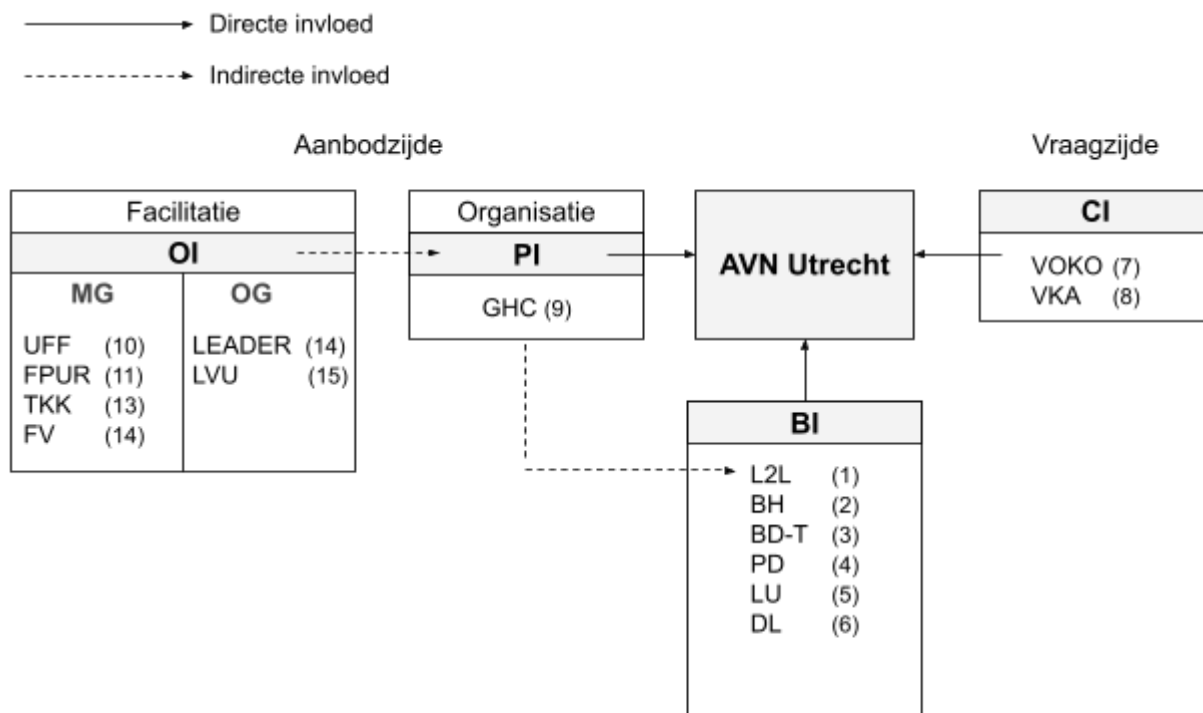
Figuur 2.1.: Figuur 2 aangepast op analytische bevindingen over de tweedeling binnen overkoepelende initiatieven (OI)

Figuur 2.2: Figuur 2.1. versimpeld door te focussen op initiatieven en particulieren buiten beschouwing te laten

Figuur 4: Figuur 2.2. ingevuld voor het Utrechtse AVN

Bijlage 2: Gedetailleerde analyse van de randvoorwaarden informatievoorziening en grootschalige organisatie

Probleem 1: Informatiegebrek			
Randvoorwaarde 1: Informatievoorziening			
Type initiatief	Type opschaling	Bijdrage aan informatievoorziening	
<p>Producenten initiatief (PI)</p> <p>Faciliteert de organisatie van de productiemarkt van het AVN in de vorm van een collectief of netwerk particuliere producenten.</p>	<p>Horizontale Opschaling</p> <p><i>Het maakt toetreding van nieuwe producenten laagdrempeliger omdat zij zich bij bestaande initiatieven kunnen aansluiten. Dit draagt bij aan het uitbreiden van het productienetwerk wat opschaling mogelijk maakt.</i></p>	GHC	<ul style="list-style-type: none"> • Vertegenwoordigd producenten uit het Groene Hart • Directe afzet is ietswat hoogdrempelig (mail), maar als onderdeel van het producenten netwerk van L2L voorziet het indirect wel in afzet
<p>Overkoepelend initiatief (OI)</p> <p>Ondersteunt toetreding van kleinschalige producenten tot het AVN, wat uitbreiding bevordert.</p>	<p>Verticale Opschaling</p> <p><i>Ondersteuning op het gebied van kennis, middelen, financiële risico's, productie, logistiek, marketing, IT en verbondenheid met de afzetmarkt. Hierdoor neemt efficiëntie toe in de organisatie van kleinere producenten die lokale afzet beogen waardoor de huidige markt van (mogelijke) aanbieders meer tot haar potentie wordt benut.</i></p>	UFF	<ul style="list-style-type: none"> • Voortbouwen op bestaande expertise binnen het Utrechtse AVN om deze te ondersteunen • Verbindt verschillende partijen binnen het AVN (Universiteit Utrecht, Gemeente Utrecht, L2L, V6) • Deelt info, kennis en expertise ter ondersteuning van het AVN
		FPUR	<ul style="list-style-type: none"> • Voortbouwen op bestaande kennis • Middels samenwerkingen tussen verschillende organisaties een gemeenschap vormen en deze te ondersteunen met kennis, netwerk en inspiratie
		TKK	<ul style="list-style-type: none"> • De in het AVN betrokken partijen op één lijn brengen • Kennis en tools delen ter ondersteuning van korteketeninitiatieven

		FV	<ul style="list-style-type: none"> • Informatievoorziening in de vorm van kennis over lokaal consumeren en de aanwezige lokale producenten. Hiermee beoogt FV niet alleen ondersteuning te bieden in de ontsluiting van het huidige AVN maar ook uitbreiding productie en afzetmarkt. • Aanwezige talenten mobiliseren en inzetten
		LEADER	<ul style="list-style-type: none"> • Faciliteert de financiële middelen voor innovaties in het AVN
		LVU	<ul style="list-style-type: none"> • Verbindt en ondersteunt producent en consument op fysieke bijeenkomsten
<p>Consumenten initiatief (CI)</p> <p>Faciliteert de organisatie van de afzetmarkt van het AVN in de vorm van een collectief of netwerk particuliere consumenten.</p>	<p>Horizontale opschaling <i>Het maakt toetreding van nieuwe consumenten laagdrempeliger omdat zij zich bij bestaande initiatieven kunnen aansluiten. Dit draagt bij aan het uitbreiden van de afzetmarkt wat draagvlak creëert voor de opschaling van de productie.</i></p>	VOKO	<ul style="list-style-type: none"> • Beschikbaarheid van lokaal voedsel in Utrecht vergroten • Deelname is toegankelijk en vereist enkel participatie aan de werkzaamheden binnen het initiatief
		VKA	<ul style="list-style-type: none"> • Lokaal aanbod met lokale vraag (sociaal) te verbinden door de voedselketen te verkorten en de gemoeide korte keten voordelen te benutten.
<p>Bedrijfsinitiatief (BI)</p> <p>Faciliteert de verbinding tussen vraag- en aanbod van het AVN. Een BI neemt de logistieke organisatie die ten grondslag ligt aan de verbinding tussen vraag en aanbod uit handen van zowel producent als consument. Zo fungeert het als het ware als de infrastructuur voor een AVN.</p>	<p>Verticale opschaling <i>Enerzijds doet deze organisatie van het huidige aanbod de efficiëntie toenemen.</i></p> <p>Horizontale opschaling <i>Anderzijds faciliteert het een laagdrempelige toetreding van nieuwe deelnemers tot de AVN voor zowel nieuwe producenten als consumenten.</i></p>	L2L	<ul style="list-style-type: none"> • Lokale consumptie faciliteren • Toetreding door nieuwe producenten ondersteunen met het GAIN transitie-model
		BH	<ul style="list-style-type: none"> • Faciliteert de ontsluiting van zakelijke consumenten door heel Nederland met lokale producten uit de Veluwe en Gelderse Vallei • Voorziet in de distributie van en naar de hub
		BD-T	<ul style="list-style-type: none"> • Faciliteert de ontsluiting van zakelijke consument (of particuliere omwonenden van de

			hub) door heel Nederland in groothandels volume met lokale productie uit Utrecht en omgeving uit groothandels volume
		PD	<ul style="list-style-type: none"> • Faciliteert in vijf verschillende regio's (waaronder Utrecht) de ontsluiting van lokaal aanbod met lokale particuliere consumenten
		LU	<ul style="list-style-type: none"> • Faciliteert de ontsluiting lokale aanbieders middels met lokale consumenten middels pakketten. Zo poogt LU: <ul style="list-style-type: none"> ○ De voedselketen te verkorten ○ Lokale consumptie toegankelijk maken ○ Lokale aanbieders helpen in de afzet ○ Inclusiviteit faciliteren door toetreding door nieuwe producenten toegankelijk te maken.
		DL	<ul style="list-style-type: none"> • Faciliteert de ontsluiting van consumenten, zakelijk en particulier, door heel Nederland met lokale producten uit Utrecht

Probleem 2: Gebrek aan grootschaligheid
Randvoorwaarde 2 Grootschalige organisatie
A. Kleinschalige initiatieven (type 2) <i>Hierbij staan particuliere producenten in directe verbinding met consumenten.</i>
Gezien vier typen initiatieven worden geanalyseerd waarbij er meer dan één partij betrokken is, zal deze kleinschalige organisatie (type 2) vorm niet meer worden meegenomen.
B. Grootschalige initiatieven (type 3) <i>Verzamelt van meerdere producenten in op een centrale plek, ofwel hub, om zo efficiëntie te bewaren door de bezorging van meerdere bestellingen te combineren.</i>

B.1.1. Bestelling wordt vanuit de hub thuisbezorgd <i>Initiatief haalt de bestellingen af bij de producenten, verzamelt en sorteert deze bij de hub waarna ze de bestelling leveren bij de consument.</i>		
2) BH	Levering via Neder Groep die producten eerst bij een hub verzamelt en van hieruit distribueert naar klanten.	2500 p
6) DL	Producenten van verschillende boeren via een hub afzetten bij consumenten.	+100 p
1) L2L	Levering vanuit een netwerk van verschillende producenten (initiatieven) vanuit een hub bij zakelijke consumenten of collectieven.	50 p
5) LU	Producten van verschillende lokale producten worden op een hub samengevoegd in pakketten en vervolgens thuisbezorgd.	40 p
9) GHC	Producenten van verschillende boeren via een hub afzetten bij consumenten. Daarnaast worden producten vanuit dit PI ook afgezet via het BI L2L.	35 p
4) PD	Producten van een bestelling worden bij de verschillende boeren opgehaald, bij een hub verzameld en vervolgens bij consumenten leveren.	25 p
3)BD-T	Grootschalige levering van lokale producten via het distributiecentrum (hub) aan zakelijke afnemers.	x P
B.1.2. Bestelling wordt bij de hub afgehaald <i>Initiatief haalt de bestellingen af bij de producenten, bezorgt deze bij de hub, waar de consument deze vervolgens komt afhalen.</i>		
8)VKA	Producten van producenten uit Amersfoort en omgeving worden vanuit een centrale pop-up hub opgehaald door de consumenten (provincie Utrecht).	13 P 178 C
7)VOKO	Producten van producenten uit Utrecht stad en omgeving worden vanuit de centrale hub in Utrecht stad opgehaald door de consumenten.	11 P 129 C
Randvoorwaarde 2.2. Collectieve organisatie		
<p>In het Utrechtse AVN voorzien 9 van de 15 geanalyseerde initiatieven die voorzien in de collectieve organisatie van producenten ofwel consumenten, hierbij werken initiatieven met hubs om efficiëntie te bewaren. Vanzelfsprekend voorzien het PI (GHC) en de twee consumenten initiatieven (VOKO & VKA) in collectieve organisatie van beide partijen. Echter dragen ook de bedrijfsinitiatieven (L2L, BH, BD-T, PD, LU, DL) hieraan bij, dan wel met een commercieel doeleinde, maar desalniettemin worden per PI wel netwerken aan consumenten en producenten opgericht en met elkaar verbonden.</p>		
Randvoorwaarde 2.3. Geografische nabijheid		
A. Lokaal aanbod landelijke geleverd:		
BI (2) BH: Lokaal aanbod (uit Veluwe en Gelderse Vallei) landelijk bezorgd. (3) BD-T: Lokaal aanbod (uit provincie Utrecht) landelijk bezorgd (6) DL: Lokaal aanbod landelijk bezorgd		
B. Lokaal aanbod lokaal geleverd:		

BI (1)L2L, (4)PD, (5)LU CI (7)VOKO, (8)VKA
C. Lokaal aanbod regionaal geleverd:
PI (9) GHC: Lokaal aanbod (uit het Groene Hart) regionaal bezorgd (Groene Hart & Randstad).
Randvoorwaarde 2.4. Online organisatie
<i>Virtual food hubs:</i> (3)BD-T, (9)GHC
<i>E-business food hubs:</i> (1)L2L, (2)BH, (4)PD, (5)LU, (6)DL, (7)VOKO
Informerende hubs: (8)VKA, (10)UFF, (11)FPUR, (12)TKK, (13)FV, (14)LEADER, (15)LVU

Bijlage 3: Gedetailleerde schematische analyse van de twee reflectieve expert-interviews

Zie volgende pagina.

Organisatie	Provincie Utrecht Nelson Praxa Beleidsmedewerker	Universiteit Utrecht Renee Kwart Docent faculteit Netwerkrichthoeken
Functie	Beleidsmedewerker	Docent faculteit Netwerkrichthoeken
Voornaamste werkzaamheden	Betrokken bij het opstellen van het provinciale voedselbeleid en het opstellen van de Voedselagenda 2021-2023.	Houdt zich bezig met strategie en engagement, de verbanding met de buitenwereld op het gebied van voedselketen, klimaat, energie en aardvolk mobilisatie.
Rol in het AVN	De provincie beoogt samenwerking en verbanden tussen partijen in het AVN te faciliteren. Voor het schrijven van het voedselbeleid gaan ze dan ook in gesprek met initiatiefnemers die werkzaam zijn in het veld.	Heeft bijgedragen aan de oprichting van allerlei initiatieven binnen het AVN waaronder FPU.R, en hier LWF bij betrokken.
Thema's	Perспектив provincie	Perspectief initiatieven
Opvallingsproblematiek, Fragmentatie, verbinding of concurrentie	Fragmentatie: De initiatieven en bewegingen van de partijen verschillen, dit maakt het volgen van Praxa moeilijk verbanden: "Je ziet dat de verschillende partijen allemaal ook weer een andere focus hebben. Die ene kijkt vanuit duurzaamheid, de andere kijkt vanuit de agrarische ondernemer." Verag naar verbinding 1. "De initiatieven die bij ons komen kunnen wij weer doorzetten naar partijen die zich daar dan weer mee bezig houden." 2. "Ik kan me wel voorstellen dat wanneer wij als provincie wat verder in dat voedsel systeem zitten, of een beter beeld hebben, dat je inderdaad kan zeggen dat de provincie die grotere verbindende partijen weer gaat verbinden of opschalen."	Fragmentatie: "Het zijn allemaal kleine initiatieven die, als je ze allemaal optelt, wel weer een bepaald volume hebben. Maar wat ik al zie, landelijk kom je nog niet eens tot één provincie." Daarbij spelen ook uiteenlopende belangen een rol, het gaat immers om de belangen van allemaal verschillende 'kleinschalige' initiatieven, het valt niet mee om deze allemaal op één lijn te krijgen." Concurreren: Naast het gebruik aan macht en fragmentatie speelt volgens Kwart ook concurrentie een rol in de ketenbepaling opschaling: "Tussen de boeren, tussen de tussenpersonen van de keten keten."
Informatiegebrek als het probleem en informatievoorziening als de oplossing	3a Provincie als aanspreekpunt: Iedereen mag bij elkaar komen, maar het is de provincie die opschaling in de weg te staan. Mensen komen naar de provincie voor deze informatievoorziening. In gesprekken met initiatieven uit het veld kreeg de provincie vaak het signaal: "Ik heb een bepaald initiatief of een bepaald idee, ik wil dat opschalen, maar bij wie kan ik terecht, wat worden de stappen?"	1. Desorganische en kleinschaligheid: "Wat ik wel merk is dat het allemaal heel kleinschalig is en niet goed georganiseerd is. Het staat nog in de kinderschoenen." 2. Kosten A. Logistiek - Om lokaal af te zetten moet je "veel heel efficiënt logistiek systeem hebben. Dat brengt ook extra kosten met zich mee." Het huidige voedselsysteem, zegt Kwart, is enorm efficiënt ingericht. "De vraag is hoe krijg je dit nou ook in deze voedselketen." B. Informatievoorziening - "Regie kost ook geld, en wie gaat dat dan betalen. Dat geldt ook voor informatievoorziening. Zoiets is erg goed maar het moet behandeld worden, up to date blijven..." Nieuw
Collectieve organisatie als oplossing voor opschaling	3a Initiatieven worden door de provincie ontleend in contact gebracht, waardoor bij collectieven die vraag en aanbod verbinden nieuwe producten aansluiten en het initiatief dus opschalt. De provincie beoogt veranderingen te faciliteren voor samenwerking.	Die collectiviteit of een coöperatieve helpt natuurlijk. Maar goed, dat zijn natuurlijk initiatieven die nu overal al zijn... het zou nog grootschaliger georganiseerd kunnen worden. "Samenwerking vraagt regie wat volgens Kwart lastig is om in een markt in te voeren omdat je naast verschillende belangen ook te maken hebt met een vrij klein systeem. Het zou volgens Kwart efficiënter zijn om te kijken naar wat mentaal al grote afzetmarkten zijn die je collectief kan organiseren (bijvoorbeeld zonginstellingen) en hier dan producten op aansluiten. "Dan heb je meteen een verdelingsmodel te pakken."
Samenwerking door Coördinatie	Mogelijk want: "Het zou zeker kunnen dat wij zo'n coördinerende laag gaan vormen, maar alleen als daar echt draagvlak voor is." Verbinding is echter wel lastig "beoogt verschillende partijen vanuit verschillende belangen hieraan werken."	Problematiek want: 1. Concurrentie - Kwart verwacht niet dat initiatieven naast hebben bij een dergelijke coördinatie. Hij stelt dat hierbij concurrentie binnen deze markt een te grote rol speelt: "...wanneer er meer spelers op de markt komen, zien zij natuurlijk ook verduuring in die markt." 2. Gebrek aan selectie gaat ten koste van efficiënte groei - Bij groei door de overheid is er geen selectie: "De nationale overheid opstartt een coördinatie vanuit de provincie lijkt volgens Kwart politiek niet haalbaar. "Want je kan natuurlijk wel faciliteren als overheid, maar je hebt geen instrumentarium om daar een harde rol in te spelen. Je zit vast aan wetten regelgeving." Suggestie - andere initiatieven overwegend "Ik denk dat begeleiding efficiëntie kan regelen, maar of dit nou vanuit de overheid moet of vanuit een onafhankelijke kennisinstelling of dat je daar een apart netwerk voor instelt. Er zijn meerdere oplossingen mogelijk denk ik."
Haalbaarheid van top-down of organisatie	Beoogde looptijd (tot 2023) van de voedselagenda is een beperkende factor op de haalbaarheid. Daarna is de uitvoering van het voedselbeleid afhankelijk van de ambities van de nieuwe coalitie.	Naast top-down efficiënte en coördinatie ontbrekt volgens Kwart in Nederland nog een cultureel dimensie rondom lokaal voedsel.
Cultuur	Niet benoemd	Overige inzichten
	Samenvatting Veld	Suggestie Vervolbonderzoek
	De provincie wil met oog op efficiëntie alleen een aanvullende bijdrage leveren en niet "opnieuw het wiel uitvinden." Zodoende zijn ze nu bezig met verbinding en ondersteuning door te fungeren als verbindend en faciliterend aanspreekpunt dat partijen doorverstuurt. Dit willen ze de komende twee jaar blijven doen. Daarbij staat de provincie Utrecht open voor het vervullen van een rol als coördinerend orgaan vanuit een hoger schakelniveau voor initiatieven binnen het AVN, met hier draagvlak voor is bij de initiatiefnemers.	1. Kijken in hoeverre de gevestigde wijze van opschaling (grote bestaande afzetmarkten met producenten verbinden) strookt met de visie van de provincie, initiatieven en andere actoren binnen het AVN. 2. Randvoorwaarden voor de regie onderzoeken (wie moet een voorzetten, wie moet het betalen, hoe ga je om met de spanning regie/coördinatie, etc.)

